

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
X kadencja
Minister Infrastruktury
DGWiŻŚ-5.0213.4.2022

Druk nr 86
Warszawa, 24 listopada 2023 r.

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

mając na uwadze art. 572 ustawy z dnia 20 lipca 2017 roku – Prawo wodne (Dz.U. 2023 r., poz. 1478, z późn. zm.) nakładający na ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej obowiązek przedstawienia Sejmowi RP, po upływie 5 lat od dnia wejścia w życie tej ustawy, informacji o skutkach jej stosowania, niniejszym realizując przedmiotowy obowiązek, w załączeniu przekazuję dokument pn.

- Informacja o skutkach stosowania ustawy - Prawo wodne.

Z poważaniem

Z upoważnienia Ministra

Dokument podpisany elektronicznie przez:

(-) Marek Gróbarczyk
Sekretarz Stanu
Ministerstwo Infrastruktury

**Informacja o skutkach stosowania
ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. –
Prawo wodne**

INFORMACJA MINISTRA WŁAŚCIWEGO
DO SPRAW GOSPODARKI WODNEJ

Warszawa, listopad 2023 r.

Spis treści

Spis treści	2
WSTĘP.....	4
I. Dostępność i jakość wody dla ludności i gospodarki.....	5
1. Wielkość zasobów wodnych w kraju w 2018-2022	5
1.1. Zasoby wodne kraju	5
1.2. Ocena warunków hydrologicznych i hydrogeologicznych w latach 2018-2022	6
1.3. Pobór wód na potrzeby ludności i gospodarki.....	8
2. Jakość zasobów wodnych	10
2.1. Stan wód powierzchniowych.....	10
2.2. Stan wód podziemnych.....	11
3. Wpływ stosowania ustawy – Prawo wodne na dostępność i jakość wody dla ludności i gospodarki.....	13
II. Ochrona przed powodzią i suszą	16
1. Stan ochrony ludności przed powodzią w latach 2018-2022.....	16
1.1. Występowanie powodzi na obszarze Polski z uwzględnieniem okresu 2018-2022	16
1.2. Dokumenty planistyczne w zakresie zarządzania ryzykiem powodziowym	16
1.3. Monitoring sytuacji hydrologiczno-meteorologicznej w kraju oraz zapewnienie zimowej osłony przeciwlodowej	19
2. Stan ochrony ludności przed skutkami suszy w latach 2018-2022.....	21
2.1. Występowanie suszy na obszarze Polski z uwzględnieniem okresu 2018-2022	21
2.2. Plan przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS)	22
2.3. Program przeciwdziałania niedoborowi wody (PPNW).....	22
2.4. Program inwestycyjny w zakresie poprawy jakości i ograniczenia strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (PIOSW)	23
2.5. Program wieloletni pn. Gospodarowanie zasobami wodnymi w Polsce	23
2.6. Melioracje wodne	24
2.7. Działania edukacyjne, informacyjne i promocyjne w zakresie ochrony przed powodzią oraz przeciwdziałania skutkom suszy i niedoborom wody	24
3. Inwestycje w gospodarce wodnej w latach 2018-2022.....	25
3.1. Najważniejsze zakończone inwestycje w gospodarce wodnej po wprowadzeniu ustawy – Prawo wodne	27
3.2. Efekt wykonywanych inwestycji mających na celu zminimalizowanie zmian klimatu	30
3.3. Inwestycje będące w trakcie realizacji związane z gospodarką wodną	32

4. Wpływ stosowania ustawy – Prawo wodne na ochronę przed powodzią i suszą	34
III. System opłat za usługi wodne	36
IV. Koszty ponoszone przez poszczególne sektory gospodarki z tytułu poboru wody.....	39
1. Sektor komunalny, z uwzględnieniem kwestii zaopatrzenia ludności w wodę.....	39
2. Sektor rolniczy, w tym chów i hodowla ryb oraz innych organizmów wodnych	43
3. Sektor przemysłowy, w tym sektor energetyki	45
4. Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenie społeczne oraz opieka zdrowotna i pomoc społeczna.....	49
V. Koszty ponoszone przez prowadzących działalność gospodarczą z tytułu poboru wody	50
VI. Ocena skutków wejścia w życie ustawy – Prawo wodne w kontekście kosztów ponoszonych przez poszczególne sektory gospodarki oraz przez prowadzących działalność gospodarczą z tytułu poboru wody	52
VII. Zgodność ustawy Prawo wodne z przepisami unijnymi	54
1. Wdrażanie Ramowej Dyrektywy Wodnej	54
2. Wdrażanie dyrektywy azotanowej.....	55
3. Wdrażanie dyrektywy ramowej w sprawie strategii morskiej.....	56
4. Wdrażanie dyrektywy ściekowej	57
VIII. Podsumowanie i wnioski	59

WSTĘP

Zgodnie z art. 572 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U. z 2023 r. poz. 1478, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą – Prawo wodne”, minister właściwy do spraw gospodarki wodnej, jest zobowiązany do przedłożenia Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej po upływie 5 lat od dnia wejścia w życie ustawy, informacji o skutkach jej stosowania w zakresie:

- 1) dostępności i jakości wody dla ludności i gospodarki;
- 2) ochrony przed powodzią oraz suszą;
- 3) kosztów ponoszonych przez poszczególne sektory gospodarki z tytułu poboru wody;
- 4) kosztów ponoszonych przez prowadzących działalność gospodarczą z tytułu poboru wody.

Ustawa – Prawo wodne weszła w życie w dniu 1 stycznia 2018 r. Miała ona na celu m.in. realizację wniosków z wieloletnich doświadczeń funkcjonowania systemu gospodarki wodnej w Polsce, który funkcjonował do tego czasu w ramach rozdrobnienia kompetencji pomiędzy różnymi jednostkami organizacyjnymi, zarówno administracji rządowej, jak i samorządowej. Poprzedni system gospodarki wodnej funkcjonujący w Polsce utrudniał kompleksowe, zlewniowe zarządzanie zasobami wodnymi kraju. W celu eliminacji tego problemu utworzono m.in. Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (PGW WP), które przejęło odpowiedzialność za całokształt gospodarki wodnej w Polsce.

Przedstawiony dokument został opracowany za lata 2018-2022. W celu zobrazowania wieloletnich trendów i zjawisk, w niniejszym opracowaniu odniesiono się także do danych z wcześniejszego okresu.

I. Dostępność i jakość wody dla ludności i gospodarki

1. Wielkość zasobów wodnych w kraju w 2018-2022

1.1. Zasoby wodne kraju

Zasoby wód powierzchniowych

W roku hydrologicznym 2018 łączne zasoby wód płynących w Polsce wyniosły 59,4 km³ (z tego dopływ wód spoza granic Polski wynosił 6,1 km³, a odpływ ze zlewni znajdujących się w granicach Polski wynosił 53,3 km³). Średni opad w roku hydrologicznym 2018, wyliczony z wartości uzyskanych na 52 reprezentatywnych w skali kraju stacjach meteorologicznych stanowił 84,1% normy opadowej z lat 1971-2000. Zgodnie z klasyfikacją Z. Kaczorowskiej rok hydrologiczny 2018 pod względem opadowym został sklasyfikowany jako suchy.

W roku hydrologicznym 2019 łączne zasoby wód płynących w Polsce wyniosły 41,9 km³ (z tego dopływ wód spoza granic Polski wynosił 5,4 km³, a odpływ ze zlewni znajdujących się w granicach Polski wynosił 36,5 km³). Średni opad w roku hydrologicznym 2019, wyliczony z wartości uzyskanych na 52 reprezentatywnych w skali kraju stacjach meteorologicznych stanowił 90,7% normy opadowej z lat 1971-2000. Zgodnie z klasyfikacją Z. Kaczorowskiej rok hydrologiczny 2019 pod względem opadowym został sklasyfikowany jako normalny. Warto zwrócić uwagę, że średni opad w Polsce w roku hydrologicznym 2019 jedynie nieznacznie przekroczył granicę dzielącą lata suche od normalnych i średni opad w roku hydrologicznym 2019 praktycznie znajdował się na granicy roku normalnego i suchego.

W roku 2020 łączne zasoby wód płynących w Polsce wyniosły 41,9 km³ (z tego dopływ wód spoza granic Polski wynosił 6,8 km³, a odpływ ze zlewni znajdujących się w granicach Polski - 35,6 km³). Średni opad w granicach Polski w roku hydrologicznym 2020 wyniósł 705,1 mm (w przypadku uwzględnienia zlewni zasilających rzeki dopływające do Polski średni opad był równy 712,5 mm). Warstwa odpływu wody z terenu Polski wyniosła 112,1 mm.

W roku 2021 łączne zasoby wód płynących w Polsce wyniosły 54,3 km³ (z tego dopływ wód spoza granic Polski wynosił 7,4 km³, a odpływ ze zlewni znajdujących się w granicach Polski - 46,9 km³). Średni opad w granicach Polski w roku hydrologicznym 2021 wynosił 640,0 mm, (w przypadku uwzględnienia zlewni zasilających rzeki dopływające do Polski wartość średniego opadu była równa 644,0 mm). Warstwa odpływu wody z terenu Polski wyniosła 150,1 mm.

W roku 2022 średnia roczna suma opadów na obszarze Polski wyniosła 589,5 mm. Ta wielkość opadów (mniejsza od średniej z wielolecia 1991-2020), według klasyfikacji pod względem niedoboru i nadmiaru opadów, zalicza rok 2022 do normalnych. W ciągu roku z obszaru Polski odpłynęło 39,54 km³ wody, tj. warstwa o wysokości 126,4 mm. Po uwzględnieniu części dorzeczy położonych poza granicami kraju, łączny odpływ polskimi rzekami wyniósł 44,43 km³ wody. Ta wielkość odpływu (znacznie mniejsza od średniej rocznej z wielolecia 1951-2021), według klasyfikacji pod względem zasobów wód powierzchniowych, zalicza rok 2022 do roku suchego.

Zasoby wód podziemnych

Wielkość zasobów dyspozycyjnych zwykłych wód podziemnych (ZD), według stanu rozpoznania na 31 grudnia 2019 r., wynosił w Polsce ok. 34 mln m³/dobę. W tej wartości ok. 50 tys. m³/dobę stanowiły zasoby perspektywiczne (ZP), oszacowane metodami uproszczonymi dla ok. 1% powierzchni Polski. Wielkość zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych, według stanu rozpoznania na 31 grudnia 2020 r., wyniosła w Polsce blisko 34 mln m³/dobę, w tej wielkości zasoby perspektywiczne to około 50

tys. m³/dobę. Stan udokumentowania zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych na koniec roku 2021 nie uległ zmianie. Wielkość ZD, według stanu rozpoznania na 31 grudnia 2021 r., wyniosła w Polsce ok. 34 mln m³/dobę (12,4 km³/rok). W tej wartości około 50 tys. m³/dobę stanowiły zasoby perspektywiczne oszacowane metodami uproszczonymi. Na dzień 31 grudnia 2022 r. wielkość ustalonych zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych wynosi w Polsce blisko 34 mln m³/dobę.

Zasoby wodne

W Polsce współczynnik dostępności wody (określający zasoby wodne) wynosi ok. 1 600 m³ na osobę/rok, Jest to wartość bardzo niska, ponieważ średni współczynnik dostępności wody w Europie wynosi ok. 4 500 m³ na osobę/rok, a na świecie prawie 6 000 m³ na osobę/rok.

1.2. Ocena warunków hydrologicznych i hydrogeologicznych w latach 2018-2022

Warunki opadowe w ujęciu hydrologicznym

W 2018 r. roczne opady w skali kraju wyniosły 80,7% wartości z wielolecia (1971-2000) z 52 stacji synoptycznych (rok pod względem opadów uznano za suchy). Rok 2019 został sklasyfikowany jako normalny: roczne opady w skali kraju wyniosły 556 mm, co odpowiada 90,7% wartości z wielolecia. Średni opad w roku hydrologicznym 2020, wyliczony z wartości uzyskanych na 54 reprezentatywnych w skali kraju stacjach meteorologicznych, stanowił 109% normy opadowej z lat 1981-2010 (rok pod względem opadów uznano za normalny). Średni opad w roku hydrologicznym 2021, wyliczony z wartości uzyskanych na 52 reprezentatywnych w skali kraju stacjach meteorologicznych, stanowił 92,2% normy opadowej z lat 1991-2020 (rok pod względem opadowym uznano za normalny). Średni opad w roku hydrologicznym 2022, wyliczony z wartości uzyskanych na 52 reprezentatywnych w skali kraju stacjach meteorologicznych, stanowił 86,0% normy opadowej z lat 1991-2020 (rok pod względem opadów uznano za suchy).

Sytuacja hydrologiczna

Klasyfikacja niedoboru lub nadmiaru opadów w stosunku do normy wieloletniej:

Dany rok (lub porę roku) uznaje się za:

- 1) przeciętny - gdy odchylenie od przeciętnej sumy wieloletniej nie przekracza 10%, zatem suma opadów mieści się w granicach 90–110% opadu normalnego;
- 2) suchy - gdy niedobór opadu wynosi 11–25% średniej sumy wieloletniej, czyli suma opadu stanowi 75–89% normy;
- 3) bardzo suchy - gdy niedobór opadu wynosi 26–50% średniej sumy wieloletniej, czyli suma opadu stanowi 50–74% normy;
- 4) skrajnie suchy - gdy niedobór opadu przekracza 50% średniej sumy wieloletniej, czyli suma opadu jest poniżej 50% normy;
- 5) rok wilgotny - gdy nadmiar opadu wynosi 11–25% średniej sumy wieloletniej, czyli suma opadu stanowi 111–125% normy;
- 6) bardzo wilgotny - gdy nadmiar opadu wynosi 26–50% średniej sumy wieloletniej, czyli suma opadu stanowi 126–150% normy;
- 7) skrajnie wilgotny - gdy nadmiar opadu przekracza 50% średniej sumy wieloletniej, czyli suma opadu przewyższa 150% normy.

Zgodnie z powyższą klasyfikacją rok:

- 1) 2018 r. był suchy lub bardzo suchy;
- 2) 2019 r. był wilgotny zimą oraz wiosną, latem bardzo suchy a jesienią normalny;
- 3) 2020 r. był skrajnie wilgotny lub wilgotny przez 5 miesięcy, normalny przez 3 miesiące, a suchy oraz bardzo suchy do skrajnie suchego przez 5 miesięcy.
- 4) 2021 r. był skrajnie wilgotny, bardzo wilgotny lub wilgotny przez 5 miesięcy, normalny przez 1 miesiąc, a suchy oraz bardzo suchy do skrajnie suchego przez 6 miesięcy.

Odływ rzeczny w ujęciu hydrologicznym

Na podstawie analizy danych z poszczególnych lat odpływu rzek Polski w roku hydrologicznym:

- 1) 2018 w miesiącach pierwszego (zimowego) półrocza był zróżnicowany, a w kolejnych miesiącach drugiego (letniego) półrocza w dorzeczu Wisły i Odry był niższy od normy. Roczny odpływ rzek w dorzeczu Wisły miał zróżnicowane wartości, a w dorzeczu Odry układał się poniżej normy (w Gozdowicach miał wartość 86,7% normy);
- 2) 2019 był niższy od normy, a jedynie w niektórych przekrojach zbliżył się do wartości normalnych. Odpływ przekraczał wartości normalne tylko w pojedynczych miesiącach, w niektórych tylko przekrojach wodowskazowych.
- 3) 2020 całkowity odpływ rzeczny od początku roku hydrologicznego (od 1 listopada 2019 r. do końca października 2020) w dorzeczu Wisły kształtował się od 51,9% normy do 132% normy, a w dorzeczu Odry od 21,9% normy do 137% odpływu normalnego. Odpływ Wisły i Odry był znacząco niższy od normy. Przez całkowity (zweryfikowany) odpływ rzek Polski o wartości 41,9 km³ zaliczony został do lat suchych.
- 4) 2021 w dorzeczu Wisły (Tczew) całkowity odpływ rzeczny wyniósł 99,9% normy i zawierał się w przedziale od 68,5% normy w grudniu do 182% we wrześniu, odpływ Odry wyniósł 87,6% normy i kształtował się w przedziale od 66,8% w sierpniu do 149% w październiku (2020). Przez całkowity odpływ rzek Polski o wartości 54,3 km³ (przy średniej z wielolecia 1951- 2020 równej 59,9 km³) zaliczony został do lat przeciętnych.
- 5) 2022 w dorzeczu Wisły (Tczew) całkowity odpływ rzeczny wyniósł 80,1% normy i zawierał się w przedziale od 48,5% normy w sierpniu do 139% w lutym. Wartości odpływu większości rzek Polski były wyraźnie niższe od normy. Przez całkowity odpływ rzek Polski równy 45,2 km³ rok 2022 został zaliczony do lat suchych.

Warunki hydrogeologiczne

Podstawę oceny warunków hydrogeologicznych występujących na obszarze Polski stanowiły wyniki pomiarów położenia zwierciadła wód podziemnych realizowanych w punktach sieci obserwacyjno-badawczej wód podziemnych. Uzyskane wyniki średnich wartości z danego miesiąca lub kwartału porównano w stosunku do średnich ze wszystkich analogicznych okresów w wieloleciu 1991–2015.

W 2018 r. w większości punktów badawczych o zwierciadle swobodnym (56%) stwierdzono średnie stany miesięczne wyższe niż miarodajne w tych samych miesiącach dla okresu wielolecia. Początek roku hydrologicznego 2018 charakteryzował się zwierciadłem swobodnym na poziomie powyżej poziomu średnich miesięcznych z wielolecia.

W roku 2019 r. poziom zwierciadła wód podziemnych kształtował się na poziomie niższym niż średni miesięczny z wielolecia dla poszczególnych miesięcy przez cały rok hydrologiczny. Zwierciadła wód podziemnych o charakterze swobodnym i charakterze napiętym zachowywały się mniej więcej

współkształtnie: przez cały rok hydrologiczny - w obu przypadkach poniżej średnich dla poszczególnych miesięcy w wieloleciu.

W 2020 r. poza majem i lipcem, pozostałe miesiące były termicznie powyżej lub znacznie powyżej normy. Brak zimowych opadów śniegu i w konsekwencji brak zalegania pokrywy śnieżnej wpłynął znacząco negatywnie na stan zasilania wód podziemnych. Poziom wód podziemnych kształtował się na poziomie niższym niż średni miesięczny z wielolecia przez cały rok hydrologiczny.

Rok hydrologiczny 2021 był kolejnym bardzo ciepłym rokiem, miesiącami znacznie powyżej i powyżej normy termicznej były: listopad, grudzień, czerwiec, lipiec. Lato, mimo chłodnego sierpnia, było w sumie anomalnie ciepłe. Miesiące bardzo wilgotne i skrajnie wilgotne to styczeń i sierpień. Miesiącami suchymi były: listopad, grudzień, marzec, październik. W roku 2021 r. przez 10–11 miesięcy poziom wód podziemnych kształtował się na poziomie niższym niż średni miesięczny z wielolecia dla poszczególnych miesięcy. Największe odchylenia poniżej stanu średniego z wielolecia notowano w miesiącach grudzień, styczeń, kwiecień i czerwiec.

W 2022 r. miesiącami znacznie powyżej normy były: styczeń, luty, czerwiec, sierpień, październik. Miesiące z opadami powyżej normy, bardzo wilgotne i skrajnie wilgotne to styczeń, luty, czerwiec. Miesiącami suchymi były: listopad, grudzień, marzec, październik. W 2022 r. przez cały rok hydrologiczny (poza lutym) poziom wód podziemnych kształtował się na poziomie niższym niż średni miesięczny z wielolecia dla poszczególnych miesięcy. Największe braki rezerw zasobów zmiennych wód podziemnych w roku hydrologicznym 2022 odnotowano w I i IV kwartale, w listopadzie oraz w sierpniu, wrześniu i październiku. Występowały one jednak tylko lokalnie. Na przeważającym obszarze kraju stan rezerw wód gruntowych był bezpieczny pod względem możliwości zaopatrzenia ludności w wodę przez cały opisywany rok.

Rozkład wskaźnika położenia zwierciadła wody podziemnej w ostatnich latach wskazuje na pogłębiający się proces obniżania się zwierciadła wód podziemnych w wielu rejonach Polski, co ma związek z warunkami meteorologicznymi, tj. brakiem długotrwałych opadów oraz ekstremalnie wysokimi temperaturami.

1.3. Pobór wód na potrzeby ludności i gospodarki

Pobór wód na potrzeby ludności i gospodarki obejmuje pobór wód powierzchniowych i podziemnych na cele produkcyjne, na cele eksploatacji sieci wodociągowych, na cele nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz napełnianie stawów rybnych, na cele przemysłowe w tym energetyczne. Podana wielkość poboru nie obejmuje tzw. poboru nierejestrowanego wód podziemnych – tzn. niezgłoszonego przez użytkowników wynikającego z luk ewidencyjnych, poboru w ramach zwykłego korzystania z wód na potrzeby gospodarstw oraz poboru nielegalnego.

Pobór wód na potrzeby ludności i gospodarki w 2018 r.

W roku 2018 pobór wód wyniósł 9 886,2 mln m³, z czego 81,6% stanowił pobór wód powierzchniowych, 17,9% - wód podziemnych, dodatkowo na cele produkcyjne wykorzystywano również wody pochodzące z odwadniania zakładów górniczych oraz obiektów budowlanych - 0,5%. Dla obszaru całego kraju stopień wykorzystania zasobów dyspozycyjnych zwykłych wód podziemnych wynosił w 2018 r. ok. 21%.

W wielkości poboru wód na potrzeby ludności i gospodarki przeważający udział miał pobór wody na cele produkcyjne, który wynosił 68,8%. Pobór na cele eksploatacji sieci wodociągowych stanowił 21,5% poboru ogółem (zaopatrzenie ludności w wodę przeznaczoną do spożycia), natomiast nawodnienia w rolnictwie i leśnictwie oraz napełnianie i uzupełnianie stawów rybnych - 9,7%.

Największe zapotrzebowanie na wodę, w odniesieniu do poboru wód cechował sektor energetyczny, na cele którego pobór wynosi ok. 6 033,1 mln m³ w skali roku, co stanowiło ponad 88,7% łącznego poboru wody na cele przemysłowe i ponad 61,0% w bilansie łącznym poboru wody w kraju.

Pobór wody na cele produkcyjne realizowany był w blisko 96,1% z ujęć wód powierzchniowych, jedynie ok. 3,2% poboru stanowiły wody podziemne, a wody z odwadnianych zakładów górniczych i obiektów budowlanych ok. 0,7%. W odniesieniu do poboru wód na cele eksploatacji sieci wodociągowych 72,9% wody pobieranej było z ujęć wód podziemnych, a 27,1% - z ujęć wód powierzchniowych.

Według danych GUS w 2018 r. do nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz napełnienia stawów rybnych pobrano 956,4 mln m³ wody.

Pobór wód na potrzeby ludności i gospodarki w 2019 r.

W 2019 r. odnotowano spadek poboru wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności o ok. 7% w porównaniu do poprzedniego roku (z 9,9 km³ do 9,3 km³). Największy udział w poborze wody (ok. 68%), przypadął na cele produkcyjne (6,3 km³, wobec 6,8 km³ w 2018 r.). Pobór wody do napełniania i uzupełniania stawów rybnych uległ spadkowi o 3% i wyniósł 0,8 km³. Natomiast pobór wody na potrzeby eksploatacji sieci wodociągowej utrzymał się na tym samym poziomie co w roku 2018 i wyniósł 2,1 km³.

Głównym źródłem zaopatrzenia gospodarki narodowej w wodę były wody powierzchniowe. Ich pobór w 2019 r. wyniósł 7,4 km³ i pokrył 80% potrzeb. Wody powierzchniowe wykorzystywane były głównie do celów produkcyjnych w przemyśle. Pobór wód podziemnych wyniósł 1,8 km³ i był zbliżony do poboru w 2018 r.

Pobór wód na potrzeby ludności i gospodarki w 2020 r.

W roku 2020 pobór wód wyniósł 8,7 km³, z czego 79,6% stanowił pobór wód powierzchniowych, a 19,8% pobór wód podziemnych. Dodatkowo na cele produkcyjne wykorzystywano również wody pochodzące z odwadniania zakładów górniczych oraz obiektów budowlanych, co stanowiło ok. 0,5% łącznego poboru wód. W wielkości poboru wód na potrzeby ludności i gospodarki, przeważający udział miał pobór wody na cele produkcyjne (68%). Pobór na cele eksploatacji sieci wodociągowych w związku z zaopatrzeniem ludności w wodę przeznaczoną do spożycia stanowił 23% poboru ogółem, natomiast nawodnienia w rolnictwie i leśnictwie oraz napełnianie i uzupełnianie stawów rybnych stanowiły 9%.

Największe zapotrzebowanie na wodę, w odniesieniu do poboru wód, cechował sektor energetyczny, na cele którego pobór wynosi około 5 195,8 mln m³ w skali roku, co stanowiło ponad 86% łącznego poboru wody na cele przemysłowe i prawie 60% w bilansie łącznym poboru wody w kraju. Przed wszystkim wody przeznaczone były do celów chłodniczych, a tylko część z nich krążyła w obiegu zamkniętym. Przetwórstwo przemysłowe pochłonęło ok. 11% wód na cele przemysłowe (głównie przemysł chemiczny), jednak w tym przypadku aż 21% tej wartości stanowiły wody podziemne.

Pobór wody na cele produkcyjne realizowany był w blisko 94% z ujęć wód powierzchniowych, jedynie ok. 3% poboru stanowiły wody podziemne, a wody z odwadnianych zakładów górniczych i obiektów budowlanych ok. 1%. W odniesieniu do poboru wód na cele eksploatacji sieci wodociągowych 77% wody pobieranej było z ujęć wód podziemnych, a 23% - z ujęć wód powierzchniowych.

Pobór wód na potrzeby ludności i gospodarki w 2021 r.

Roczny pobór wód podziemnych w obszarze kraju - według stanu rozpoznania na koniec 2021 r. - wyniósł około 2,7 km³/rok. Na tą wartość składały się:

a) pobór rejestrowany zwykłych wód podziemnych z prawie 19 tysięcy ujęć wód podziemnych działających na potrzeby zaopatrzenia ludności, przemysłu, rolnictwa w wodę o wartości około 1,74 km³/rok (wg danych za 2019 r.),

b) pobór wód w ramach odwodnień zakładów górniczych dla 120 największych złóż w Polsce – łącznie szacowany na wartości około 0,96 km³/rok (wg danych za 2020 r.).

Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych według danych GUS za 2021 r. wyniosły 18 604,7 hm³. Przyrost zasobów eksploatacyjnych wobec roku 2020 wynosi 165,9 hm³.

Pobór wód na potrzeby ludności i gospodarki w 2022 r.

W roku 2022 r. pobór wody (wód podziemnych i powierzchniowych) na potrzeby gospodarki narodowej i ludności wyniósł 9,4 km³. Pobór wód na cele przemysłowe wyniósł 6,4 km³, co stanowi ok. 69% poboru ogółem. Pobór na cele eksploatacji sieci wodociągowych w związku z zaopatrzeniem ludności w wodę przeznaczoną do spożycia wyniósł 2,1 km³ i stanowił 23% poboru ogółem. W tym 0,6 km³ stanowiły wody powierzchniowe, a 1,5 km³ wody podziemne. Natomiast pobór wód na cele nawodnienia w rolnictwie i leśnictwie oraz napełnianie i uzupełnianie stawów rybnych wyniósł 0,8 km³, co stanowi 9% poboru ogółem.

Stopień wykorzystania zasobów zwykłych wód podziemnych dostępnych do zagospodarowania

Dla obszaru całego kraju stopień wykorzystania zasobów dyspozycyjnych (lokalnie perspektywicznych) zwykłych wód podziemnych wynosi niespełna 22%. W obszarze dorzecza Wisły wartość tego wskaźnika wynosi 20,9%, natomiast w obszarze dorzecza Odry 23,7%. Wartości te oznaczają, że stan rezerw zasobów wód podziemnych dostępnych do zagospodarowania w skali roku w powyższych obszarach dorzeczy wynosi odpowiednio: 79,1% w obszarze dorzecza Wisły oraz 76,3% Odry.

Regionami wodnymi o najintensywniejszej eksploatacji zwykłych wód podziemnych są region Małej Wisły w obszarze dorzecza Wisły (93,2% zasobów) oraz region Warty w obszarze dorzecza Odry (39,7% zasobów). Wysokie wartości rocznego wykorzystania zasobów w tych regionach wynikają głównie z lokalizacji w ich granicach odwadnianych obszarów górniczych, zwłaszcza węgla kamiennego w Górnośląskim Zagłębiu Węglowym oraz węgla brunatnego w regionie wodnym Warty. Należy podkreślić fakt, że około 90% z ilości wód pobieranych przez systemy odwadniania kopalń jest zrzucane do wód powierzchniowych, a więc wraca do obiegu wody w środowisku.

2. Jakość zasobów wodnych

2.1. Stan wód powierzchniowych

Ocenę stanu wód powierzchniowych (rzek, jezior, wód przejściowych i przybrzeżnych) wykonuje się w odniesieniu do jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) na podstawie wyników Państwowego Monitoringu Środowiska (PMŚ). Ocena stanu wód została określona w opracowaniach Głównego Inspektoratu Środowiska, m.in. w dokumencie pn. Stan środowiska w Polsce. Raport 2022 oraz 2018.

Stan wód rzek i zbiorników zaporowych

Należy wskazać, że przed okresem podlegającym ocenie ze statystycznego zestawienia wyników oceny stanu JCWP rzek i zbiorników zaporowych monitorowanych i ocenionych w latach 2011-2016, wynikało, że w stanie złym znajdowało się 1330 z 1478 ocenionych jednolitych części wód

powierzchniowych. Klasyfikacji stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego JCWP oraz oceny stanu JCWP dokonuje się nie rzadziej niż co 3 lata.

W cyklu gospodarowania wodami 2010-2015 oceniono na podstawie monitoringu stan 1630 JCWP rzecznych, z czego stan 11% oceniono jako dobry, a 89% jako zły. W cyklu 2016 -2021 oceniono na podstawie monitoringu ponad dwukrotnie więcej, tj. 3500 JCWP (na 3685 monitorowanych JCWP), przy czym stan dobry stwierdzono jedynie w 0,4% z nich, a zły w 94,6% (w przypadku 5% JCWP nie było możliwości wykonania oceny). Te zmiany proporcji nie muszą oznaczać znaczącego pogorszenia stanu rzek i jezior, ale mogą świadczyć o coraz bardziej rygorystycznej ich ocenie.

Należy wskazać na czynniki i uwarunkowania, które miały także wpływ na wyniki z dokonanej oceny JCWP, mianowicie:

- a) w okresie 2016-2021 zaostrzono kryteria klasyfikacji wielu elementów jakości, przez co te same wartości mogły pozwalać na lepszą klasyfikację w poprzednim cyklu,
- b) znacząco zwiększono liczbę monitorowanych JCWP, zwłaszcza o JCWP zagrożone nieosiągnięciem swoich celów środowiskowych, a więc takie, które prawdopodobnie były w stanie złym, lecz nie zostało to wcześniej wykazane,
- c) zwiększono kompletność klasyfikowanych wskaźników, co zgodnie z zasadą „najgorszy decyduje” zwiększa udział złych ocen.

Spośród JCWP, których stan lub potencjał ekologiczny klasyfikowano jako co najmniej dobry w cyklu 2010-2015, podobny stan zachowało około 70 JCWP rzecznych i prawie 50 JCWP jeziornych, natomiast do stanu lub potencjału poniżej dobrego pogorszyła się klasyfikacja ponad 400 JCWP rzecznych i około 90 JCWP jeziornych. Około 40 JCWP rzecznych i 14 JCWP jeziornych, których stan lub potencjał ekologiczny w poprzednim cyklu sklasyfikowano jako poniżej dobrego, w obecnym cyklu osiągnęło stan lub potencjał ekologiczny co najmniej dobry.

W obecnym cyklu zmonitorowano nie tylko fitoplankton, którego wskaźnik pogorszył się nieznacznie, choć oznacza to przejście z klasy II do III, ale również makrobezkręgowce bentosowe i ichtiofaunę, które sklasyfikowano w IV klasie. Poza tym zaostrzono kryteria dla elementów fizykochemicznych – w 2014 r. średnioroczna przewodność elektrolityczna była nawet nieco wyższa niż w 2020 r. (1483 $\mu\text{S}/\text{cm}$ wobec 1230 $\mu\text{S}/\text{cm}$), ale według ówczesnych kryteriów mieściła się w normie stanu dobrego, a według współczesnych już nie. W tych samych latach wartość azotu ogólnego wynosiła odpowiednio 4 i 5 mg/l, co według kryteriów z danego okresu oznacza przejście ze stanu dobrego do stanu poniżej dobrego. Trzecia klasa jakości była zdeterminowana przez stężenie fosforu fosforanowego. Ten parametr uległ poprawie z poziomu wówczas przekraczającego normę stanu dobrego do poziomu obecnego stanu bardzo dobrego, ale klasyfikacja ostatecznego potencjału ekologicznego nie poprawiła się, a pogorszyła do słabego.

2.2. Stan wód podziemnych

Ocena stanu chemicznego wód podziemnych jest prowadzona przez państwową służbę hydrogeologiczną w ramach PMŚ, koordynowanego przez GIOŚ. Monitoring wód podziemnych jest w Polsce prowadzony w sieci krajowej oraz sieciach regionalnych i lokalnych. Przedmiotem monitoringu są 172 jednolite części wód podziemnych (JCWPd) wydzielone na terenie kraju.

Oceny punktowe jakości wód podziemnych opracowano mając na względzie wartości graniczne pięciu klas jakości wód podziemnych, przy czym klasy jakości od I do III stanowią wody o dobrym stanie

chemicznym, natomiast wody klas IV i V stanowią wody o słabym stanie chemicznym, których jakość jest wynikiem oddziaływania presji antropogenicznej.

Stan wód podziemnych w 2018 r.

W 2018 r. przeprowadzono monitoring operacyjny, mający na celu ocenę stanu chemicznego jednolitych części wód podziemnych uznanych za zagrożone niespełnieniem określonych dla nich celów środowiskowych oraz stwierdzenia występowania znaczących i utrzymujących się trendów wzrostu stężeń zanieczyszczeń spowodowanych oddziaływaniami antropogenicznymi. Badaniami objęto 48 ze 172 JCWPd, w tym wszystkie 39 JCWPd uznane za zagrożone nieosiągnięciem określonych dla nich celów środowiskowych.

W wyniku przeprowadzonej klasyfikacji, według średnich wartości stężeń wskaźników oznaczanych podczas wiosennych i jesiennych badań monitoringu operacyjnego w 2018 r. stwierdzono, że wody podziemne o bardzo dobrej jakości (I klasa) występują w 10 punktach, wody dobrej jakości (II klasa) – w 118 punktach, wody o zadowalającej jakości (III klasa) – w 122 punktach, wody o niezadowalającej jakości (IV klasa) – w 94 punktach, a wody o złej jakości w 40 punktach.

Stan wód podziemnych w 2019 r.

W 2019 r. przeprowadzono monitoring diagnostyczny. Badaniami objęto wszystkie ze 172 JCWPd. W każdej próbce wód podziemnych wykonano oznaczenia ok. 40 wskaźników jakości i cech fizycznochemicznych wody, a w wybranych 153 punktach pomiarowych pobrano także próbki wody do oznaczenia wskaźników organicznych (m.in. pestycydów, wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych WWA, trichloroetenu, tetrachloroetenu).

W wyniku przeprowadzonej klasyfikacji, według wartości stężeń wskaźników oznaczanych podczas badań monitoringu diagnostycznego w 2019 r. stwierdzono, że wody podziemne o bardzo dobrej jakości (I klasa) występują w 34 punktach, wody dobrej jakości (II klasa) – w 522 punktach, wody o zadowalającej jakości (III klasa) – w 466 punktach, wody o niezadowalającej jakości (IV klasa) – w 196 punktach, a wody o złej jakości w 71 punktach.

Stan wód podziemnych w 2020 r.

W roku 2020 wykonano ocenę stanu jednolitych części wód podziemnych. W wyniku analizy stwierdzono, że liczba JCWPd o dobrym stanie chemicznym wynosi 163, a o stanie słabym 9, natomiast liczba JCWPd o dobrym stanie ilościowym wynosi 157, a o stanie słabym 15. W ocenie końcowej stwierdzono, że liczba JCWPd o stanie dobrym wynosi 151, a o stanie słabym 21. Powierzchnia JCWPd, w których stwierdzono dobry stan, wynosi 285605,25 km², co stanowi 91,61% powierzchni całego kraju. Powierzchnia JCWPd, w których stwierdzono słaby stan, wynosi 26168,43 km², co stanowi 8,39% powierzchni kraju.

W wyniku przeprowadzonej klasyfikacji, według średnich wartości stężeń wskaźników oznaczanych w 2020 r., stwierdzono występowanie wód o bardzo dobrej jakości (I klasa) w 9 punktach, wód dobrej jakości (II klasa) – w 117 punktach, wód o zadowalającej jakości (III klasa) – w 143 punktach, wód o niezadowalającej jakości (IV klasa) – w 92 punktach, a wód o złej jakości w 29 punktach.

Stan wód podziemnych w 2021 r.

W wyniku przeprowadzonej klasyfikacji, według średnich wartości stężeń wskaźników w 2021 r. stwierdzono występowanie wód bardzo dobrej jakości (I klasa) w 8 punktach, wód dobrej jakości (II klasa) – w 116 punktach, wód zadowalającej jakości (III klasa) – w 134 punktach, wód niezadowalającej jakości (IV klasa) – w 90 punktach oraz wód złej jakości w 32 punktach.

Porównując dane z lat 2018-2021 można zauważyć niewielkie pozytywne zmiany biorąc pod uwagę liczbę punktów z poszczególną klasą jakości wód. Istotne jest, że liczba punktów pomiarowych z klasą wód złej i niezadawalającej jakości maleje w ciągu tego okresu.

Słaby stan chemiczny wód podziemnych były najczęściej spowodowany:

- niedostateczną sanitacją obszarów wiejskich,
- niedostatecznym i/lub nierównomiernym rozwojem infrastruktury gospodarki wodno-ściekowej,
- działalnością rolniczą – zanieczyszczenia związkami azotu (głównie azotanami),
- lokalnymi ogniskami zanieczyszczeń – składowiska odpadów (przemysłowych i komunalnych), zakłady przemysłowe (emisja pyłów i gazów), obszary zurbanizowane, stacje i magazyny paliw,
- dopływem wód zasolonych (z głębszych warstw wodonośnych, a w przypadku JCWPd położonych w strefie nadmorskiej dopływem wód morskich) wywołanym nadmierną eksploatacją wód podziemnych na cele pitne i przemysłowe.

Zdarza się, że wymienione powyżej presje oddziałujące niekorzystnie na jakość wód podziemnych nakładają się na siebie, przez co trudno jest wskazać dominujący czynnik sprawczy. Ochrona wód podziemnych ma szczególne znaczenie, gdyż są one nie tylko niezbędne dla środowiska biotycznego, ale pochodzi z nich też 77% wody pobieranej na cele pitne. Kluczowe są kompleksowe działania dla poprawy jakości wód. Realizowany jest proces stałego doskonalenia zarządzania gospodarką wodną.

3. Wpływ stosowania ustawy – Prawo wodne na dostępność i jakość wody dla ludności i gospodarki

Podstawowym zadaniem gospodarki wodnej jest zapewnienie dyspozycyjnych zasobów wodnych w odpowiedniej ilości i jakości, celem zaspokojenia potrzeb wodnych ludności, rolnictwa i przemysłu, przy jednoczesnym zapewnieniu bezpieczeństwa ekologicznego, aby najlepiej zagwarantować zrównoważony rozwój społeczny i ekonomiczny kraju bez uszczerbku dla środowiska. Realizacja tego zadania wymagała zwiększania dostępności dyspozycyjnych zasobów wodnych poprzez zatrzymywanie ich w środowisku i poprawę ich jakości, optymalne wykorzystywanie zasobów wodnych, ochronę wód przed zanieczyszczeniami, a także ochronę przed powodzią i skutkami suszy.

Działania na rzecz zwiększenia zasobów wodnych

Pobór wody na potrzeby ludności i gospodarki narodowej należy do głównych presji antropogenicznych, wywieranych na środowisko wodne. Według danych GUS w 2021 r. pobór wody w Polsce wyniósł 9267 hm³ i był o blisko 15% mniejszy niż w roku 2010. Ponad 68% całkowitego poboru wody stanowiła woda pobrana na cele produkcyjne. Woda na potrzeby eksploatacji sieci wodociągowej stanowiła ok. 23% poboru ogólnego. Nieco ponad 9% całkowitego poboru to woda pobrana w celu napełniania i uzupełniania stawów rybnych. Ogólny pobór wody od kilku lat oscyluje na poziomie 9000-1000 hm³ rocznie. Dąży się do ograniczenia poboru wody poprzez racjonalizację zużycia wody w sektorze produkcyjnym, likwidację nadmiernie wodochłonnych technologii, zmniejszenie strat w sieciach wodociągowych czy ograniczenie jej marnotrawstwa przez odbiorców. Podejmowane są także działania inwestycyjne mające na celu zwiększenie retencji na obszarze kraju, które zostały szczegółowo opisane w części 3 działu II niniejszego opracowania.

Działania na rzecz poprawy jakości wód i ich efekty

Gospodarka komunalna i przemysłowa to bardzo istotne źródło zanieczyszczenia wody. Obowiązujące regulacje prawne, dotyczące wprowadzania ścieków do wód i do ziemi, zabraniają bezpośredniego odprowadzania nieczystości oraz określają warunki jakie muszą spełniać ścieki. System nakazów i zakazów, mających na celu osiągnięcie dobrego stanu wód nie jest w pełni przestrzegany. Część ścieków wciąż trafia do odbiorników w postaci nieoczyszczonej i stanowi źródło substancji toksycznych dla środowiska wodnego. W 2021 r. odprowadzono w sumie 7769 hm³ ścieków, jest to o 15,2% mniej w porównaniu do roku 2000. 82% całości ścieków to ścieki przemysłowe, z których z kolei 86% to wody wykorzystywane do chłodzenia, które nie wymagają oczyszczania.

Pozostałe ścieki komunalne i przemysłowe, których w 2021 r. było 2254 hm³, wymagają oczyszczania. Znaczna ich większość, bo aż 94%, była poddana procesom oczyszczania. Od kilku lat na podobnym, dość wysokim poziomie utrzymuje się ilość ścieków poddanych oczyszczaniu z podwyższonym usuwaniem biogenów. W 2021 r. 55% wszystkich ścieków stanowiły te poddane oczyszczaniu z podwyższonym usuwaniem biogenów. Ilość substancji biogennych, jaka niesiona jest ze ściekami do wód powierzchniowych lub do ziemi znacznie zmalała i od kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie. W roku 2021 wielkość ładunków zanieczyszczeń znajdująca się w ściekach po oczyszczeniu oraz odprowadzonych do wód lub do ziemi wyniosła nieco ponad 36 tys. ton i była o prawie 44% mniejsza niż w 2005 r. Należy także wskazać, że ilość ścieków nieoczyszczonych na przestrzeni ostatnich lat zmalała ponad 58%, tj. z 301 hm³ w 2000 r., do 124 hm³ w 2021 r.

W 2021 r. oczyszczalnie ścieków obsługiwały 75,2% ludności kraju (94,6% ludności mieszkającej w miastach i 46,3% ludności mieszkającej na wsi). Od kilku lat notuje się stały wzrost długości sieci kanalizacyjnej. Sieć kanalizacyjna w roku 2021 wynosiła 173,5 tys. km, zaś liczba przyłączy do budynków mieszkalnych – ponad 3,6 mln sztuk. Ponad połowa sieci kanalizacyjnej (59,7%) oraz 46,8% wszystkich przyłączy kanalizacyjnych do budynków mieszkalnych znajdowało się na terenach wiejskich. Na koniec 2021 r. odnotowano aż 3 276 aktywnych oczyszczalni komunalnych i 851 przemysłowych.

Zanieczyszczenia obszarowe, pochodzące zwłaszcza z terenów rolniczych, są kolejnym, znaczącym źródłem zanieczyszczeń wprowadzanych do wód powodujących ich zanieczyszczenie. Spływy powierzchniowe z tych terenów powodują wymywanie związków azotu i fosforu, będących pozostałością po stosowanych nawozach sztucznych oraz środkach ochrony roślin. Zanieczyszczenia pochodzące z rolnictwa zawierają duże ilości biogenów, które są odpowiedzialne za powstawanie deficytu tlenowego w wodach poprzez nadmierny rozwój glonów, co prowadzi np. do eutrofizacji zbiorników wodnych. Według danych GUS w roku gospodarczym 2019/2020 zużycie nawozów mineralnych azotowych wynosiło 1 033 tys. ton w czystym składniku, w przeliczeniu na 1 ha 69,1 kg. Z kolei zużycie mineralnych nawozów fosforowych w przeliczeniu na P₂O₅ wynosiło 359 tys. ton, w przeliczeniu na 1 ha 24,0 kg. Na stan wód w Polsce może mieć również wpływ hodowla zwierząt gospodarskich. Wynikać to może z emisji zanieczyszczeń spowodowanej przez niewłaściwe przechowywanie gnojówki i gnojowicy oraz niewłaściwe (niezgodne z programem azotanowym) nawożenie. W efekcie do wód może przedostawać się duży ładunek substancji biogennych. W celu ograniczenia negatywnego wpływu rolnictwa na środowisko ważne jest stosowanie przez rolników kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej, oraz rygorystyczne przestrzeganie postanowień programu azotanowego.

Główną gałęzią przemysłu, która ma negatywny wpływ na stan wód, jest przemysł wydobywczy. Kopalnie, oprócz ścieków bytowo – socjalnych i przemysłowych, odprowadzają również ścieki

związane z odwodnieniem kopalni, co oddziałuje negatywnie na stosunki wodne na dużym obszarze. Jest to przede wszystkim związane z odprowadzaniem do środowiska dużej zawartości soli w wodach kopalnianych i sposobem gospodarowania nimi. Największa koncentracja kopalń występuje w południowej części Polski, gdzie znajdują się początkowe biegi największych Polskich rzek Wisły i Odry. W efekcie rzeki Wisła i Odra są w Polsce głównymi zlewiskami wód kopalnianych. Wśród negatywnych wpływów wód słonych na środowisko wymienić należy przede wszystkim niszczenie mikroorganizmów przyczyniających się do samooczyszczania się wód, a co za tym idzie wzrost zanieczyszczenia wód masą organiczną, zmiany we florze i faunie ekosystemów wodnych, a w skrajnych przypadkach całkowity zanik życia biologicznego w środowiskach wodnych. Kopalnie wpływają negatywnie nie tylko na wody powierzchniowe, ale i podziemne.

W ostatnich latach obserwuje się nasilone zjawisko presji związane ze zmianami klimatu. Częstsze i dłuższe okresy z wysoką temperaturą powietrza i z jednoczesnym brakiem opadów atmosferycznych powodują znacznie zmniejszanie się przepływu wody w rzekach, co zwiększa koncentrację zawartych w nich związków chemicznych. Negatywnie wpływa to na stan flory i fauny rzecznej, a niekiedy powoduje całkowity zanik cieku. Zjawisko ogranicza również możliwość badania wszystkich jednolitych części wód powierzchniowych.

Poprawa jakości wód na obszarze Polski jest priorytetem w dziedzinie polityki wodnej. Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych należy do najważniejszych zadań, decydujących o jakości naszego życia oraz występowaniu zależnych od wody ekosystemów i bogactwa przyrodniczego. Kluczowe są kompleksowe działania dla poprawy jakości wód w najbliższych latach, które pomogą poprawić ich stan w całym kraju. W tym celu opracowywane są plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy tzn. dokumenty zawierające wykaz działań naprawczych ze wskazaniem jednostek, które te działania będą realizować. W celu ograniczenia zrzutu ścieków do odbiorników wodnych podjęto także działania legislacyjne (m.in. w zakresie nowelizacji ustawy – Prawo wodne w 2022 r. oraz wprowadzenie ustawy z dnia 13 lipca 2023 r. o rewitalizacji rzeki Odry (Dz. U. z 2023 r. poz. 1963)) wprowadzające instrumenty prawne pozwalające ograniczyć zrzut tych ścieków.

W cyklu 2016-2021 zaplanowano działania zarówno techniczne np. budowa lub modernizacja oczyszczalni ścieków, ujęć wód podziemnych jak i szereg działań nietechnicznych, bez których osiągnięcie celów środowiskowych byłoby niemożliwe np. opracowanie dokumentacji, zawierającej informacje o ilościowych zasobach i sposobach korzystania z wód podziemnych, promowanie stosowania zaleceń dobrej praktyki rolniczej czy kontrole dotyczące stosowania różnych programów działań. Zadania zrealizowane zostały w różnym stopniu. Zapewnienie ciągłości procesu dążenia do osiągnięcia celów środowiskowych pomiędzy kolejnymi, następującymi po sobie cyklami planistycznymi, wymaga zastosowania metod analitycznych umożliwiających wykorzystanie efektów wprowadzonych zmian.

W kolejnym cyklu planistycznym 2022-2027 także zostały określone konkretne zestawy działań naprawczych. Są to zarówno działania nowe, jak i te będące kontynuacją poprzedniego cyklu planistycznego. Katalog działań krajowych zawiera łącznie 169 działań zgrupowanych w konkretne kategorie np. przemysł, gospodarka komunalna, rolnictwo czy kształtowanie naturalnych warunków hydromorfologicznych. W ramach realizacji zadań z VI aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych, które mają przyczynić się do ograniczenia zrzutów niedostatecznie oczyszczanych ścieków i ich niekorzystnego wpływu na stan środowiska wodnego.

II. Ochrona przed powodzią i suszą

1. Stan ochrony ludności przed powodzią w latach 2018-2022

1.1. Występowanie powodzi na obszarze Polski z uwzględnieniem okresu 2018-2022

W latach 2018-2019 na obszarze kraju dwukrotnie odnotowano wystąpienie znacznego wezbrania.

W lipcu 2018 r. na obszarze dorzecza Wisły, w wyniku wystąpienia ulewnych opadów na południu kraju, odnotowano wezbranie w województwie śląskim i małopolskim.

Na początku roku hydrologicznego 2019 jedynie na Górnej Wiśle stan wody układał się na pograniczu wody średniej i wysokiej.

W roku hydrologicznym 2020 pojawiające się w ciągu całego roku wysokie opady ze średnimi miesięcznymi sumami, osiągającymi i przekraczającymi często miesięczną normę z wielolecia, spowodowały w dorzeczu Wisły i Odry przejście fal wezbraniowych w każdym sezonie.

W 2021 r. fale wezbraniowe obserwowano począwszy od stycznia do września 2021 r. Pod wpływem dodatniej temperatury powietrza w okresie zimowym obserwować można było wezbrania roztopowe, w pozostałych miesiącach były to wezbrania opadowe. Na rzece Wiśle akcja lodołamania została podjęta powyżej Stopnia Wodnego we Włocławku. Akcja była prowadzona dwuetapowo na odcinku od Włocławka do Płocka oraz na odcinku od Włocławka do Dobrzykowa. W akcji wzięło udział 8 lodołamaczy będących własnością RZGW w Warszawie. Efektem prowadzonych prac było udrożnienie koryta Wisły i spadek stanów wody w rejonie Płocka. Dzięki przeprowadzonej akcji lodołamania udało się zapobiec wystąpieniu powodzi zatorowej.

W roku hydrologicznym 2022 najwyższy przyrost stanu wody na rzekach w dorzeczu Wisły, o 226 cm, odnotowano 1 sierpnia 2022 na Wiśle w Jawiszowicach, a najwyższy przyrost stanu wody w dorzeczu Odry, o 211 cm, wystąpił 22 sierpnia na Ślęży w miejscowości Borów.

W latach 2018-2022 na obszarze Polski nie odnotowano powodzi. Występowały natomiast lokalne podtopienia i wezbrania.

1.2. Dokumenty planistyczne w zakresie zarządzania ryzykiem powodziowym

Zgodnie z art. 163 ust. 5 ustawy – Prawo Wodne ochronę przed powodzią prowadzi się z uwzględnieniem map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym. Są to dokumenty planistyczne wykonywane przez wszystkie kraje członkowskie Unii Europejskiej, a wynikające z dyrektywy 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dz. U. UE L 288/27 z dnia 2007.11.6), tzw. dyrektywy powodziowej. Powyższą dyrektywę w całości implementuje ustawa – Prawo wodne. Ta ustawa określa ramy działania w zakresie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim, w celu ograniczenia potencjalnych negatywnych skutków powodzi dla zdrowia ludzkiego, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej.

PGW WP jest odpowiedzialne za sporządzenie projektów ww. dokumentów, które następnie zatwierdza minister właściwy do spraw gospodarki wodnej. Projekty wstępnej oceny ryzyka powodziowego (WOPR) oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP) od strony morza, w tym morskich wód wewnętrznych, przygotowuje minister właściwy do spraw gospodarki morskiej i przekazuje PGW WP. Projekty map zagrożenia powodziowego (MZP) i map ryzyka powodziowego (MRP) od strony morza, w tym morskich wód wewnętrznych przygotowują dyrektorzy urzędów morskich i przekazują PGW WP.

Od wejścia w życie ustawy – Prawo wodne obowiązywały, przyjęte lub zatwierdzone do tego czasu, dokumenty z zakresu ryzyka powodziowego, mianowicie:

- 1) WOPR - zatwierdzona 22 grudnia 2011 r.;
- 2) MZP i MRP - opublikowane 15 kwietnia 2015 r.;
- 3) PZRP - przyjęte w formie rozporządzeń Rady Ministrów w dniu 18 października 2016 r.

W związku z potrzebą oceny zmian ryzyka powodziowego powyższe dokumenty poddawane są przeglądowi i w razie potrzeby aktualizowane w trakcie 6-letnich cykli planistycznych.

Wstępna ocena ryzyka powodziowego (WOPR)

Celem WOPR jest wyznaczenie obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi (ONNP), czyli obszarów, na których istnieje znaczące ryzyko powodziowe lub na których wystąpienie dużego ryzyka jest prawdopodobne i dla których sporządzane są mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego.

PGW WP dokonało przeglądu i aktualizacji WOPR. W dniu 22 grudnia 2018 r. zaktualizowana WOPR została zatwierdzona przez ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej i opublikowana w Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej. Aktualizacja WOPR dotyczyła obszaru całego kraju z uwzględnieniem podziału na obszary dorzeczy. W wyniku przeglądu i aktualizacji WOPR określono ONNP dla:

- a) powodzi rzecznych o mechanizmie naturalnego wezbrania – jako ONNP określono 29 301,7 km rzek,
- b) powodzi od strony morza, w tym morskich wód wewnętrznych – jako ONNP określono 1104,5 km rzek przybrzeżnych/odcinków wybrzeża,
- c) powodzi powstałych w wyniku zniszczenia lub uszkodzenia budowli piętrzących – jako ONNP wyznaczono 26 zbiorników zaporowych o wysokości zapory powyżej 10 m, 10 na obszarze dorzecza Odry i 16 na obszarze dorzecza Wisły.

Mapy zagrożenia powodziowego (MZP) i mapy ryzyka powodziowego (MRP)

Na mapach zagrożenia powodziowego przedstawia się obszary o określonym prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi: niskim (Q0,2% - raz na 500 lat), średnim (Q1% - raz na 100 lat) i wysokim (Q10% - raz na 10 lat), jak również obszary obejmujące tereny narażone na zalanie w przypadku zniszczenia lub uszkodzenia wału przeciwpowodziowego lub wału przeciwsztormowego oraz budowli piętrzących. Na mapach zagrożenia powodziowego przedstawia się: głębokość wody oraz, w przypadku miast wojewódzkich i miast na prawach powiatu oraz innych miast o liczbie mieszkańców przekraczającej 100 000 osób, prędkość i kierunki przepływu wody.

Uzupełnieniem map zagrożenia powodziowego są mapy ryzyka powodziowego. Określają one wartości potencjalnych strat powodziowych, przedstawiają szacunkową liczbę mieszkańców oraz obiekty narażone na zalanie w przypadku wystąpienia powodzi o określonym prawdopodobieństwie wystąpienia, jak również obiekty stanowiące potencjalne źródło zagrożenia dla środowiska i zdrowia ludzi. Są to elementy, które pozwalają na ocenę ryzyka powodziowego dla zdrowia i życia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego i działalności gospodarczej, czyli kategorii, dla których należy ograniczyć negatywne skutki powodzi zgodnie z celami zarządzania ryzykiem powodziowym.

Zgodnie z art. 169 ust. 1 ustawy – Prawo wodne mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego sporządza się dla obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi wskazanych we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego. Zgodnie z art. 171 ust. 8 ustawy – Prawo wodne dokonuje się

przeglądu oraz w razie potrzeby aktualizacji MZP i MRP w cyklach 6-letnich. Zakres aktualizacji map został określony w wyniku przeglądu MZP i MRP opracowanego w 2018 r. Zakres opracowania nowych MZP i MRP w II cyklu planistycznym (2016-2021) został określony w wyniku zakończenia przeglądu i aktualizacji WORP w 2018 r.

W 2020 r. zostały zakończone prace nad opracowaniem:

- aktualizacji MZP dla około 7 tys. km rzek;
- aktualizacji MRP dla około 14,5 tys. km rzek;
- nowych MZP i MRP dla około 13,8 tys. km rzek (z 14,8 tys. km wskazanych w WORP w 2018 r.);
- nowych MZP i MRP dla 7 budowli piętrzących (z 26 obiektów wskazanych w WORP w 2018 r.).
- aktualizacji i wykonania map dla 1,2 tys. km obszarów wybrzeża i ujściowych odcinków rzek.

Podanie zaktualizowanych oraz nowych MZP i MRP do publicznej wiadomości na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Ministerstwa Środowiska i Klimatu nastąpiło w dniu 22 października 2020 r.

W 2021 r. kontynuowane były prace nad opracowaniem pozostałych MZP i MRP w zakresie 1 tys. km rzek oraz 19 budowli piętrzących. Podanie map do publicznej wiadomości nastąpiło 7 września 2022 r. Tym samym MZP i MRP zostały opracowane dla wszystkich obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, wskazanych w przeglądzie i aktualizacji wstępnej oceny ryzyka powodziowego w II cyklu planistycznym.

Podsumowując powyższe prace, mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego wykonane są dla ok 29,3 tys. km rzek, dla 29 zbiorników wodnych oraz 1,2 tys. km obszarów wybrzeża i ujściowych odcinków rzek. Kolejny przegląd i ewentualna aktualizacja WOPR przypada na 22 grudnia 2025 r.

Plany zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP)

Od dnia wejścia w życie ustawy – Prawo wodne obowiązywały uchwalone do tego czasu, tj. w 2016 r., PZRP, które zachowały moc do dnia 22 marca 2023 r. Te PZRP zostały przyjęte, w formie rozporządzenia Rady Ministrów, dla obszarów dorzecza Wisły, Odry i Pregocy w dniu 18 października 2016 r.

W obowiązujących do 22 marca 2023 r. PZRP określono działania minimalizujące ryzyko powodzi, są to zarówno działania inwestycyjne, a także określono działania nietechniczne. Działania zostały zaplanowane do realizacji w latach 2016-2021 r. Wszystkie działania zawarte w PZRP można przedstawić w podziale na grupy działań. Poszczególne grupy działań nie występują we wszystkich obszarach dorzeczy, tj. Wisły, Odry i Pregocy. Za realizację działań odpowiadały podmioty takie jak jednostki samorządu terytorialnego, wojewodowie, urzędy morskie oraz jednostki PGW WP. Należy wskazać, że nowa ustawa – Prawo wodne zniósła wojewódzkie zarządy melioracji i urządzeń wodnych, które podlegały marszałkom województw. Głównym podmiotem realizującym działania zawarte w PZRP było PGW WP. Zgodnie z art. 163 ustawy – Prawo wodne ochrona przed powodzią jest zadaniem PGW WP oraz organów administracji rządowej i samorządowej. PGW WP zapewniają, w zakresie swojej właściwości, ochronę ludności i mienia przed powodzią wywołaną przez wody publiczne stanowiące własność Skarbu Państwa, będące śródlądowymi wodami płynącymi oraz wodami podziemnymi.

Łączna wartość działań przewidzianych w PZRP do realizacji, planowana w pierwszym cyklu planistycznym (tzn. w latach 2016-2021) wyniosła dla całego kraju ok. 11,645 mld zł. Szacowano, że zrealizowanie PZRP w pełnym wymiarze pozwoli na zwiększenie bezpieczeństwa powodziowego dla

grupy zagrożonej w największym stopniu (ok. 22 tys. mieszkańców) oraz będzie miało pośredni wpływ na zwiększenie bezpieczeństwa powodziowego dla grup o mniejszym stopniu zagrożenia (ok. 325 tys. mieszkańców).

W I cyklu przeglądu i aktualizacji PZRP zrealizowano 63 działań, a rozpoczęto 255. Zrealizowano również działania redukujące ryzyko powodziowe, które nie były ujęte w PZRP. Jest to łącznie 56 działań, z czego 27 zostało zrealizowanych a 29 pozostaje w trakcie realizacji. W trakcie realizacji zadań wynikających z PZRP w latach 2020–2022 równoległe przeprowadzono przegląd i aktualizację PZRP. Przegląd i aktualizację PZRP przeprowadzono w sposób skoordynowany z II aktualizacją planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy w celu zapewnienia spełnienia celów środowiskowych na wszystkich etapach zarządzania powodzią. W ramach prac nad aktualizacją PZRP zaproponowano nową listę celów szczegółowych przy jednoczesnym zachowaniu celów głównych. Szczegółowym celem zarządzania ryzykiem powodziowym przypisano grupy działań, którym nadano priorytet uzależniony od specyfiki problemów jakie zidentyfikowano w regionie wodnym pozwalający na wybór typów działań efektywnie obniżających ryzyko powodziowe.

PZRP wyznaczają politykę w zakresie ochrony przeciwpowodziowej w Polsce. Wybrane działania, ujęte w PZRP, mają przede wszystkim ograniczyć występowanie strat powodziowych. Są wśród nich zarówno działania techniczne (np. budowa zbiorników retencyjnych, polderów i obwałowań) i nietechniczne (np. z zakresu naturalnej retencji).

W grudniu 2020 r. PGW WP opracowało projekty aktualizacji PZRP dla obszarów dorzecza Wisły, Odry i Pregocy oraz projekty PZRP dla obszarów dorzecza Dunaju, Łaby i Niemna. W dniu 24 sierpnia 2021 r. do PGW WP zostały przekazane projekty PZRP od strony morza, w tym morskich wód wewnętrznych. Należy nadmienić, że projekty pzp od strony morza, stanowią integralny element pzp, zgodnie z art. 173 ust. 3 ustawy – Prawo wodne.

Na podstawie art. 173 ust. 6 ustawy – Prawo wodne w dniu 22 grudnia 2020 r. minister właściwy do spraw gospodarki wodnej podał do publicznej wiadomości plany zarządzania ryzykiem powodziowym w celu rozpoczęcia konsultacji społecznych, które zakończyły się 22 września 2021 r. W grudniu 2021 r. trwały końcowe prace nad opracowaniem ostatecznych projektów planów zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszarów dorzeczy Dunaju, Łaby oraz Niemna, a także nad opracowaniem ostatecznych projektów aktualizacji planów zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszarów dorzeczy Wisły, Odry i Pregocy. W 2022 r. kontynuowano prace legislacyjne mające na celu uchwalenie rozporządzeń przyjmujących PZRP dla 6 obszarów dorzeczy: Wisły, Odry, Pregocy, Niemna, Dunaju i Łaby. W tych projektach zaplanowano ponad 1100 działań na łączną kwotę ponad 29 mld zł. Publikacja nowych rozporządzeń, tj. przyjmujących PZRP, nastąpiła w grudniu 2022 r. Od 23 grudnia 2022 r. obowiązują PZRP dla obszarów dorzeczy Niemna, Łaby i Dunaju, natomiast od dnia 23 marca 2023 r. obowiązują PZRP dla obszaru dorzecza Wisły, Odry i Pregocy.

1.3. Monitoring sytuacji hydrologiczno-meteorologicznej w kraju oraz zapewnienie zimowej osłony przeciwlodowej

Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej (IMGW-PIB) w ramach działalności państwowej służby hydrologiczno-meteorologicznej wykonuje, opracowuje i przekazuje organom administracji publicznej prognozy hydrologiczne, ostrzeżenia przed niebezpiecznymi zjawiskami zachodzącymi w hydrosferze oraz komunikaty i biuletyny hydrologiczne. Powyższe zadania są wykonywane przez kadrę wykwalifikowanych synoptyków hydrologów we współpracy z Biurem Prognoz Hydrologicznych (BPH) i Centralnego Biura Hydrologii Operacyjnej (CBHO), wyposażonych w nowoczesne systemy wspomagające pracę operacyjną w zakresie wizualizacji i pre-analzy danych oraz opracowywania i dystrybucji produktów.

Centrum Hydrologicznej Osłony Kraju (CHOK)

Podstawowe zadania realizowane przez CHOK dotyczą prognozowania, ostrzegania, monitorowania i informowania o warunkach hydrologicznych i niebezpiecznych zjawiskach hydrologicznych na terenie kraju. W okresie zimowym CHOK monitoruje również stopień rozwoju zjawisk lodowych na polskich wodach powierzchniowych. Tworzona jest mapa prezentująca zjawiska lodowe zmierzone na 590 profilach wodowskazowych. Na mapie znajduje się m.in. informacja o stopniu pokrycia profilu przez dane zjawisko lodowe. W Codziennym Biuletynie Hydrologicznym podawana jest informacja o zlodzeniu w okolicy danego profilu wodowskazowego. Wykonywany jest również opis zalegania zjawisk lodowych w podziale na dorzecza.

Monitoring osłony hydrologiczno-meteorologicznej w IMGW-PIB pełniony przez CHOK w latach 2018- 2022 przebiegał poprawnie.

CBHO i BPH

Do głównych odbiorców produktów opracowywanych przez CBHO i BPH należą centra zarządzania kryzysowego na poziomie struktur wojewódzkich, ministerstwa, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, struktury Krajowego Centrum Ratownictwa i Ochrony Ludności przy Komendzie Głównej Państwowej Straży Pożarnej oraz RZGW. Powyższe podmioty na podstawie danych i informacji uzyskanych z IMGW-PIB ogłaszają stany gotowości lub alarmu instytucji odpowiadających za bezpieczeństwo Państwa i jego obywateli. Informacje i produkty przekazywane przez IMGW-PIB są niezbędne dla planowania i realizacji akcji ratunkowych i podejmowania decyzji o przemieszczaniu sił i środków na zagrożone tereny kraju.

Do głównych zadań realizowanych przez BPH należy prowadzenie osłony hydrologicznej przydzielonych obszarów kraju (monitoring sytuacji hydrologiczno-meteorologicznej) oraz codzienne opracowywanie i rozpowszechnianie bieżącej informacji hydrologicznej w postaci komunikatów, biuletynów, prognoz i ostrzeżeń hydrologicznych. BPH przeprowadzają także analizę sprawności funkcjonowania i sprawdzalności systemu prognoz hydrologicznych, przygotowują i odpowiadają za aktualizację „Planów Sygnalizacji Przeciwpowodziowej” oraz uczestniczą w zadaniach realizowanych przez IMGW-PIB w ramach współpracy międzynarodowej na wodach granicznych oraz w ramach współpracy z administracją publiczną i strukturami zarządzania kryzysowego.

Monitoring i obserwacja w zakresie zjawisk lodowych na głównych rzekach w regionach wodnych

IMGW-PIB opracowuje również produkty dotyczące zlodzenia Bałtyku. Opracowywane są kompleksowe charakterystyki zjawisk lodowych na Bałtyku po każdym sezonie zimowym.

W sezonie zimowym prowadzony jest monitoring i obserwacja w zakresie zjawisk lodowych na głównych rzekach w regionach wodnych. Pozwala to na uzyskiwanie kompletnej informacji o przebiegu zjawisk lodowych (w tym dotyczących procentu zlodzenia, czy grubości pokrywy lodowej), występowania ewentualnych spiętrzeń i zatorów lodowych oraz o prowadzonej akcji lodołamania. Rolą centrów operacyjnych ochrony przeciwpowodziowej jest m.in.:

- przygotowywanie i przekazywanie informacji, komunikatów i raportów o sytuacji meteorologiczno-hydrologicznej w kraju oraz zjawiskach lodowych;
- opracowywanie i udostępnianie informacji dla administracji rządowej i samorządowej,
- pełnienie dyżurów w okresie zagrożenia powodziowego i powodzi oraz współpraca ze stałym dyżurem w zakresie ochrony przeciwpowodziowej;
- nadzór i koordynacja działań PGW WP w sytuacjach kryzysowych związanych z zagrożeniem powodziowym w skali kraju;

- opracowywanie dokumentów dotyczących przygotowania do sezonu zimowego oraz sprawozdania z zimowej osłony przeciwpowodziowej.

Zapewnienie zimowej osłony przeciwpowodziowej odbywa się poprzez zapewnienie flotyli lodołamaczy, utrzymanie ich w stanie rezerwy i pogotowia oraz przeprowadzanie, w razie potrzeby, akcji lodołamania. Akcja lodołamania przy użyciu lodołamaczy odbywa się jedynie na największych rzekach w Polsce, w miejscach, gdzie spełnione są warunki do jej prowadzenia.

W latach 2018-2019 prowadzona była czynna osłona przeciwlodowa. Z uwagi na korzystne warunki meteorologiczne i sytuacje na rzekach w ww. sezonach nie było konieczności prowadzenia akcji lodołamania.

W sezonie zimowym 2020-2021 obserwowano znaczący rozwój zjawisk lodowych na rzekach, w wyniku którego konieczne było podjęcie akcji lodołamania. Na największych rzekach w Polsce (Wisła, Narew, Bug, Warta, Noteć) zaobserwowano dwa lub trzy epizody występowania zjawisk lodowych, które występowały w styczniu i lutym. Na Odrze wyróżniono jeden epizod występowania zjawisk lodowych. W sezonie zimowym 2021-2022 obserwowano mało znaczący epizod rozwoju zjawisk lodowych na rzekach, w wyniku którego przeprowadzono akcję lodołamania na dolnym odcinku rzeki Odry i jeziorze Dąbie.

Należy wskazać, że flota PGW WP liczy obecnie 26 jednostek lodołamaczy. W ostatnich latach PGW WP zrealizowało inwestycje polegające na modernizacji floty lodołamaczy, które działają na newralgicznych odcinkach rzek i zbiornikach, na których występuje największe ryzyko tworzenia zatorów lodowych. W ramach projektu „Budowa 2 lodołamaczy dla potrzeb zimowej osłony przeciwpowodziowej na terenie działania RZGW w Warszawie” w 2020 r. oddano do użytku 2 lodołamacze dla potrzeb osłony przeciwlodowej Jeziora Włocławskiego za kwotę 37 mln zł. Zostały one skutecznie użyte w 2021 r. do zapobieżenia powodzi zatorowej w okolicach Włocławka. W projekcie „Budowa lodołamaczy dla RZGW Gdańsk” w 2020 r. oddano do użytku 4 lodołamacze dla ochrony dolnego odcinka Wisły za kwotę 79,5 mln zł, a w 2021 r. oddano 2 lodołamacze działające na Odrze, Warcie i Noteci w ramach projektu „Kontynuacja programu budowy lodołamaczy dla RZGW Szczecin” za kwotę 35 mln zł. Nowe statki są jednymi z najbardziej nowoczesnych w Europie. Mają większą moc, są wyposażone w elektronikę i niezbędne narzędzia, zapewniające ich bezpieczne użytkowanie.

2. Stan ochrony ludności przed skutkami suszy w latach 2018-2022

2.1. Występowanie suszy na obszarze Polski z uwzględnieniem okresu 2018-2022

Polska dysponuje jednymi z najmniejszych zasobów wodnych w przeliczeniu na mieszkańca w Europie. Zgodnie z danymi GUS, w 2019 r. średnio na mieszkańca przypadało 1100 m³, a średnia europejska wynosi 2,5 raza więcej¹. Ekstremalne zjawiska meteorologiczne i hydrologiczne, w tym niskie stany wody oraz susze, są występującą od zawsze cechą klimatu Polski. Jednakże w ostatnich latach częstość ich występowania uległa wyraźnemu nasileniu. Skutki tych zjawisk dotknęły zarówno gospodarkę narodową, jak i środowisko przyrodnicze.

W latach 2018-2022 na obszarze Polski lokalnie i okresowo obserwowane były niedobory opadów, które przyczyniały się do występowania suszy hydrologicznej w niektórych regionach Polski, co zostało szczegółowo opisane w części 1, w dziale I niniejszego opracowania. W latach 2018-2022 stwierdza się tendencję do występowania suszy hydrologicznej na terenie kraju.

¹ Gutry-Korycka, M., 2014, Zasoby wodne Polski, IMGW-PIB, Warszawa

2.2. Plan przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS)

PPSS jest to główny dokument planistyczny, zgodnie z którym prowadzi się przeciwdziałanie skutkom suszy. PPSS zawiera m.in. ocenę stanu naturalnej i sztucznej retencji z uwzględnieniem podziału kraju na obszary dorzeczy, opis możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych, w tym zarówno technicznych, jak i nietechnicznych metod zwiększania naturalnej i sztucznej retencji oraz szereg propozycji działań i zadań z zakresu zwiększania retencji. Wśród 27 działań katalogowych znajdują się działania związane ze zwiększeniem retencji, formalne, a także edukacyjne. Wśród tych związanych ze zwiększeniem retencji wskazano m.in. działania mające na celu ograniczenie spływu powierzchniowego i zatrzymanie wody w przyrodzie, w glebie – w miejscu, gdzie spadł opad. Ponadto proponuje się przebudowę urządzeń melioracyjnych z funkcji odwadniającej na nawadniająco-odwadniającą, zachowanie mokradeł, czy budowę zbiorników wód – zarówno zlokalizowanych na ciekach, jak i przykorytowych. Konieczne jest wprowadzenie działań wskazanych w PPSS, których realizacja przyczyni się do zwiększenia poziomu retencji wód oraz zwiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych.

Najważniejszym elementem PPSS jest katalog działań. (27 działań), których wdrożenie przyczyni się do przeciwdziałania skutkom suszy.

W opisie możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych zawartym w PPSS przedstawiono rozwiązania służące zwiększaniu zasobów wodnych opierające się na odbudowie utraconych zdolności retencyjnych dorzecza oraz na zachowaniu istniejących jeszcze, naturalnych możliwości zatrzymywania wody na danym obszarze (m.in. poprzez działania renaturyzacyjne, odtwarzanie naturalnych terenów zalewowych, przywracanie terenów podmokłych i mokradeł, budowę zbiorników retencyjnych jak również budowę oraz przebudowę urządzeń melioracji wodnych czy też rozszczelnienie powierzchni nieprzepuszczalnych w celu infiltracji opadu do gruntu).

Ponadto w ramach 3 list inwestycyjnych proponuje się realizację 314 działań na łączną kwotę 12,4 mld zł. PPSS zawiera m.in.:

- 1) 78 inwestycji realizowanych przez PGW WP na kwotę 10,5 mld zł;
- 2) 54 inwestycje na obszarach rolnych realizowanych w ramach programu kształtowania zasobów wodnych na kwotę 203 mln zł;
- 3) 182 inwestycje, na kwotę ponad 1,6 mld zł, zgłoszone do realizacji przez jednostki samorządu terytorialnego.

W dniu 18 września 2021 r., weszło w życie rozporządzenie w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz.U. 2021 r., poz. 1615). W ramach wdrażania niektórych działań z PPSS, PGW WP opracowało dokument pt. *Oszczędzaj wodę z Państwowym Gospodarstwem Wodnym Wody Polskie*, wraz z tematycznymi broszurami. W IV kwartale 2022 r. rozpoczęto prace dotyczące przeglądu i aktualizacji planu przeciwdziałania skutkom suszy.

PGW WP w latach 2020–2021 zakończyły realizację 14 zadań inwestycyjnych o łącznej wartości całkowitej 33,8 mln zł. PGW WP w latach 2021–2022 rozpoczęło realizację 62 zadań inwestycyjnych, do których wykonania zostało zobligowane, oraz zakończyło realizację 12 zadań.

2.3. Program przeciwdziałania niedoborowi wody (PPNW)

Aby ograniczyć ryzyko powodziowe oraz złagodzić skutki suszy Ministerstwo Infrastruktury w 2021 r. opracowało PPNW. Jest to pierwszy dokument o charakterze strategicznym, kompleksowo omawiający możliwości i niezbędne kierunki działań w zakresie rozwoju retencji wodnej. Głównym celem PPNW jest zwiększenie retencji wodnej w Polsce. Program uwzględnia wszystkie rodzaje retencji (sztuczną i naturalną) oraz wskazuje działania ukierunkowane na jej zwiększenie. PPNW prezentuje działania

zmierzające do zwiększania retencji zbiornikowej, korytowej, na terenach leśnych, rolniczych oraz zurbanizowanych. Wskazano także działania edukacyjne, informacyjne i promocyjne dotyczące wzmocnienia świadomości społecznej w zakresie potrzeby retencjonowania i oszczędzania wody.

PPNW jest zintegrowaniem dostępnych metod retencjonowania wody w celu uzyskania, jednego określonego celu, jakim jest osiągnięcie 15% zretencjonowanej wody w odniesieniu do średniego rocznego odpływu wód z obszaru Polski. Łącznie, działania zawarte aktualnie w PPNW, dla których możliwe było oszacowanie ilości zretencjonowanej wody, przyczynią się do osiągnięcia dodatkowej objętości wody szacowanej na poziomie ponad 5 mld m³, co stanowi ponad 8% średniego rocznego odpływu wód z obszaru Polski, co ma pozwolić osiągnąć 15% zretencjonowanej wody w odniesieniu do średniego rocznego odpływu wód z obszaru Polski.

Cel główny PPNW wspierają 3 cele szczegółowe:

- wskazanie i realizacja działań z zakresu budowy zintegrowanego systemu naturalnej i sztucznej retencji wodnej;
- stworzenie warunków do zrównoważonego wykorzystania zasobów wodnych;
- wzmocnienie świadomości społecznej w zakresie potrzeby retencjonowania i oszczędzania wody.

2.4. Program inwestycyjny w zakresie poprawy jakości i ograniczenia strat wody przeznaczony do spożycia przez ludzi (PIOSW)

PIOSW jest jednym z programów mających na celu racjonalne wykorzystanie zasobów wodnych w obszarze zbiorowego zaopatrzenia w wodę. Program ten zawiera opis stanu i wykaz potrzeb polskiego systemu zaopatrzenia w wodę wraz z identyfikacją obszarów priorytetowych i oszacowaniem kosztów niezbędnych inwestycji, wymaganych w związku z wdrożeniem nowej dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/2184 z dnia 16 grudnia 2020 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. U. UE L 435 z 23.12.2020, str. 1). Odnosząc się do zasobów wodnych w aspekcie zwiększenia ich odporności na zmiany klimatu w PIOSW wskazano potrzeby inwestycyjne, w szczególności w odniesieniu do:

- 1) zwiększenia odporności na zmianę klimatu w obszarach zasilania dla punktów poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności,
- 2) zapewnienia rezerw produkcyjnych wody na wypadek wystąpienia incydentów, w tym suszy i powodzi,
- 3) działań wspierających ograniczanie zużycie wody.

Poprzez realizację przedsięwzięć uwzględnionych w PIOSW wzmocniona zostanie polityka zapewnienia bezpieczeństwa zdrowotnego konsumentów wody oraz ograniczone zostaną straty wody w infrastrukturze wodociągowej. Potrzeby finansowe przedsięwzięć ujętych w PIOSW wynoszą około 44 mld zł.

2.5. Program wieloletni pn. Gospodarowanie zasobami wodnymi w Polsce

W latach 2021-2023 został opracowany Program wieloletni pn. *Gospodarowanie zasobami wodnymi w Polsce*. Przyjęcie Programu wieloletniego uchwałą Rady Ministrów planuje się w IV kwartale 2023 r.

Program wieloletni ma na celu łagodzenie skutków klęsk żywiołowych, jakimi są powódzie oraz susze, i przyczyni się do adaptacji do zmian klimatu. Minimalizacja ryzyka powodziowego oraz łagodzenie skutków suszy zostanie umożliwiona poprzez zapewnienie zrównoważonego gospodarowania zasobami środowiska oraz wzrost retencjonowanej wody - budowę zbiorników wodnych. Celem głównym realizacji działań zaplanowanych w Programie jest zwiększenie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego oraz uzyskanie korzystnego bilansu wodnego (ochrona przed suszą i retencja wodna). Wartością dodaną

będzie produkcja zielonej energii z 10 elektrowni wodnych umiejscowionych na 7 zbiornikach wodnych.

W ramach Programu przewiduje się realizację 19 zadań inwestycyjnych, których efekty rzeczowe to: odbudowa infrastruktury przeciwpowodziowej oraz budowa 21 zbiorników wodnych. Wartość Programu to ok. 6,54 mld zł. Okres realizacji Programu przewidziany jest w latach 2024-2033. Wykonawcą Programu jest PGW WP.

2.6. Melioracje wodne

W myśl art. 197 ust. 1 ustawy – Prawo wodne urządzeniami melioracji wodnych są m.in.: rowy wraz z budowlami związanymi z nimi funkcjonalnie, drenowania, rurociągi, jeżeli służą celom, o których mowa w art. 195 ustawy – Prawo wodne. Zgodnie z art. 195 ww. ustawy melioracje wodne polegają na regulacji stosunków wodnych w celu polepszenia zdolności produkcyjnej gleby i ułatwienia jej uprawy. Należy wskazać, że melioracje wodne są także wykorzystywane w rolnictwie do przeciwdziałania skutkom suszy, m.in. przez zapewnienie odpowiednich zasobów wodnych dla rolnictwa.

Powierzchnia zmeliorowanych użytków rolnych wynosiła w Polsce (wg danych z 2016 r.) ogółem 6370,3 tys. ha, co stanowiło 43,8% ogólnej powierzchni użytków rolnych (przy 69,1% powierzchni użytków rolnych wymagających melioracji, od 2000 r. szacowanej przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi na 9,2 mln ha). Grunty orne stanowiły 4593,4 tys. ha, w tym zdrenowane 3973,0 tys. ha i nawadniane 47,0 tys. ha. Łąki i pastwiska obejmowały 1776,9 tys. ha, w tym zdrenowane 410,6 tys. ha i nawadniane 374,8 tys. ha.

W celu usprawnienia systemów melioracji wodnych w Polsce, które mają istotne znaczenie w zapewnieniu odpowiednich zasobów wodnych na potrzeby rolnictwa, co jest szczególnie istotne w związku z występowaniem suszy, w Ministerstwie Infrastruktury opracowano projekt ustawy o inwestycjach w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy. Obecnie trwają prace legislacyjne nad tym aktem prawnym, który ma na celu wyeliminować najistotniejsze problemy w zakresie funkcjonowania systemu melioracji wodnych w Polsce. Projekt ustawy przewiduje usprawnienia w zakresie melioracji wodnych, w tym dedykowane dla spółek wodnych (eliminujące zidentyfikowane problemy organizacyjne i prawne), a także wprowadzające kompleksową reformę w zakresie systemu melioracji wodnych. Zakłada się wprowadzenie szeregu instrumentów prawnych i organizacyjnych, które pozwolą wyeliminować lub chociaż ograniczyć problemy zgłaszane przez rolników, spółki wodne oraz organy administracji, prowadzące do usprawnienia obecnie funkcjonującego systemu melioracji wodnych, lepszego zarządzania spółkami wodnymi. Zakładanym efektem wprowadzenia regulacji ujętych w projekcie ustawy ma być zapewnienie jednolitych standardów utrzymania urządzeń melioracji wodnych i tym samym odpowiednie przeciwdziałanie powstawaniu niedoborom wody w rolnictwie.

Ministerstwo Infrastruktury podjęło się także koordynacji Programu „Woda dla Polski” (Polski Ład). W ramach Programu realizowane będą 3 projekty pn.: „Kompleksowe planowanie w gospodarce wodnej”, „Instrumenty wdrożeniowe w gospodarce wodnej” i „Badania i analizy na rzecz gospodarki wodnej”. Celem Programu jest komplementarne zarządzanie zasobami wodnymi i wdrożenie działań, które zapewnią wodę dobrej jakości w odpowiedniej ilości przy jednoczesnym procesie adaptacji do zmian klimatu.

2.7. Działania edukacyjne, informacyjne i promocyjne w zakresie ochrony przed powodzią oraz przeciwdziałania skutkom suszy i niedoborom wody

Na terenie całego kraju podjęto szereg działań mających na celu edukację w zakresie racjonalnego gospodarowania wodami oraz przeciwdziałania skutkom suszy. Opracowaniu projektu Planu przeciwdziałania skutkom suszy towarzyszyła kampania społeczna pn. „Stop Suszy!”, której celem było

promowanie właściwego zarządzania zasobami wodnymi dla zwiększenia dostępnych zasobów wodnych, zwiększania retencji wód, edukacja w zakresie suszy oraz jej skutków i koordynacja działań powiązanych z suszą. Opracowano także broszury wskazujące jak można oszczędzać wodę i dbać o jej zasoby. Poradniki zostały skierowane dla osób indywidualnych, ale również dla samorządów miejskich, rolników, leśników, właścicieli działek i nieruchomości.

Kampanię wspierały publikacje edukacyjne na stronach i mediach społecznościowych PGW WP, utworzono zakładkę „Mała Retencja”, na której opublikowano artykuły poświęcone m.in. przydomowym metodom retencji wody, bioretencji, czyli zachowaniu przestrzeni biologicznie czynnej na działce oraz zakładaniu kwietnych łąk i ich roli dla przyrody, w tym owadów zapylających. Ważnym elementem programu „Stop Suszy” promującym małą retencję była kampania na rzecz wysiewu kwietnych łąk. Jej przewodnim hasłem była zamiana trawników na kwietne łąki, dzięki czemu oszczędza się wodę do podlewania, zatrzymuje wilgoć w glebie i wzbogaca bioróżnorodność.

Ponadto promowano program rozwoju retencji korytowej, który kierowano przede wszystkim do środowisk rolniczych. Materiały informacyjno-edukacyjne poświęcone retencji w zlewniach rolniczych ukazywały się na mediach społecznościowych PGW WP oraz w prasie, w tym mediach branżowych.

Istotnym elementem działań edukacyjnych PGW WP jest program „Aktywni Błękitni – szkoła przyjazna wodzie” kierowany do szkół podstawowych, który został zainicjowany w 2019 r. W roku szkolnym 2021/2022 przystąpiło do niego 300 szkół podstawowych i ponad 60 partnerów z całej Polski. Jego celem jest edukacja wodna w zakresie dbałości o wodę, zrównoważonego gospodarowania wodami, ochrony przeciwpowodziowej i przeciw suszowej oraz bezpiecznego wypoczynku nad wodą.

Szczególnie istotnymi działaniami było przeprowadzenie działań informacyjno-promocyjnych w zakresie PPNW. Działania te mają za zadanie rozpowszechnienie wiedzy na temat PPNW, a także podniesienie świadomości dotyczącej zasobów wodnych w Polsce oraz potrzeby retencionowania i oszczędzania wody.

3. Inwestycje w gospodarce wodnej w latach 2018-2022

PGW WP, na podstawie zgłoszeń jednostek podległych, sporządziło Program planowanych inwestycji w gospodarce wodnej (PPI). Program ten zawiera realizowane i planowane do realizacji zadania inwestycyjne, z podziałem na źródła finansowania zidentyfikowane w oparciu o dostępne dla PGW WP środki finansowe. Program został przygotowany w 2018 r. i od tego czasu podlega cyklicznej aktualizacji pod kątem zadań planowanych do realizacji w najbliższym horyzoncie czasowym. Na realizację zadań inwestycyjnych PGW WP w kolejnych latach przeznaczyło:

- 1) 1,141 mld zł w 2018 r.,
- 2) 1,5534 mld zł w 2019 r.,
- 3) 1,683 mld zł w 2020 r.,
- 4) 1,758 mld zł w 2021 r.,
- 5) 1,863 mld zł w 2022 r.

PGW WP sporządza także Program realizacji zadań związanych z utrzymaniem wód oraz pozostałego mienia Skarbu Państwa związanego z gospodarką wodną. Program ten określa charakter i przewidywany koszt zadań, a także hierarchizuje je zgodnie z kryterium konieczności realizacji. W oparciu o te kryteria, wyodrębniono 3 priorytety: najwyższy, rezerwowy i alternatywny. Dodatkowo, w roku 2021, wyodrębniono kategorie prac związane z utrzymaniem śródlądowych dróg wodnych,

obejmujące m.in. prace na szlakach żeglownych, związane z obiektami hydrotechnicznymi pełniącymi funkcje transportowe, oraz budowlami regulacyjnymi koncentrującymi nurt rzek. Zakres realizowanych zadań na dany rok ustalony został na podstawie dostępnych środków finansowych przeznaczonych na cele utrzymaniowe.

Zmiany ustawy – Prawo wodne sprawiły, że jednostki organizacyjne PGW WP przejęły od marszałków oraz starostów do realizacji zadania inwestycyjne związane z gospodarką wodną. Utworzenie PGW WP pozwoliło także na horyzontalny nadzór nad inwestycjami hydrotechnicznymi w Polsce. Organ ten realizuje wiele inwestycji o charakterze nie tylko przeciwpowodziowym, ale również przeciwsuszowym i retencyjnym, co w efekcie ma doprowadzić do zminimalizowania negatywnych skutków zmian klimatu.

W zakresie zadań inwestycyjnych w gospodarce wodnej PGW WP w:

- 1) 2018 r. wydatkowano środki na realizację 137 przedsięwzięć inwestycyjnych. Zrealizowano 28 inwestycji.
- 2) 2019 r. wydatkowała środki na realizację 226 przedsięwzięć inwestycyjnych. Zakończono realizację 26 zadań inwestycyjnych.
- 3) 2020 r. wydatkowano środki na realizację 259 przedsięwzięć inwestycyjnych. Zakończono realizację 63 zadań inwestycyjnych.
- 4) 2021 r. wydatkowano środki finansowe na 286 przedsięwzięciach inwestycyjnych. Zakończono realizację 46 zadań inwestycyjnych.
- 5) 2022 r. wydatkowano środki finansowe na 250 przedsięwzięciach inwestycyjnych. Zakończono realizację 33 zadań inwestycyjnych.

Ponadto, PGW WP w celu podjęcia prac zmierzających do zwiększenia retencji oraz redukujących skutki suszy PGW WP opracowały założenia do Programu Kształtowania Zasobów Wodnych (zPKZW) na lata 2020 – 2025 - finansowanego ze środków własnych PGW WP. Są to zadania o charakterze zarówno wieloletnim, jak i jednorocznym. W ramach zPKZW na terenie całej Polski na realizację zadań o charakterze inwestycyjnym w:

- 1) 2020 r. wydatkowano 29,2 mln zł, co pozwoliło m.in. na zakończenie 8 inwestycji, a na realizację zadań o charakterze utrzymaniowym wydatkowano 10,8 mln zł – zakończono 102 zadania;
- 2) 2021 r. wydatkowano ponad 16 mln zł, dzięki czemu zakończono 7 inwestycji i kontynuowano prace na zadaniach z ubiegłego roku, na realizację przedsięwzięć o charakterze utrzymaniowym wydatkowano 5,8 mln zł, co pozwoliło na zakończenie 65 zadań.
- 3) 2022 r. zostały zawarte umowy realizacyjne na łączną kwotę 4,5 mln zł, a wydatkowanie w 2022 r. wyniosło 3,5 mln zł. W 2022 r. zakończono 6 zadań i kontynuowano 36 zadań o charakterze inwestycyjnym. W ramach zadań o charakterze utrzymaniowym wydatkowano w 2022 r. 5,6 mln zł. W ramach zPKZW w 2022 r. zgłoszono do realizacji 125 zadań o charakterze utrzymaniowym, z czego zakończono 72.

Realizacja zadań wynikających z zPKZW na terenach rolniczych przyczyniła się do zwiększenia retencji o około 1,22 mln m³ na obszarze około 8 tys. ha gruntów rolnych. Wykorzystano urządzenia piętrzące na rzekach i kanałach oraz na systemach melioracyjnych, w ramach których przywracana była dwufunkcyjna rola urządzeń melioracyjnych, zapewniająca nie tylko odprowadzanie wód z pól i użytków rolnych w czasie opadów, ale również zatrzymywanie wody.

3.1. Najważniejsze zakończone inwestycje w gospodarce wodnej po wprowadzeniu ustawy – Prawo wodne

W ramach zrealizowanych zadań inwestycyjnych PGW WP wybudowano 73,85 km i zmodernizowano 161,414 km wałów przeciwpowodziowych, w tym odpowiednio:

- 1) w 2018 r. – wybudowano 29,337 km i zmodernizowano 34,366 km;
- 2) w 2019 r. – wybudowano 7,606 km i zmodernizowano 18,988 km;
- 3) w 2020 r. – wybudowano 24,528 km i zmodernizowano 37,315 km;
- 4) w 2021 r. – wybudowano 9,191 km i zmodernizowano 31,504 km;
- 5) w 2022 r. – wybudowano 3,188 km i zmodernizowano 39,241 km.

PGW WP od rozpoczęcia swojej działalności wybudowało więc i zmodernizowało: ok. 235 km wałów przeciwpowodziowych; 6 nowych zbiorników o łącznej pojemności 189 mln m³, oraz w 2022 r. 3 zbiorniki małej retencji na rzece Bętlewiance w układzie kaskadowym o pojemności 116 tys. m³; 13 śluz; 42 budowle piętrzące; 33 przepławki; 3 nowe przepompownie.

Poniżej opisano najważniejsze zakończone zadania inwestycyjne:

- 1) Zadanie pn. „Zbiornik wodny Świnna Poręba na rzece Skawie (Jezioro Mucharskie)”. W roku 2016 r. przeznaczono stosowne środki na dokończenie budowy zbiornika. W tym celu uchwalono ustawę z dnia 13 maja 2016 r. o dokończeniu budowy Zbiornika Wodnego Świnna Poręba. Budowa zbiornika została zakończona w 2017 r. jego całkowity koszt, w ciągu 31 lat budowy wyniósł ok. 2,5 mld zł. Wybudowany zbiornik, przy maksymalnym poziomie piętrzenia zajmuje powierzchnię 10,3 km² i ma pojemność 161 mln m³.
- 2) Zadanie pn. „Budowa stopnia wodnego Malczyce”. Dzięki wzmocnieniu finansowaniu budowy stopnia wodnego Malczyce w latach 2016-2019, w lipcu 2019 r. możliwe było funkcjonalne zakończenie I etapu budowy. Umożliwiono transport wodny przez stopień wodny. W ramach inwestycji wybudowano: jaz klapowy, przepławki dla ryb (prawobrzeżna i lewobrzeżna), jaz stały, śluzę żeglugową z awanportami, hydroelektrownię (o mocy ok. 20 MW) i zaporę boczną. Funkcjonalne zakończenie prac w osi stopnia wodnego Malczyce poprawiło bezpieczeństwo ok. 75 tys. ludzi mieszkających w obszarze jego oddziaływania. Pozostały do realizacji prace dotyczące tzw. II etapu budowy stopnia wodnego Malczyce. Całkowity koszt II etapu prac to ok. 210 mln zł, a środki na jego realizację zostały zabezpieczone w ramach wieloletniego finansowania z budżetu państwa w ramach programu wieloletniego przyjętego uchwałą Rady Ministrów.
- 3) W 2018 r. zakończono realizację zadania pn. „Modernizacja 9,869 km prawego wału rzeki Wisły na odcinku od Tarnobrzega (Skalna Góra) do Koćmierzowa (granica woj. podkarpackiego i świętokrzyskiego), polegającego na rozbudowie wału poprzez podwyższeniu korony wału oraz wykonaniu przesłony przeciwfiltracyjnej.
- 4) W 2019 r. zakończono prace nad realizacją zadania pn. „Kwiatkowice - Rogów Legnicki - odbudowa wałów p/pow. gm. Prochowice”, w ramach którego wybudowano nowe odcinki wałów oraz rozbudowano istniejące.
- 5) W 2021 r. zakończono realizację zadania pn. „Likwidacja barier migracyjnych dla organizmów wodnych na rzece Wisłocy i jej dopływach – Ropie oraz Jasiołce”, polegającego na wykonaniu urządzeń służących migracji ryb.
- 6) W 2021 r. zakończono realizację zadania o charakterze transportowym pn. „Modernizacja jazów odrzańskich na odcinku w zarządzie RZGW Wrocław, woj. Opolskie - etap I”

polegającego na modernizacji jazu Januszkowice, Wróblin oraz Zwanowice i dostosowaniu rzeki Odry do parametrów III klasy drogi wodnej;

- 7) W 2021 r. zakończono realizację zadania pn. „Modernizacja śluz odrzańskich na Kanale Gliwickim, na odcinku w zarządzie RZGW Gliwice- przystosowanie do III klasy drogi wodnej - etap II” polegających na modernizacji śluzy Sławięcice i Nowa Wieś
- 8) W 2022 r. zakończono realizację zadania pn. „Zachowanie i ochrona środowiska, promowanie efektywnego gospodarowania zasobami wodnymi oraz zapobieganie i zarządzanie ryzykiem powodziowym, poprzez poprawę bezpieczeństwa powodziowego Węzła Oświęcimskiego.” Zakres prac obejmował przebudowę 3,5 km wałów przeciwpowodziowych wybudowanie 0,381 km nowych wałów przeciwpowodziowych oraz wybudowanie jednej przepompowni.
- 9) W 2022 r. zakończono realizację zadania pn. „Remont i przebudowa śluzy na stopniu wodnym Ratowice na rz. Odrze w km 227+400, gm. Czernica wraz z dostosowaniem śluzy do min. IV klasy drogi wodnej”. Zakres prac obejmował remont i rozbudowę śluzy.
- 10) W 2022 r. zakończono realizację zadania pn. „Stopień Brzeg Dolny – roboty modernizacyjne na stopniu, Etap II”. Zakres prac obejmował przebudowę istniejącej przepławki dla ryb na przepławkę jednoszczelinową o wymiarach umożliwiających migrację ryb dwuśrodowiskowych o 56 komorach, różnicy wysokości dna 6,47 m i długości w osi 344. Przepławka wyposażona w stanowisko monitoringu ryb, barierę elektryczną, naprowadzającą ryby od wody górnej i wody dolnej, zapobiegająca przed przedostawaniem się ryb na turbiny elektrowni wodnej.
- 11) W 2022 r. zakończono realizację zadania pn. „Przebudowa wału przeciwpowodziowego kl. II w km 23+040 - 35+000 prawobrzeżnej doliny Wisły na odcinku Bączki - Antoniówka Świerżowska gm. Maciejowice, pow. garwoliński - etap II w km 26+900-30+900”. Zakres prac obejmował przebudowę korpusu wału i ławy przywałowej na długości 4 km, uszczelnienie korpusu wału matą bentonitową, wykonanie w stopie skarpy odwodnej przesłony przeciwfiltracyjnej uszczelniającej podłoże wału, przebudowa przepustu wałowego, wykonanie umocnionej drogi eksploatacyjnej z mijankami, przejazdami i zjazdami wałowymi, wykonanie schodów skarpowych.

W zakresie projektu ochrony przeciwpowodziowej dorzecza Odry (POPDO):

Realizacja POPDO rozpoczęła się w dniu 2 sierpnia 2007 r. i zakończyła w dniu 31 grudnia 2021 r. Projekt był finansowany z kredytów Banku Światowego i Banku Rozwoju Rady Europy, środków budżetu państwa oraz Funduszu Spójności.

Zasadniczym celem POPDO była ochrona mieszkańców dorzecza Odry przed utratą życia i stratami w mieniu w wyniku dużych wezbrań powodziowych. Zostało to osiągnięte poprzez: zmniejszenie maksymalnej fali powodziowej w wyniku budowy suchego zbiornika przeciwpowodziowego na Odrze powyżej Raciborza, który umożliwi okresowe gromadzenie wód powodziowych górnej Odry i poprawia skuteczność działania systemu ochrony przed powodzią oraz zwiększenie przepustowości kanałów Odry biegnących na terenie i w okolicy Wrocławia. Projekt zapewnił ochronę przeciwpowodziową dla ponad 2,5 mln ludności mieszkującej w miastach takich jak Racibórz, Kędzierzyn-Koźle, Krapkowice, Opole, Brzeg, Oława czy Wrocław, a także innych miast, miejscowości i wsi w trzech województwach: śląskim, opolskim i dolnośląskim.

Największą inwestycją zrealizowaną w ramach POPDO była budowa zbiornika przeciwpowodziowego Racibórz Dolny. Najważniejszym celem tego przedsięwzięcia jest zmniejszenie zagrożenia powodziowego (częstotliwości i wielkości strat ludzkich, społeczno-ekonomicznych i środowiskowych) w dolinie Odry od Raciborza aż po Wrocław. Zostanie to osiągnięte dzięki podwójnemu oddziaływaniu

polderu: polder zapewni retencję powodziową, która umożliwi znaczne obniżenie przepływów poniżej, a tym samym zwiększy się skuteczność istniejącego systemu ochrony przeciwpowodziowej (możliwość zatrzymania części fali powodziowej); a ponadto polder może opóźnić moment dojścia kulminacji fali na rz. Odrze do ujścia Nysy Kłodzkiej, zmniejszając znacznie prawdopodobieństwo nałożenia się dwóch kulminacji fal (co było przyczyną katastrofalnych strat podczas powodzi w 1997 r.). Realizacja projektu zapewnia ochronę przeciwpowodziową dla ponad 2,5 mln ludności. Całkowity koszt inwestycji wyniósł około 2 mld zł. W styczniu 2020 r. zbiornik osiągnął funkcjonalność przeciwpowodziową, a 30 czerwca 2020 r. został oddany do eksploatacji. W październiku 2020 r. polder przechwycił nadmiar wód z Odry, co uchroniło przed zagrożeniem powodzią tereny położone poniżej tego zbiornika, tj. Racibórz, Opole, Wrocław.

W zakresie projektu ochrony przeciwpowodziowej w dorzeczu Odry i Wisły (POPDOW):

Część z zadań o charakterze przeciwpowodziowym jest realizowana w ramach POPDOW finansowanego ze środków pożyczki Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju, kredytu Banku Rozwoju Rady Europy, Funduszu Spójności Unii Europejskiej oraz budżetu państwa. Projekt rozpoczął się w 2015 r., a planowana jest jego zakończenie w czerwcu 2025 r. POPDOW ma zapewnić infrastrukturę ochrony przeciwpowodziowej i realizację związanych z tym działań na trzech wyodrębnionych obszarach: Środkowa i Dolna Odra, Kotlina Kłodzka oraz Górna Wisła. Zadania inwestycyjne są realizowane przez jednostki realizujące

Projekt, POPDOW jest podzielony na pięć komponentów: Komponent 1 (Ochrona przeciwpowodziowa w dorzeczu środkowej i dolnej Odry), Komponent 2 (Ochrona przed powodzią Kotliny Kłodzkiej), Komponent 3 (Ochrona przeciwpowodziowa w dorzeczu górnej Wisły), Komponent 4 (Wzmocnienie instytucjonalne i modernizacja systemu prognozowania) i Komponent 5, który dotyczy zarządzania POPDOW i opracowania dalszych studiów. Głównym celem POPDOW jest podniesienie poziomu ochrony przeciwpowodziowej ludności mieszkającej na wybranych terenach dorzecza Odry i dorzecza Górnej Wisły oraz wzmocnienie instytucjonalne administracji rządowej w zakresie zapewnienia skuteczniejszej ochrony przed powodziami letnimi i zimowymi oraz powodziami gwałtownymi. Tereny znajdujące się w bezpośredniej bliskości przewidywanych inwestycji i innych działań zamieszkałe są przez ok. 15,1 mln osób.

Do końca 2022 r. zakończono realizację 9 zadań, z czego do najważniejszych z nich można zaliczyć:

- 1) Zadanie pn. „1A.1/ 1A.4 Chlewice-Porzecze. Wał cofkowy rzeki Odry przy rzece Myśli i Modernizacja polderu Marwickiego etap I i II” – zadanie zakończone w 2022. Inwestycja obejmowała budowę dwóch odcinków nowego wału okrężnego wału o długości 1,008 km i 1,328 km wokół wsi Chlewice, modernizację 3,485 km wału przeciwpowodziowego Marwice-Krajnik i 2,116 km wału Gryfino-Mniszki. Powierzchnia terenów zalewowych na których zwiększono ochronę przeciwpowodziową: miejscowości Chlewice, Porzecze, Marwice, Krajnik, Krzypnica, część miasta Gryfino oraz znajdujące się w tym rejonie zakłady przemysłowe, w tym Elektrownia Dolna Odra. Całkowita liczba ludności korzystająca z lepszej ochrony przeciwpowodziowej: ok. 10 000.
- 2) Zadanie pn. „3B.1 - Ochrona przeciwpowodziowa Sandomierza” – zadanie zakończone w 2020 r. Powierzchnia terenów zalewowych na których zwiększono ochronę przeciwpowodziową: 11 300 ha (w Sandomierzu i okolicznych gminach: Samborzec, Koprzywnica, Łoniów, Baranów Sandomierski, Gorzyce, Dwikozy, Zawichost). Całkowita liczba ludności korzystająca z lepszej ochrony przeciwpowodziowej: ok. 20 000.

- 3) Zadanie pn. „3B.1/1 Ochrona przeciwpowodziowa Sandomierza – dokończenie zadania 3 i 4” – zadanie zakończone w 2022 r. Zakres zrealizowanych robót: Modernizacja 27,3 km wałów rzeki Koprzywianki. Powierzchnia terenów zalewowych, na których zwiększono ochronę przeciwpowodziową: 11 300 ha (w Sandomierzu i okolicznych gminach: Samborzec, Koprzywnica, Łoniów, Baranów Sandomierski, Gorzyce, Dwikozy, Zawichost). Całkowita liczba ludności korzystająca z lepszej ochrony przeciwpowodziowej: ok. 20 000.
- 4) Zadanie pn. „3B.2 – Ochrona przed powodzią Tarnobrzegu (Wisła Etap 2). Wisła - Etap 2 - Rozbudowa prawego wału rzeki Wisły na dł. 13,959 km, prawego wału rzeki San na dł. 2,193 km oraz lewego wału rzeki Łęg na dł. 0,112 km, na terenie gm. Gorzyce i gm. Radomyśl nad Sanem, woj. podkarpackie” – zadanie zakończone w 2020 r. Powierzchnia terenów zalewowych, na których zwiększono ochronę przeciwpowodziową: 9 750 ha (20 miejscowości). Całkowita liczba ludności korzystająca z lepszej ochrony przeciwpowodziowej: ok. 18 850, 20 miejscowości.
- 5) Zadanie pn. „3B.3 – Ochrona przeciwpowodziowa Tarnobrzegu (Wisła 1)” – zadanie zakończone w 2018 r. Wykonane w ramach inwestycji prace: modernizacja 9,869 km prawego wału rzeki Wisły na odcinku od Tarnobrzega (Skalna Góra) do Koćmierzowa (granica woj. podkarpackiego i świętokrzyskiego)”. Powierzchnia terenów zalewowych na których zwiększono ochronę przeciwpowodziową: 4 846 ha. Całkowita liczba ludności korzystająca z lepszej ochrony przeciwpowodziowej: 7 800.

Pozostałe inwestycje realizowane w ramach POPDOW planowane są do zakończenia do 2024 r.

3.2. Efekt wykonywanych inwestycji mających na celu zminimalizowanie zmian klimatu

Zmiany klimatyczne oraz wieloletnie zaniedbania dotyczące działań prorotacyjnych doprowadziły do obecnej sytuacji, w której zatrzymywanie wody w środowisku jest na niewystarczającym poziomie, co przy niskich opadach i wysokich temperaturach powoduje suszę. Skutki powodzi i susz można zmniejszyć przez zwiększenie pojemności retencyjnej zlewni rzek, co będzie miało również pozytywny wpływ na stan gleb oraz ekosystemów wodnych i od wód zależnych.

W 2017 r. gromadzono około 6,5% objętości średniorocznego odpływu rzecznoego. Obecnie w naszym kraju dzięki retencji zgromadzone jest około 7,5 % objętości średniorocznego odpływu rzecznoego. Tymczasem warunki fizyczne i geograficzne Polski stwarzają możliwości retencjonowania na poziomie ok. 15%. Wobec tego prowadzone są intensywne działania techniczne i nietechniczne, żeby zwiększyć możliwość zatrzymania i gromadzenia wody w naszym kraju (tj. zwiększyć retencję). Dzięki temu zjawisku poprawie ulega bilans wodny zlewni. Zasoby wodne powiększają się, gdyż szybki spływ powierzchniowy zastępowany jest przez powolny odpływ gruntowy. Na terenach sąsiednich podniesieniu ulega poziom zwierciadła wód podziemnych. W wielu przypadkach retencja powoduje znaczne ograniczenie prędkości wody płynącej po powierzchni terenu, czyli spływu powierzchniowego.

Aby zwiększyć retencję wód należy działać komplementarnie, tj. trzeba realizować działania techniczne polegające na realizacji inwestycji w dużą, jak i małą retencję, działania w naturalną retencję – przywracając i chroniąc m.in. mokradła czy zwiększając retencję korytową, jak i nietechniczne, polegające na kształtowaniu dobrych postaw i edukowaniu społeczeństwa, oraz budowaniu systemów monitoringu i reagowania na zjawisko suszy. Szczególnie istotna jest mała retencja, czyli gromadzenie wody lokalnie/regionalnie w celu zatrzymywania lub spowolnienia spływu wód. Są to różnorodne działania, które przynoszą wymierne korzyści zarówno dla ludzi, jak i przyrody tj.: budowa niewielkich zbiorników, oczek wodnych i stawów, zadrzewianie, renaturyzacja małych rzek oraz ochrona terenów podmokłych. Do działań tych można zaliczyć także bioretencję (łąki kwietne), retencję korytową (podpiętrzenie wody w rzekach i kanałach oraz skierowaniu jej do rowów melioracyjnych, gdzie jest

zatrzymywana) czy wdrażanie zasady zrównoważonego planowania i projektowania obszarów miejskich (smart city, zielono-niebieska infrastruktura, ogrody deszczowe, pasáže roślinne, zielone dachy, ażurowe chodniki, skrzynie chłonne, zbiorniki na deszczówkę).

Na terenie Polski w mokradłach retencjonowane jest 14 460,14 mln m³ wody. Lasy w Polsce są w stanie retencjonować 23,03 km³ wody. W Polsce dominują gleby o wysokiej całkowitej pojemności wodnej, stanowiąc ponad 62% powierzchni kraju.

Zgodnie z danymi zawartymi w opracowaniu pn.: Identyfikacja presji w regionach wodnych i na obszarach dorzeczy część 1 - utworzenie krajowej bazy danych o zmianach hydromorfologicznych, łączna objętość retencjonowanej wody w zbiornikach wynosi 4 599,11 mln m³. Stanowi to około 7,5% objętości średniego rocznego odpływu wód z wielolecia 1981-2015 z obszaru kraju.

Wg danych GUS przygotowanych na potrzeby opracowania sprawozdania z obiektów małej retencji wodnej (formularz MGM-RW) pojemność obiektów małej retencji wodnej w 2020 r. wyniosła ogółem 852 978,8 dam³, w 2021 r. – 855 928,1 dam³, natomiast w 2022 r. – 859 996,9 dam³. Należy więc stwierdzić, że z roku na rok zwiększa się pojemność obiektów małej retencji wodnej.

Proces zarządzania zasobami wodnymi w Polsce, w tym retencji, wymaga podjęcia kolejnych szeregu różnych działań o charakterze planistycznym, inwestycyjnym, utrzymaniowym i edukacyjnym, dzięki którym można ograniczyć wystąpienie niedoborów wody.

W związku z tym w Polsce realizuje się postanowienia następujących istotnych dokumentów planistycznych:

- 1) Planu przeciwdziałania skutków suszy (PPSS), który został szczegółowo opisany w części II w pkt 2.2 niniejszego opracowania;
- 2) Programu przeciwdziałania niedoborowi wody (PPNW), który został szczegółowo opisany w części II w pkt 2.3. niniejszego opracowania.

Należy wskazać, że wśród zadań inwestycyjnych wymienionych w PPSS znajdują się takie inwestycje jak:

- budowa zbiorników wielofunkcyjnych, w tym Zbiornika Wielowieś Klasztorna, Zbiornika Kąty – Myscowa, zbiornika na rzece Mała Łyna, zbiornika wodnego Miejska Górka, zbiornika Kamieniec Ząbkowicki;
- budowa obiektów małej retencji, w tym w ramach odbudowy rzeki Samy, zwiększenia retencji jeziorowej i korytowej w regionie wodnym Dolnej Odry, budowa zbiornika małej retencji na rz. Trojanówka;
- budowa stopni wodnych Lubiąż, Ścinawa i Niepołomice oraz stopnia wodnego poniżej Włocławka (SW Siarzewo);
- utrzymanie bioróżnorodności ekosystemów wodnych terenów Pojezierza Kaszubskiego oraz Borów Tucholskich poprzez odbudowę urządzeń małej retencji wodnej;
- zrównoważony rozwój gospodarczy zlewni rzeki Nidy w związku z obszarami Natura 2000.

Natomiast PPNW zakłada realizację 727 inwestycji, w tym 94 obiektów retencjonujących wodę (zbiorników) oraz 633 obiektów kształtujących retencję (budowli piętrzących, budowli regulacyjnych i innych). Ponadto w PPNW zaproponowano jeszcze 14 rodzajów działań, których realizacja przyczyni się do zwiększenia wartości retencji na terenie Polski. Koszt 727 zaplanowanych w PPNW inwestycji (realizowanych lub planowanych do realizacji) służących poprawie retencji wód został oszacowany na kwotę ponad ok. 30 mld zł.

W części PPNW pn. *Działania inwestycyjne wraz z nadanymi priorytetami realizacji* jest zawarte ponad 700 inwestycji z Programu kształtowania zasobów wodnych PGW WP w zakresie kształtowania retencji korytowej i przywracania funkcji nawadniającej systemom melioracyjnym.

Ponadto w PPNW zaproponowano jeszcze 14 rodzajów działań, których realizacja przyczyni się do zwiększenia wartości retencji na terenie Polski. Do działań tych m.in. należą: renaturyzacja ekosystemów mokradłowych, renaturyzacja rzek, realizacja i odtwarzanie obiektów małej retencji i mikroretencji na terenach leśnych i rolniczych; promowanie i wdrażanie zabiegów agrotechnicznych zwiększających retencję glebową; realizacja i odtwarzanie stawów hodowlanych; realizacja nowych oraz przebudowa istniejących systemów melioracyjnych; tworzenie i odtwarzanie zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i przywodnych; przekształcanie wybranych suchych zbiorników przeciwpowodziowych w zbiorniki retencyjne wielofunkcyjne; rekultywacja wyrobisk pogórnich; realizacja MPA oraz inne działania mające na celu zwiększenie retencji w miastach (m.in. błękitno-zielona infrastruktura, retencja wód opadowych i zwiększanie udziału powierzchni biologicznie czynnej).

Należy wskazać, że większość działań inwestycyjnych w Polsce podejmuje PGW WP, w szczególności dla zwiększenia objętości retencionowanej wody w Polsce i tym samym przeciwdziałania zjawisku suszy. Zadania te łączą w sobie zarówno elementy retencji naturalnej i sztucznej oraz działania techniczne i nietechniczne będące najbardziej skuteczną odpowiedzią na problem suszy. Są to działania obejmujące tzw. dużą retencję (m.in. budowa wielofunkcyjnych zbiorników oraz stopni wodnych), małą retencję (m.in. działania polegające na utrzymaniu bioróżnorodności ekosystemów wodnych poprzez odbudowę urządzeń małej retencji wodnej). Ponadto proponuje się m. in. przebudowę urządzeń melioracyjnych z funkcji odwadniającej na nawadniająco – odwadniająco, zachowanie mokradeł, czy budowę zbiorników wodnych – zarówno zlokalizowanych na ciekach, jak i przykorytowych.

W 2020 oraz 2021 r., zakończono roboty na 658 urządzeniach wodnych, co umożliwiło zwiększenie retencji o około 8 mln m³ na obszarze około 33 tys. ha gruntów rolnych. Jednocześnie na około 4 000 obiektów hydrotechnicznych, prowadzone są piętrenia w zależności od potrzeb wynikających z aktualnie panującej sytuacji. Dzięki tym działaniom możliwe jest zwiększenie retencji korytowej nawet do 378 mln m³.

W zakresie retencji wodnej istotne działania są podejmowane również przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe (PGL LP). Dla retencji leśnej (dla 2 projektów) wartość inwestycji wynosi: w przypadku retencji nizinnej 234,67 mln zł (w tym 144,5 mln zł dofinansowanie z POIiŚ), a w przypadku retencji górskiej 265,95 mln zł (w tym 168,4 mln zł dofinansowania z POIiŚ). Są to dwa projekty: Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu - mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach nizinnych oraz Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu - mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach górskich. Najważniejszym założeniem tych projektów jest zabezpieczenie lasów na terenach nizinnych i na terenach górskich przed zagrożeniami wynikającymi ze zmian klimatycznych. Działania ukierunkowane są na prośrodowiskowy rozwój systemów małej retencji i zwiększenie ilości magazynowanej wody oraz realizację zadań z zakresu przeciwdziałania nadmiernej erozji wodnej. Okres realizacji obejmuje lata 2016-2023.

3.3. Inwestycje będące w trakcie realizacji związane z gospodarką wodną

Pod koniec 2022 r. PGW WP realizowało około 200 inwestycji, z czego prawie 90 zadań inwestycyjnych znajdowało się na etapie realizacji robót budowlanych. Najważniejszymi z realizowanych zadań były:

- 1) Modernizacja jazów odrzańskich na odcinku w zarządzie RZGW w Gliwicach - woj. opolskie (etap II) (zadanie o charakterze transportowym);
- 2) Modernizacja śluzy oraz sterowni na stopniu wodnym Krapkowice wraz z przebudową awanportów (zadanie o charakterze transportowym);
- 3) Przebudowa mostu w celu zapewnienia minimalnego prześwitu - most kolejowy w km 733,7 rzeki Regalicy w Szczecinie (zadanie o charakterze przeciwpowodziowym);
- 4) Prace modernizacyjne na Odrze granicznej, Etap I - Prace modernizacyjne w celu zapewnienia zimowego lodołamania (zadanie o charakterze przeciwpowodziowym i transportowym);
- 5) Budowa i przebudowa infrastruktury związanej z rozwojem funkcji gospodarczych na szlakach wodnych Wielkich Jezior Mazurskich wraz z budową śluzy „Guzianka II” i remontem śluzy „Guzianka I” / Etap II B - przebudowa i umocnienie 5 kanałów na szlaku od Mikołajek do Giżycka (zadanie o charakterze turystycznym);
- 6) Ochrona przed powodzią Kotliny Kłodzkiej ze szczególnym uwzględnieniem miasta Kłodzka (zadanie o charakterze przeciwpowodziowym), w tym:
 - a) budowy suchych zbiorników przeciwpowodziowych na: rzece Nysie Kłodzka w miejscowości Boboszków, rzece Bystrzyca Dusznicka w miejscowości Szalejów, na potoku Duna miejscowość Krosnowice - (termin zakończenia tych inwestycji – 2023 r.)
 - b) odbudowy zabudowy regulacyjnej rzeki Odry - przystosowanie do III klasy drogi wodnej, na odcinku od miejscowości Ścinawa do ujścia Nysy Łużyckiej – ETAP II.

Inwestycje realizowane w ramach Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK)

W 2017 r. Rada Ministrów zatwierdziła piątą aktualizację Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (AKPOŚK 2017). Dotyczy ona 1587 aglomeracji o równoważnej liczbie mieszkańców 38,8 mln, w których zlokalizowanych jest 1 769 oczyszczalni ścieków komunalnych. Aglomeracje ujęte w aktualizacji zostały podzielone na priorytety według znaczenia inwestycji oraz pilności zapewnienia środków. Zgodnie z tym dokumentem plany inwestycyjne obejmują:

- budowę 14 661,2 km nowej sieci kanalizacyjnej,
- modernizację 3 506,4 km istniejącej sieci kanalizacyjnej,
- budowę 116 nowych oczyszczalni ścieków komunalnych,
- modernizację 190 oczyszczalni,
- rozbudowę 82 oczyszczalni,
- rozbudowę i modernizację 420 oczyszczalni,
- modernizację części osadowej w 318 oczyszczalniach,
- likwidację 50 oczyszczalni.

Nakłady finansowe na realizację zakresu rzeczowo-finansowego planowanych przedsięwzięć oszacowane zostały na kwotę 27,85 mld zł, w tym:

- budowę i modernizację sieci kanalizacyjnej – 16,67 mld zł,
- inwestycje związane z oczyszczalniami ścieków – 11,10 mld zł,
- na indywidualne systemy oczyszczania – 79,27 mln zł (prydomowe oczyszczalnie ścieków jako uzupełnienie sieci kanalizacyjnej).

W 2022 r. Rada Ministrów zatwierdziła szóstą aktualizację Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych (AKPOŚK 2022). W dokumencie ujęte zostały 1 524 aglomeracje oraz wykaz

planowanych przez nie inwestycji, które mają przyczynić się do ograniczenia zrzutów niedostatecznie oczyszczanych ścieków i ich niekorzystnego wpływu na stan środowiska wodnego. AKPOŚK 2022 zawiera listę zadań zaplanowanych przez samorządy do realizacji w latach 2021-2027.

Zgodnie z tym dokumentem plany inwestycyjne obejmują:

- budowę 8 022 km nowej sieci kanalizacyjnej,
- modernizację 3 173 km istniejącej sieci kanalizacyjnej,
- budowę 60 nowych oczyszczalni ścieków komunalnych,
- modernizację 265 oczyszczalni,
- rozbudowę 73 oczyszczalni,
- rozbudowę i modernizację 380 oczyszczalni,
- modernizację części osadowej w 225 oczyszczalniach,
- likwidację 35 oczyszczalni.

Nakłady finansowe na realizację zakresu rzeczowo-finansowego planowanych przedsięwzięć oszacowane zostały na kwotę 28,7 mld zł, w tym:

- budowę i modernizację sieci kanalizacyjnej – 15,368 mld zł,
- inwestycje związane z oczyszczalniami ścieków – 13,375 mld zł,
- na indywidualne systemy oczyszczania – 24,385 mln zł (przydomowe oczyszczalnie ścieków jako uzupełnienie sieci kanalizacyjnej).

Dotychczasowa realizacja KPOŚK w latach 2003 – 2022 pozwoliła na:

- wybudowanie około 99,6 tys. km (stan istniejący przed programem ~50 tys. km sieci kanalizacyjnej),
- wybudowanie 480 nowych oczyszczalni ścieków komunalnych,
- przeprowadzanie ponad 2 000 inwestycji w zakresie modernizacji i/lub rozbudowy oczyszczalni ścieków komunalnych.

Poniesione koszty wyniosły w sumie około 91 mld zł, w tym około 59,6 mld zł na sieć kanalizacyjną.

4. Wpływ stosowania ustawy – Prawo wodne na ochronę przed powodzią i suszą

Należy podkreślić, że wprowadzone w ustawie – Prawo wodne, instrumenty zapewniają PGW WP osiągnięcie celu dyrektywy unijnej 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz. U. UE L 2000.327.1 z dnia 2014.11.20), tzw. RDW, w zakresie usuwania bądź minimalizowania wszelkich zagrożeń związanych z nadmiarem i deficytem wody (powódzie i susze). Ustawa – Prawo wodne określiła, że po stronie PGW WP znajdują się również kwestie ochrony ludzi i mienia przed powodzią, co przejawia się dokonywaniem uzgodnień przez właściwe organy PGW WP projektów dokumentów planistycznych, m.in. miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz decyzji o warunkach zabudowy. W celu kompleksowego zarządzania przez jeden podmiot poszczególnymi zlewniami, zadania dotyczące postępowań administracyjnych z zakresu ochrony powodziowej przypisane zostały dyrektorowi regionalnego zarządu gospodarki wodnej (RZGW) PGW WP. PGW WP w tym zakresie realizuje m.in. zadania związane z utrzymaniem wód i urządzeń

wodnych, w tym śródlądowych dróg wodnych, realizowane w ramach Programu realizacji zadań związanych z utrzymaniem wód oraz pozostałego mienia Skarbu Państwa związanego z gospodarką wodną.

PGW WP corocznie przeznaczają coraz większe środki na realizację zadań utrzymaniowych, co skutkuje wykonaniem większej liczby zadań. W latach 2018–2022 na utrzymanie wód i urządzeń wodnych będących w administracji PGW WP wydatkowano łącznie ok. 1,6 mld zł realizując ponad 23 tys. zadań. W 2018 r. w ramach Programu utrzymania wykonano łącznie 3 217 zadań na kwotę ok. 183,2 mln zł. W 2019 r. wykonano łącznie 4 561 zadań na kwotę ok. 348,9 mln zł. W 2020 r. w ramach realizacji Programu utrzymania wykonano łącznie 4 738 zadań na kwotę ok. 312 mln zł, a w 2021 r. łącznie wykonano 5 494 zadania na kwotę ok. 365,3 mln zł, a w 2022 r. zrealizowano ponad 5 tys. zadania na kwotę ok. 422 mln zł.

W zakresie utrzymywania wód oraz pozostałego mienia Skarbu Państwa związanego z gospodarką wodną, zauważa się pozytywne skutki zastosowania ustawy – Prawo wodne w zakresie systemu finansowania gospodarki wodnej, co przyczynia się do efektywnego i sprawnego gospodarowania wodami.

Stworzony został system indywidualnego oceniania przedsięwzięć i działań mogących negatywnie wpływać na stan zasobów wodnych i możliwość osiągnięcia celów środowiskowych ustalonych w planach gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy i kolejnych ich aktualizacjach (ocena wodnoprawna wydawana w drodze decyzji administracyjnej).

W ramach ochrony przed powodzią wydawane są również zgody wodnoprawne obejmujące zwolnienia od zakazów obowiązujących na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią (w drodze decyzji, o których mowa w art. 77 ust. 3 ustawy – Prawo wodne) oraz zwolnienia od zakazów obowiązujących w stosunku do wałów przeciwpowodziowych (w drodze decyzji, o których mowa w art. 176 ust. 4 ww. ustawy). Łączna liczba wniosków o wydanie decyzji zwalniających od zakazów obowiązujących na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią wyniosła w latach 2018-2022 około 4 tys., a wniosków o wydanie decyzji zwalniających od zakazów obowiązujących w stosunku do wałów przeciwpowodziowych – około 5 tys. W związku z powyższym wejście w życie ustawy – Prawo wodne zapewniło także uwzględnianie ochrony przeciwpowodziowej na etapie planowania przestrzennego na każdym poziomie planowania, co w konsekwencji gwarantuje lepszą ochronę przed powodzią planowanych działań i zabudowy.

Wejście w życie ustawy – Prawo wodne umożliwiło kompleksowe podejście do problematyki wodnej kraju i stworzenie spójnej strategii gospodarowania zasobami wodnymi, w tym zwiększenie zasobów wodnych kraju. Na szczególną uwagę zasługują podejmowane działania inwestycyjne, w tym przede wszystkim związane z bezpieczeństwem powodziowym, przeciwdziałaniem skutkom suszy, wykorzystywaniem zasobów wodnych do celów produkcji energii elektrycznej oraz związane z rozbudową śródlądowych dróg wodnych.

W ustawie – Prawo wodne ustanowiono procedurę wydawania ocen wodnoprawnych. Poprzez procedurę wydawania oceny wodnoprawnej możliwe jest dopuszczenie realizacji działań, które wprawdzie mogą negatywnie oddziaływać na możliwość osiągnięcia celów środowiskowych, ale są konieczne dla zaspokojenia istotnych potrzeb społecznych i gospodarczych, stanowiących nadrzędny interes publiczny, którego pozytywne efekty przeważają nad efektami wynikającymi z osiągnięcia celów środowiskowych ustanowionych dla zasobów wodnych. Ocena wpływu planowanego przedsięwzięcia dokonywana w procedurze oceny wodnoprawnej dokonywana jest przez niezależny organ, co zapewnia obiektywność oceny, a jednocześnie eliminuje cykliczność tych ocen, które przed

wejściem w życie omawianych zapisów wykonywane były co 6 lat, co stanowiło ogromną niedogodność dla inwestorów.

Ponadto prowadzona jest racjonalna gospodarka wodna na terenach rolniczych poprzez:

- monitoring zadań wynikających z założeń do Programu Kształtowania Zasobów Wodnych (stopień realizacji: 100%),
- monitoring opłat melioracyjnych/inwestycyjnych w związku z wykonaniem urządzeń melioracji wodnych (stopień realizacji: 100%).

Należy podkreślić, że wprowadzone w ustawie – Prawo wodne, instrumenty zapewniają osiągnięcie celu RDW w zakresie usuwania bądź minimalizowania wszelkich zagrożeń związanych z nadmiarem i deficytem wody (powodzie i susze).

Wejście w życie ustawy – Prawo wodne pozwoliło na horyzontalny nadzór nad inwestycjami hydrotechnicznymi w Polsce. PGW WP realizuje wiele inwestycji o charakterze nie tylko przeciwpowodziowym, ale również przeciwsuszowym i retencyjnym, co w efekcie ma doprowadzić do zminimalizowania negatywnych skutków zmian klimatu.

III. System opłat za usługi wodne

Wejście w życie ustawy – Prawo wodne w 2018 r. miało zapewnić komplementarność polityki opłat za wodę, z uwzględnieniem zasady „zwrotu kosztów za usługi wodne”, wynikającej z uzupełnienia transpozycji art. 9 RDW. Przed wejściem w życie ustawy – Prawo wodne zasada „zanieczyszczający płaci” – obowiązywała na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2022 r. poz. 2556, z późn. zm.), zwanej dalej „POŚ”. Wejście w życie ustawy – Prawo wodne poszerzyło katalog podmiotów zobowiązanych do ponoszenia opłat za usługi wodne zgodnie z zasadą zanieczyszczający płaci.

Zasada zwrotu kosztów usług wodnych – przyczyniać miała się do realizacji polityki oszczędzania wody oraz zaspokajania społecznie i ekonomicznie uzasadnionych potrzeb wodnych wielu sektorów gospodarki i ludności. Ustawa – Prawo wodne nałożyła na jednostki organizacyjne PGW WP zadania z zakresu ustalania opłat za usługi wodne ponoszonych przez podmioty korzystające z usług wodnych. Zgodnie z art. 267 ustawy – Prawo wodne – opłaty za usługi wodne stanowią jeden z instrumentów ekonomicznych służących gospodarowaniu wodami, które opiera się na zasadzie zwrotu kosztów usług wodnych, uwzględniających koszty środowiskowe i koszty zasobowe oraz analizę ekonomiczną.

Ustawa – Prawo wodne wprowadziła instrumenty ekonomiczne w gospodarowaniu wodami, które obejmują:

- 1) opłaty za usługi wodne;
- 2) opłaty podwyższone;
- 3) należności za korzystanie ze śródlądowych dróg wodnych i ich odcinków oraz urządzeń wodnych stanowiących własność Skarbu Państwa, usytuowanych na śródlądowych wodach powierzchniowych;
- 4) opłatę legalizacyjną, o której mowa w art. 190 ust. 2 ustawy – Prawo wodne;
- 5) opłatę roczną, o której mowa w art. 261 ust. 1 ustawy – Prawo wodne;
- 6) wpływy z tytułu rozporządzania nieruchomościami, o którym mowa w art. 264 ust. 1 ustawy – Prawo wodne;

7) opłatę roczną, o której mowa w art. 6d ust. 4 ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym;

8) wpływy z tytułu opłaty, o której mowa w art. 7 ust. 8 ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym, w przypadkach, w których PGW WP są uprawnionym do rybactwa;

9) wpływy z umów dotyczących wykonywania rybactwa śródlądowego, o których mowa w art. 534 ust. 1 pkt 5 ustawy – Prawo wodne.

Należy wskazać, że do opłat za usługi wodne zalicza się opłaty uiszczane za:

1) pobór wód podziemnych lub wód powierzchniowych;

2) wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi;

3) odprowadzanie do wód:

a) wód opadowych lub roztopowych ujętych w otwarte lub zamknięte systemy kanalizacji deszczowej służące o odprowadzania opadów atmosferycznych albo systemy kanalizacji zbiorczej w granicach administracyjnych miast;

b) wód pochodzących z odwodnienia gruntów w granicach administracyjnych miast;

4) pobór wód podziemnych i wód powierzchniowych na potrzeby chowu i hodowli ryb oraz innych organizmów wodnych;

5) wprowadzanie do wód lub do ziemi ścieków z chowu lub hodowli ryb oraz innych organizmów wodnych.

Zgodnie z art. 269 ustawy – Prawo wodne opłatę za usługi wodne uiszcza się także za:

1) zmniejszenie naturalnej retencji terenowej na skutek wykonywania na nieruchomości o powierzchni powyżej 3500 m² robót lub obiektów budowlanych trwale związanych z gruntem, mających wpływ na zmniejszenie tej retencji przez wyłączenie więcej niż 70% powierzchni nieruchomości z powierzchni biologicznie czynnej na obszarach nieujętych w systemy kanalizacji otwartej lub zamkniętej;

2) wydobywanie z wód powierzchniowych, w tym z morskich wód wewnętrznych wraz z wodami wewnętrznymi Zatoki Gdańskiej oraz wód morza terytorialnego, kamienia, żwiru, piasku oraz innych materiałów, a także wycinanie roślin z wód lub brzegu.

W omawianym zakresie kryterium decydującym na wprowadzenie i ustalenie wysokości stawek opłat za usługi wodne był wpływ poszczególnych rodzajów korzystania z wód na zasoby wodne generujące koszty zasobowe, na pogorszenie stanu wód generujące koszty środowiskowe. Dodatkowo stawki opłat za usługi wodne wpływające na koszty prowadzenia danej działalności zostały skalkulowane m. in. w oparciu o analizę ekonomiczną. Zgodnie z art. 277 ust. 2 ustawy – Prawo wodne - Rada Ministrów, wydając rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 grudnia 2017 r. w sprawie jednostkowych stawek opłat za usługi wodne (Dz. U. z 2022 r. poz. 2438, z późn. zm.), zwane dalej „rozporządzeniem opłatomym”, uwzględniła szereg przesłanek określonych w tym przepisie.

Z uwagi na czas odpowiedzi środowiska wodnego oraz harmonogram wdrażania RDW, zgodnie z którym nowy cykl planistyczny rozpoczął się w 2023 r. – w ramach którego będzie dokonywana ocena środowiska wodnego, skutki wejścia w życie przepisów ustawy – Prawo wodne na osiągnięcie celów środowiskowych są w chwili obecnej trudne do oceny. Wstępne porównanie parametrów oceny stanu wód wskazuje na dobrą tendencję, gdyż średnia stężenia azotu ogólnego zmniejszyła się o 18%, a fosforu ogólnego o 12% w punktach pomiarowo-kontrolnych badanych zarówno w 2016 r., jak i w 2020 r.

W ramach funkcjonowania ustawy – Prawo wodne na podstawie doświadczeń wynikających z działania nowego systemu opłat za usługi wodne zidentyfikowano i wprowadzono kilka zmian w ramach nowelizacji ustawy – Prawo wodne. W tym zakresie zmiany obejmowały m.in.:

1) wprowadzenie możliwości ustalania wysokości opłat za usługi wodne na podstawie oświadczeń składanych przez podmioty korzystające z usług wodnych – w okresie przejściowym do dnia 31 grudnia 2026 r. Przedmiotowe oświadczenia nie wykluczały możliwości przeprowadzenia kontroli przez organ i weryfikacji stanu faktycznego. Przyjęte rozwiązanie uprościło system ustalania opłat za usługi wodne i uzyskiwania przez PGW WP informacji w tym zakresie;

2) Wprowadzenie zwolnienia z opłaty za usługę wodną, jeżeli jej wysokość nie przekracza 20 zł. Przedmiotowe rozwiązanie pozwoliło nie podejmować postępowań w przedmiocie ustalania wysokości opłat, których prowadzenie jest bardziej kosztowne od opłaty uzyskiwanej z tego tytułu.

Od 2018 r. PGW WP uzyskują przychody z tytułu opłat za usługi wodne: stałej, zmiennej, podwyższonej. Opłata stała jest nową opłatą wprowadzoną w 2018 r. i stanowi rekompensatę za gotowość środowiska do korzystania z jego zasobów. Opłata zmienna ponoszona jest za faktyczne korzystanie z wód. Opłata podwyższona jest ponoszona za pobór wód bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego lub zintegrowanego albo z przekroczeniem warunków oraz za wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego lub zintegrowanego albo z przekroczeniem warunków.

Wpływy PGW WP z tytułu opłat za usługi wodne wyniosły:

1) w 2018 r. ok. 357 mln zł;

2) w 2019 r. 467 mln zł, w tym z tytułu opłaty stałej - 40 mln zł, 423 mln zł z tytułu opłaty zmiennej, 3,7 mln z opłaty podwyższonej;

3) w 2020 r. 705,9 mln zł, w tym z tytułu opłaty stałej 83 mln zł, z tytułu opłaty zmiennej 603 mln zł z tytułu opłaty podwyższonej 19 mln zł;

4) w 2021 r. 493 mln zł, w tym wpływy z tytułu opłaty stałej 57 mln zł, z tytułu opłaty zmiennej 427 mln zł, z tytułu opłaty podwyższonej 7 mln;

5) w 2022 r. 485 mln zł, w tym z tytułu opłaty stałej 56,8 mln zł, z tytułu opłaty zmiennej 424 mln zł, z tytułu opłaty podwyższonej 4 mln zł.

Największy udział w przychodach z poszczególnych usług wodnych stanowi pobór wód podziemnych, następnie odprowadzanie do wód – wód opadowych lub roztopowych i pobór wód powierzchniowych.

Wpływy z opłat za wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi oraz z opłat podwyższonych za wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego albo pozwolenia zintegrowanego albo z przekroczeniem warunków określonych w pozwoleniu, stanowią w 10% przychód PGW WP, a w 90% przychód Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Należy także nadmienić, że niższe wpływy PGW WP z tytułu opłat za usługi wodne oraz pozostałych instrumentów gospodarowania wodami wynikają z ustalania opłat na podstawie rozporządzenia opłatowego, a nie ustalania ich na podstawie maksymalnych stawek opłat za usługi wodne określonych w ustawie – Prawo wodne. Powyższe działanie związane było z decyzją Stałego Komitetu Rady Ministrów a także uzgodnieniami jakie miały miejsce pomiędzy ministerstwami, które znacząco (wobec pierwotnych propozycji) zmodyfikowały i ograniczyły wysokość opłat za usługi wodne podczas prac legislacyjnych nad ustawą – Prawo wodne.

IV. Koszty ponoszone przez poszczególne sektory gospodarki z tytułu poboru wody

Zasadnicze znaczenie dla wdrożenia zasady „zwrotu kosztów usług wodnych” miało wprowadzenie opłat za usługi wodne, których zasadniczą część stanowią opłaty za pobór wód powierzchniowych i podziemnych ponoszone przez poszczególne sektory gospodarki. RDW i w konsekwencji także ustawa – Prawo wodne, w ramach systemu opłat za usługi wodne wyszczególnia następujące istotne sektory gospodarki, takie jak gospodarkę komunalną, przemysł i rolnictwo, dla których, co do zasady, wyszczególniono odrębne maksymalne i jednostkowe stawki opłat za usługi wodne – ponoszone z tytułu poboru wód na gruncie przepisów polskiego prawa.

Zgodnie z art. 270 ust. 1 ustawy – Prawo wodne opłata za usługi wodne za pobór wód składa się z opłaty stałej oraz opłaty zmiennej uzależnionej od ilości wód pobranych. Opłaty stałej nie ponosi się za pobór wód do celów rolniczych lub leśnych na potrzeby nawadniania gruntów i upraw, na potrzeby chowu i hodowli ryb oraz do celów elektrowni wodnych. Wysokość opłaty stałej w pozostałym zakresie (dla pozostałych sektorów) została określona w rozporządzeniu opłatowym na tym samym poziomie.

Zgodnie z § 2 rozporządzenia opłatowego jednostkowe stawki opłat za usługi wodne za pobór wód podziemnych w formie opłaty stałej wynoszą:

- 1) 100 zł na dobę za 1 m³/s za określony w pozwoleniu wodnoprawnym albo w pozwoleniu zintegrowanym maksymalny pobór wód, jeżeli pobór wód nie jest większy niż 10% dostępnych zasobów wód podziemnych;
- 2) 200 zł na dobę za 1 m³/s za określony w pozwoleniu wodnoprawnym albo w pozwoleniu zintegrowanym maksymalny pobór wód, jeżeli pobór wód jest większy niż 10% i nie jest większy niż 30% dostępnych zasobów wód podziemnych;
- 3) 400 zł na dobę za 1 m³/s za określony w pozwoleniu wodnoprawnym albo w pozwoleniu zintegrowanym maksymalny pobór wód, jeżeli pobór wód jest większy niż 30% dostępnych zasobów wód podziemnych.

Zgodnie z § 3 rozporządzenia opłatowego jednostkowe stawki opłat za usługi wodne za pobór wód powierzchniowych w formie opłaty stałej wynoszą:

- 1) 50 zł na dobę za 1 m³/s za określony w pozwoleniu wodnoprawnym albo w pozwoleniu zintegrowanym maksymalny pobór wód, jeżeli pobór wód nie jest większy niż 10% SNQ;
- 2) 100 zł na dobę za 1 m³/s za określony w pozwoleniu wodnoprawnym albo w pozwoleniu zintegrowanym maksymalny pobór wód, jeżeli pobór wód jest większy niż 10% SNQ i nie jest większy niż 50% SNQ;
- 3) 200 zł na dobę za 1 m³/s za określony w pozwoleniu wodnoprawnym albo w pozwoleniu zintegrowanym maksymalny pobór wód, jeżeli pobór wód jest większy niż 50% SNQ.

1. Sektor komunalny, z uwzględnieniem kwestii zaopatrzenia ludności w wodę

Zgodnie z art. 274 ustawy – Prawo wodne zostały określone wysokości górnych stawek opłat za korzystanie z usług wodnych, w tym dla poszczególnych sektorów. W zakresie kosztów ponoszonych przez sektor komunalny z tytułu poboru wody art. 274 ust. 2 lit. za oraz art. 274 ust. 4 ustawy – Prawo wodne określiły maksymalne stawki opłat za usługi wodne za pobór wód w formie opłaty zmiennej,

w zależności od ilości pobieranej wody w ramach pozwolenia wodnoprawnego albo pozwolenia zintegrowanego, do celów:

1) poboru, uzdatniania i dostarczania wody, wynoszą:

- a) 0,70 zł za 1 m³ pobranych wód podziemnych,
- b) 0,35 zł za 1 m³ pobranych wód powierzchniowych,

2) realizacji zadań własnych gminy w zakresie zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi, wynoszą:

- a) 0,30 za 1 m³ pobranych wód podziemnych lub wód powierzchniowych w ilości średniorocznej przekraczającej 1,0 m³/s,
- b) 0,20 zł za 1 m³ pobranych wód podziemnych lub wód powierzchniowych w ilości średniorocznej od 0,26 do 1,0 m³/s,
- c) 0,15 zł za 1 m³ pobranych wód podziemnych lub wód powierzchniowych w ilości średniorocznej nieprzekraczającej 0,25 m³/s.

Należy wskazać, że w granicach maksymalnych stawek opłat za usługi wodne określonych w ustawie – Prawo wodne, rozporządzenie opłatowe określiło jednostkowe stawki opłat w sektorze komunalnym. Zgodnie z § 5 ust. 1 pkt 27, 40 i 41 tego rozporządzenia jednostkowe stawki opłat za usługi wodne za pobór wód w formie opłaty zmiennej, w zależności od ilości pobieranych wód w ramach pozwolenia wodnoprawnego albo pozwolenia zintegrowanego, wynoszą:

1) do celów poboru, uzdatniania i dostarczania wody:

- a) 0,115 zł za 1 m³ pobranych wód podziemnych,
- b) 0,057 zł za 1 m³ pobranych wód powierzchniowych;

2) do celów realizacji zadań własnych gminy w zakresie zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi, z tytułu poboru wód podziemnych:

- a) 0,068 zł za 1 m³ pobranych wód w ilości średniorocznej przekraczającej 1,0 m³/s,
- b) 0,068 zł za 1 m³ pobranych wód w ilości średniorocznej od 0,26 do 1,0 m³/s,
- c) 0,068 zł za 1 m³ pobranych wód w ilości średniorocznej nieprzekraczającej 0,25 m³/s;

3) do celów realizacji zadań własnych gminy w zakresie zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi, z tytułu poboru wód powierzchniowych:

- a) 0,040 zł za 1 m³ pobranych wód w ilości średniorocznej przekraczającej 1,0 m³/s,
- b) 0,040 zł za 1 m³ pobranych wód w ilości średniorocznej od 0,26 do 1,0 m³/s,
- c) 0,040 zł za 1 m³ pobranych wód w ilości średniorocznej nieprzekraczającej 0,25 m³/s.

Koszty z tytułu poboru wód w części dotyczącej opłat za usługi wodne w ujęciu rocznym (na przykładzie 2021 r.) przedstawia poniższe zestawienie.

Zestawienie ustalonej opłaty za usługi wodne za pobór wód podziemnych i wód powierzchniowych z uwzględnieniem celów/rodzajów działalności gospodarczej za rok 2021 w sektorze komunalnym				
	Opłata zmienna		Opłata stała*	
Usługa wodna - pobór wód powierzchniowych lub wód podziemnych w podziale na cele poboru	pobór wód powierzchniowych [zł]	pobór wód podziemnych [zł]	pobór wód powierzchniowych [zł]	pobór wód podziemnych [zł]
27: poboru, uzdatniania i dostarczania wody	9 753 628	18 461 149	11 491 928	34 158 175
40: realizacji zadań własnych gminy w zakresie zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi, z tytułu poboru wód podziemnych	nie dotyczy	95 590 311		
41: realizacji zadań własnych gminy w zakresie zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi, z tytułu poboru wód powierzchniowych	16 629 045	nie dotyczy		
łącznie pobór wód na ww. cele	26 382 673	114 051 460	11 491 928	34 158 175
* opłata stała za 2021 r. oprócz opłaty za pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody, pobór wód podziemnych do celów realizacji zadań własnych gminy w zakresie zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi, pobór wód powierzchniowych do celów realizacji zadań własnych gminy w zakresie zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi uwzględnia także opłaty za odprowadzanie ścieków, administrację publiczną i obronę narodową, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, opiekę zdrowotną i pomoc społeczną, cele elektrowni wodnych, cele rolnicze na potrzeby zaopatrzenia w wodę ludzi i zwierząt gospodarskich, w zakresie niebędącym zwykłym korzystaniem z wód, cele rolnicze lub leśne za pobór wód podziemnych na potrzeby zawadniania gruntów i upraw, pobranych za pomocą urządzeń pompowych.				

Należy zaznaczyć, że określone w ww. rozporządzeniu jednostkowe stawki opłat za usługi wodne nie stanowią więc maksymalnych opłat za te usługi wodne. Ustalenie takich stawek związane było z decyzją Stałego Komitetu Rady Ministrów a także uzgodnieniami jakie miały miejsce pomiędzy ministerstwami, które znacząco (wobec pierwotnych propozycji) zmodyfikowały i ograniczyły wysokość opłat za usługi wodne podczas prac legislacyjnych nad ustawą – Prawo wodne.

Należy wskazać, że od wprowadzenia nowego systemu opłat za usługi wodne, tj. 1 stycznia 2018 r., nie podnoszono wysokości poszczególnych stawek opłat za usługi wodne zarówno maksymalnych, jak i jednostkowych. Brak zmian w tym zakresie doprowadził do faktycznego obniżenia stawek opłat za usługi wodne z każdym rokiem o wskaźnik inflacji, tj. w sumie od 2018 r. do chwili obecnej, o ponad 35 % (odpowiednio w latach 2018-2023 r. – wskaźnik wzrostu cen wynosił 1,6%, 2,3%, 3,4%, 5,1%, 14,4%, około 11,5%).

Wśród czynników wpływających na brak wzrostu ww. opłat, a faktycznym obniżeniem ww. opłat, należy wskazać potrzebę wsparcia przedsiębiorców i gospodarstw domowych w okresie trudności gospodarczych związanych z pojawieniem się stanu pandemii COVID-19. Brak wzrostu stawek opłat za usługi wodne miał również na celu wsparcie społeczeństwa (gospodarstw domowych).

Należy jednak podkreślić, że pomimo działań Rządu zmierzających do wsparcia gospodarstw domowych w zakresie kosztów ponoszonych z tytułu opłat za usługi wodne, o ostatecznej cenie wody dla odbiorcy końcowego decydowały także inne czynniki związane z funkcjonowaniem

przedsiębiorców wodociągowo-kanalizacyjnych – dostarczających wodę do odbiorców końcowych. Na cenę wody odbiorcy końcowego wpływ miały także koszty ewentualnego uzdatniania wody i jego dostarczenia do społeczeństwa (odbiorców końcowych).

Do końca 2017 r. ceny za usługi dostawy wody i odprowadzania ścieków były ustalane oraz regulowane przez gminy jako ich zadanie własne. Przed wejściem w życie ustawy – Prawo wodne oraz ustawy z dnia 27 października 2017 r. o zmianie ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2180) samorząd gminny pełnił jednocześnie kilka funkcji, tj. właściciela przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego, regulatora rynku (weryfikował i zatwierdzał taryfy), a także przedstawiciela odbiorców usług (czyli mieszkańców miasta/gminy). Takie rozwiązanie generowało konflikt interesów, z możliwymi szkodami dla odbiorców wody i dostawców ścieków. Od 1 stycznia 2018 r., na podstawie art. 240 ust. 3 pkt 27 ustawy – Prawo wodne, RZGW PGW WP pełnią funkcję organu regulacyjnego, o którym mowa w art. 27a ust. 1 ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2023 r. poz. 537, z późn. zm.). PGW WP, pełniąc funkcje organu regulacyjnego, sprawdzają, czy taryfy (wysokość stawek opłat za dostarczanie wody dla odbiorcy końcowego) zaproponowane przez przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne zostały przygotowane rzetelnie. Analizują m.in. czy w kosztach nie uwzględniono wydatków niezwiązanych z dostarczaniem wody i odprowadzaniem ścieków. Warto dodać, że PGW WP nie ustalają wysokości stawek dla odbiorców końcowych, ale je weryfikują aby ceny nie były bezpodstawnie zawyżane. Ceny za wodę i ścieki ustalają dostawcy usług.

Należy przykładowo wskazać, na ostateczne ceny dla odbiorców końcowych, jakie były ustalane przez przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne (bez podatku VAT, opłat abonamentowych oraz nie uwzględniają dopłat uchwalonych przez rady gminy) w 2022 r. na obszarze działania:

- 1) RZGW: w Białymstoku wynosiły średnio za dostawę wody - 3,18 zł/m³,
- 2) RZGW w Bydgoszczy wynosiły średnio za dostawę wody - 3,94 zł/m³,
- 3) RZGW w Gdańsku wynosiły średnio za dostawę wody - 3,57 zł/m³,
- 4) RZGW w Gliwicach wynosiły średnio za dostawę wody - 5,38 zł/m³,
- 5) RZGW w Krakowie wynosiły średnio za dostawę wody - 5,24 zł/m³,
- 6) RZGW w Lublinie wynosiły średnio za dostawę wody - 3,54 zł/m³,
- 7) RZGW w Poznaniu wynosiły średnio za dostawę wody - 3,61 zł/m³,
- 8) RZGW w Rzeszowie wynosiły średnio za dostawę wody - 4,67 zł/m³,
- 9) RZGW w Szczecinie wynosiły średnio za dostawę wody - 4,78 zł/m³,
- 10) RZGW we Wrocławiu wynosiły średnio za dostawę wody - 4,83 zł/m³,
- 11) RZGW w Warszawie wynosiły średnio za dostawę wody - 3,28 zł/m³,

Mając na względzie, że na ostateczne ceny dla odbiorców końcowych ustalane przez przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne składa się także podatek VAT, opłaty abonamentowe oraz dopłaty uchwalone przez rady gminy, udział stawki opłaty za pobór wód stanowi średnio około 33% całej taryfy. W związku z powyższym wysokość opłat za usługi wodne ma bardzo niewielki wpływ na

wysokość ceny końcowej opłat za dostawę wody dla odbiorców usług ustalanych przez przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne.

Jednak uwzględniając całokształt działalności przedsiębiorców wodociągowo-kanalizacyjnych należy wskazać na wielkość stopy zwrotu z tej działalności. Z analiz wykonanych na potrzeby projektów drugiej aktualizacji Planów gospodarowania wodami wynika, że ekonomiczna stopa zwrotu usług wodnych w sektorze komunalnym była w 2018 r. na poziomie 97,4%, co oznacza, że przychody z opłat za usługi wodno-kanalizacyjne uiszczane przez odbiorców końcowych pokryły koszty finansowe, zinternalizowane koszty zasobowe oraz koszty środowiskowe w 97,4%. Dla porównania, w 2010 r. stopa zwrotu usług wodnych w sektorze komunalnym szacowana była na poziomie 85% (według informacji zawartych w rozporządzeniach Rady Ministrów w sprawie Planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy).

2. Sektor rolniczy, w tym chów i hodowla ryb oraz innych organizmów wodnych

Do 31 grudnia 2017 r. pobór wód do celów chowu lub hodowli ryb oraz innych organizmów wodnych - był zwolniony z obowiązku ponoszenia opłat środowiskowych. W zakresie poboru wody powierzchniowej do nawodnień rolniczych i leśnych oraz napełniania stawów do hodowli ryb w Polsce dokonała się znacząca zmiana jakościowa – zlikwidowano bowiem przedmiotowe zwolnienie z ponoszenia opłat za pobór wraz z wejściem w życie ustawy – Prawo wodne. Nadal jednak pozostawiono instrumenty zapewniające częściowe finansowe wsparcie utrzymania infrastruktury służącej do nawodnień.

Ustawa – Prawo wodne w zakresie sektora rolniczego wprowadziła opłaty za pobór wód na potrzeby chowu i hodowli ryb oraz innych organizmów wodnych. Zgodnie z art. 268 ust. 1 pkt 4 ustawy – Prawo wodne opłaty za usługi wodne uiszczą się za pobór wód podziemnych i powierzchniowych na potrzeby chowu i hodowli ryb oraz innych organizmów wodnych. Ustawa – Prawo wodne zapewniła jednak wsparcie sektorowi rolniczemu przez wprowadzenie częściowych zwolnień z opłat. Zgodnie z art. 270 ust. 2. ustawy – Prawo wodne opłaty stałej (jednej z dwóch części opłaty za usługi wodne) nie ponosi się za pobór wód do celów rolniczych lub leśnych na potrzeby nawadniania gruntów i upraw, na potrzeby chowu i hodowli ryb.

Ponadto, zgodnie z art. 33 ustawy – Prawo wodne, zwykłe korzystanie z wód przysługuje właścicielowi gruntu w odniesieniu do wód stanowiących jego własność oraz z wód podziemnych znajdujących się w jego gruncie, służy zaspokojeniu potrzeb własnego gospodarstwa domowego lub własnego gospodarstwa rolnego i obejmuje pobór wód podziemnych lub wód powierzchniowych w ilości średniorocznie nieprzekraczającej 5 m³ na dobę. Pobór wód w tym zakresie zwolniony jest z opłat za usługi wodne.

Maksymalne stawki opłat za usługi wodne w sektorze rolnictwa zostały określone w ustawie – Prawo wodne. Zgodnie z art. 274 pkt 3 lit. b i c ustawy – Prawo wodne za pobór wód w formie opłaty zmiennej, w zależności od ilości pobieranej wody w ramach pozwolenia wodnoprawnego albo pozwolenia zintegrowanego:

1) do celów rolniczych na potrzeby zaopatrzenia w wodę ludzi i zwierząt gospodarskich, w zakresie niebędącym zwykłym korzystaniem z wód, górne jednostkowe stawki opłat za usługi wodne wynoszą:

- 0,10 zł za 1 m³ pobranych wód podziemnych,

- 0,05 zł za 1 m³ pobranych wód powierzchniowych;

2) do celów rolniczych lub leśnych na potrzeby nawadniania gruntów i upraw, pobieranej za pomocą urządzeń pompowych - 0,15 zł za 1 m³ pobranych wód podziemnych.

Należy wskazać, że wysokość ww. maksymalnych stawek opłat stanowi dodatkowe wsparcie dla sektora rolnictwa gdyż są one znacznie niższe niż stawki przewidziane dla innych rodzajów działalności (stawki są nawet 7 krotnie niższe).

Jednostkowe stawki opłat za usługi wodne dla ww. działalności określiło rozporządzenie opłatowe. Zgodnie z § 5 ust. 1 pkt 38 i 39 tego rozporządzenia jednostkowe stawki opłat za usługi wodne za pobór wód w formie opłaty zmiennej, w zależności od ilości pobieranych wód w ramach pozwolenia wodnoprawnego albo pozwolenia zintegrowanego wynoszą:

1) do celów rolniczych na potrzeby zaopatrzenia w wodę ludzi i zwierząt gospodarskich, w zakresie niebędącym zwykłym korzystaniem z wód:

a) 0,068 zł za 1 m³ pobranych wód podziemnych,

b) 0,040 zł za 1 m³ pobranych wód powierzchniowych;

2) do celów rolniczych lub leśnych za pobór wód podziemnych na potrzeby nawadniania gruntów i upraw, pobranych za pomocą urządzeń pompowych – 0,05 zł za 1 m³ pobranych wód podziemnych.

Mając na względzie powyższe, należy zaznaczyć, że określone w ww. rozporządzeniu jednostkowe stawki opłat za usługi wodne nie stanowią więc maksymalnych opłat za te usługi wodne. Ustalenie takich stawek związane było z decyzją Stałego Komitetu Rady Ministrów a także uzgodnieniami jakie miały miejsce pomiędzy ministerstwami, które znacząco (wobec pierwotnych propozycji) zmodyfikowały i ograniczyły wysokość opłat za usługi wodne podczas prac legislacyjnych nad ustawą – Prawo wodne.

Warto dodać, że jednostkowe stawki opłat dla sektora rolnictwa są także znacząco niższe niż jednostkowe stawki dla innych sektorów.

Należy wskazać, że od wprowadzenia nowego systemu opłat za usługi wodne, tj. dnia 1 stycznia 2018 r., nie podnoszono wysokości poszczególnych stawek opłat za usługi wodne zarówno maksymalnych, jak i jednostkowych. Brak zmian w tym zakresie doprowadził do faktycznego obniżenia stawek opłat za usługi wodne z każdym rokiem o wskaźnik inflacji, tj. w sumie od 2018 r. do chwili obecnej, o ponad 35 %. Wśród czynników wpływających na brak wzrostu ww. opłat, a faktycznym obniżeniem ww. opłat, należy wskazać potrzebę wsparcia przedsiębiorców i gospodarstw rolnych w okresie trudności gospodarczych związanych z pojawieniem się stanu pandemii COVID-19. Brak wzrostu stawek opłat za usługi wodne miał również na celu wsparcie społeczeństwa.

Reasumując wejście w życie przepisów ustawy – Prawo wodne w zakresie opłat za usługi wodne dla sektora rolnictwa nie doprowadziło do isotnego zwiększenia kosztów prowadzenia działalności w sektorze rolniczym, co wynikało z szeregu instrumentów wsparcia dla tego sektora (zwolnień z części opłaty, znacznie niższych stawek, wyłączeń). Natomiast nowe przepisy wywierają pozytywny wpływ na środowisko tego sektora gospodarki w postaci bardziej efektywnego wykorzystywania zasobów wodnych przez przedsiębiorstwa prowadzące działalność rolniczą.

3. Sektor przemysłowy, w tym sektor energetyki

Do 31 grudnia 2017 r. pobór wód do celów elektrowni wodnych, do celów zapewnienia funkcjonowania systemów chłodzenia elektrowni lub elektrociepłowni w odniesieniu do wód powierzchniowych był zwolniony z obowiązku ponoszenia opłat środowiskowych. Ustawa – Prawo wodne dokonała likwidacji sektorowych zwolnień z obowiązku ponoszenia opłat za pobór wód i wprowadziła nowy system opłat za usługi wodne w sektorze przemysłowym. Przede wszystkim pełne wdrożenie zasady „zwrotu kosztów usług wodnych” miało być zagwarantowane przez likwidację całkowitych zwolnień z opłat za pobór wód na potrzeby energetyki wodnej oraz pobór wód powierzchniowych na potrzeby związane z wytwarzaniem energii cieplnej lub elektrycznej.

Ustawa – Prawo wodne obejmuje systemem opłat następujące rodzaje przemysłu, dla których wprowadziła odrębne stawki opłaty maksymalnej, a także jednostkowe stawki opłat za usługi wodne:

1) z zakresu przemysłu wydobywczego - wydobywanie węgla kamiennego i węgla brunatnego (lignitu), działalność pozostałego górnictwa i wydobywania,

2) z zakresu przemysłu przetwórczego i wytwórczego - produkcji artykułów spożywczych, napojów, wyrobów tekstylnych, odzieży, skór i wyrobów ze skór wyprawionych, wyrobów z drewna oraz korka, papieru i wyrobów z papieru, chemikaliów i wyrobów chemicznych, podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych, wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych, metali, wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych, metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń, komputerów oraz wyrobów elektronicznych i optycznych, urządzeń elektrycznych, innych maszyn i urządzeń, pojazdów samochodowych oraz przyczep i naczep, z wyłączeniem motocykli, innego sprzętu transportowego, mebli, wyrobów tytoniowych, poligrafii i reprodukcji zapisanych nośników informacji, produkcji innych wyrobów, naprawy, konserwacji i instalowania maszyn i urządzeń, wytwarzania i przetwarzania koksu i produktów rafinacji ropy naftowej, wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, zapewnienie funkcjonowania systemów chłodzenia elektrowni i elektrociepłowni dla instalacji.

Należy wskazać, że z uwagi na nieznaczne oddziaływanie na środowisko wodne hydroenergetyki, oraz z uwagi na pobór zwrotny wód dokonywany w tym zakresie, tj. pobór wód, po którym następuje odprowadzenie nieprzekształconych w ścieki wód w tej samej ilości, celowe było ustanowienie w tym zakresie niższych stawek opłat. Ponadto, założeniem ustawy – Prawo wodne było zaproponowanie stawek opłat dla sektora hydroenergetyki, które wskazywałyby, że postulowana regulacja nie wpłynie w znaczący sposób na funkcjonowanie tego sektora. W związku z powyższym wprowadzono zwolnienie tego sektora przemysłu z części opłaty za usługi wodne. Zgodnie z art. 270 ust. 2. ustawy – Prawo wodne, opłaty stałej nie ponosi się za pobór wód do celów elektrowni wodnych. Dodatkowo w tym zakresie wprowadzono odrębny sposób ustalania opłat za usługi wodne uzależniony od ilości energii wyprodukowanej w obiekcie energetyki wodnej, co pozwoli zapewnić rentowność takiej działalności. Zgodnie z art. 270 ust. 4 i 5 ustawy – Prawo wodne opłatę za pobór wód do celów elektrowni wodnych ponosi się wyłącznie za ilość energii elektrycznej wyprodukowanej w obiekcie energetyki wodnej z wykorzystaniem wody pobranej zwrotnie, rozumianej jako woda, która została pobrana, wykorzystana, a następnie odprowadzona w tej samej ilości i nie pogorszonej jakości, oraz za pobraną bezzwrotnie wodę technologiczną nieprzeznaczoną wprost do produkcji energii elektrycznej.

W zakresie przemysłu, odrębnie także potraktowano pobór wód dokonywany na potrzeby zapewniania funkcjonowania systemów chłodzenia elektrowni lub elektrociepłowni. W takim przypadku

zasadniczym oddziaływaniem na środowisko wodne jest zmiana paraterów dotyczących temperatury wody odprowadzanej do środowiska wodnego (bez odprowadzania innych substancji zanieczyszczających) lub utrata wody (przez jej odparowanie). W związku z tym opłatę zmienną za pobór wód do celów zapewnienia funkcjonowania systemów chłodzenia elektrowni lub elektrociepłowni ponosi się wyłącznie za różnicę między ilością wód pobranych do tych celów a ilością wód z obiegów chłodzących elektrowni lub elektrociepłowni wprowadzanych do wód lub do ziemi.

Uwzględniają przedstawione powyżej zróżnicowane oddziaływania niektórych rodzajów przemysłu na środowisko wodne, określono w ustawie – Prawo wodne następujące wysokości maksymalnych stawek opłat za usługi wodne dla sektora przemysłu za pobór wód w formie opłaty zmiennej, w zależności od ilości pobieranej wody w ramach pozwolenia wodnoprawnego albo pozwolenia zintegrowanego:

1) do celów przemysłu wydobywczego, przetwórczego i produkcyjnego, wymienionego w art. 274 pkt 2 lit. a-z ustawy – Prawo wodne:

a) 0,70 zł za 1 m³ pobranych wód podziemnych,

b) 0,35 zł za 1 m³ pobranych wód powierzchniowych,

2) elektrowni wodnych - 1,24 zł za 1 MWh wyprodukowanej energii elektrycznej w obiekcie energetyki wodnej oraz 0,35 zł za pobór bezzwrotny 1 m³ wody technologicznej nieprzeznaczonej wprost do produkcji energii elektrycznej,

3) zapewnienia funkcjonowania systemów chłodzenia elektrowni i elektrociepłowni

a) 0,70 zł za 1 m³ różnicy między ilością wód podziemnych pobranych do tych celów a ilością wód z obiegów chłodzących elektrowni lub elektrociepłowni - wprowadzanych do wód lub do ziemi,

b) 0,35 zł za 1 m³ różnicy między ilością wód powierzchniowych pobranych do tych celów a ilością wód z obiegów chłodzących elektrowni lub elektrociepłowni - wprowadzanych do wód lub do ziemi.

Dla sektora przemysłu jednostkowe stawki opłat za usługi wodne wynoszą za pobór wód, w formie opłaty zmiennej, w zależności od ilości pobieranych wód w ramach pozwolenia wodnoprawnego albo pozwolenia zintegrowanego do celów:

1) do celów przemysłu wydobywczego, przetwórczego i produkcyjnego, wymienionego w art. 274 pkt 2 lit. a-z ustawy – Prawo wodne, wynoszą:

a) 0,115 zł za 1 m³ pobranych wód podziemnych,

b) 0,057 zł za 1 m³ pobranych wód powierzchniowych

2) elektrowni wodnych – 1,24 zł za 1 MWh wyprodukowanej energii elektrycznej w obiekcie energetyki wodnej oraz 0,35 zł za pobór bezzwrotny 1 m³ wody technologicznej nieprzeznaczonej wprost do produkcji energii elektrycznej.

3) zapewnienia funkcjonowania systemów chłodzenia elektrowni i elektrociepłowni, co do zasady, wynoszą:

a) 0,115 zł za 1 m³ różnicy między ilością wód podziemnych pobranych do tych celów a ilością wód z obiegów chłodzących elektrowni lub elektrociepłowni - wprowadzanych do wód lub do ziemi,

b) 0,057 zł za 1 m³ różnicy między ilością wód powierzchniowych pobranych do tych celów a ilością wód z obiegów chłodzących elektrowni lub elektrociepłowni - wprowadzanych do wód lub do ziemi.

Jednostkowa stawka opłaty za pobór wód podziemnych lub powierzchniowych są, co do zasady znacznie niższe, gdyż np. do celów funkcjonowania systemów chłodzenia elektrowni i elektrociepłowni stanowią jedynie około 16% opłaty maksymalnej w tym sektorze.

Zniesienie zwolnień z ponoszenia opłat środowiskowych, począwszy od wejścia w życie ustawy – Prawo wodne automatycznie zwiększyło koszty z tego tytułu dla sektora hydroenergetyki i systemów chłodzenia. Przykładowo w 2020 r. koszty za pobór wód do celów elektrowni wodnych z tytułu opłaty zmiennej wyniosły 1 122 646 zł, a do celów zapewnienia funkcjonowania systemów chłodzenia elektrowni lub elektrociepłowni z tytułu opłaty zmiennej w odniesieniu do wód powierzchniowych – 175 404 zł. W 2021 r. do celów elektrowni wodnych z tytułu opłaty zmiennej koszty wyniosły 3 947 808 zł.

Koszty z tytułu poboru wód w części dotyczącej opłat za usługi wodne w ujęciu rocznym (na przykładzie 2021 r.) przedstawia poniższe zestawienie.

Zestawienie ustalonej opłaty za usługi wodne za pobór wód podziemnych i wód powierzchniowych z uwzględnieniem celów/rodzajów działalności gospodarczej za rok 2021 w sektorze przemysłowym				
Usługa wodna - pobór wód powierzchniowych lub wód podziemnych w podziale na cele poboru	Opłata zmienna		Opłata stała*	
	pobór wód powierzchniowych [zł]	pobór wód podziemnych [zł]	pobór wód powierzchniowych [zł]	pobór wód podziemnych [zł]
1: wydobywanie węgla kamiennego i brunatnego (lignitu)	2 646 177	1 255 834		
2: pozostałe górnictwo i wydobywanie	1 121 414	440 600		
3: produkcja artykułów spożywczych	1 294 557	11 566 598		
4: produkcja napojów	221 964	2 180 798		
5: produkcja wyrobów tekstylnych	25 739	1 411 845		
6: produkcja odzieży	0	52 220		
7: produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych	7 423	69 653		
8: produkcja wyrobów z drewna oraz korka, z wyłączeniem mebli, oraz do celów produkcji wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania	339 884	550 318	11 491 928	34 158 175
9: produkcji papieru i wyrobów z papieru	10 433 215	502 914		
10: do wytwarzania i przetwarzania koksu i produktów rafinacji ropy naftowej	5 104 391	171 737		
11: produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	7 962 026	9 056 343		
12: produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych	526 995	100 341		
13: produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	2 902 884	309 928		

14: produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych	193 532	1 314 338		
15: produkcja metali	857 535	1 464 389		
16: produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń	430 024	426 176		
17: produkcja komputerów oraz wyrobów elektronicznych i optycznych	0	722		
18: produkcja urządzeń elektrycznych	0	64 089		
19: produkcja innych maszyn i urządzeń	0	35 949		
20: produkcja pojazdów samochodowych oraz przyczep i naczep z wyłączeniem motocykli	0	22 064		
21: produkcja innego sprzętu transportowego	65 308	82 823		
22: produkcja mebli	15 785	37 594		
23: produkcja wyrobów tytoniowych, poligrafii i reprodukcji zapisanych nośników informacji, produkcji innych wyrobów, naprawy, konserwacji i instalowania maszyn i urządzeń	0	33 887		
24: wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	15 385 068	4 124 291		
25: zapewnienie funkcjonowania systemów chłodzenia elektrowni i elektrociepłowni dla instalacji posiadających w dniu wejścia w życie ustawy ważne pozwolenia wodnoprawne albo pozwolenia zintegrowane	460 989	82 496		
26: zapewnienie funkcjonowania systemów chłodzenia elektrowni i elektrociepłowni dla instalacji, które po wejściu w życie ustawy uzyskały pozwolenia wodnoprawne albo pozwolenia zintegrowane	0	6 378		
łącznie pobór wód na ww. cele	49 994 910	35 364 325	11 491 928	34 158 175
* opłata stała za 2021 r. uwzględnia również opłatę za pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody, odprowadzanie ścieków, administrację publiczną i obronę narodową, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, opiekę zdrowotną i pomoc społeczną, cele elektrowni wodnych, cele rolnicze na potrzeby zaopatrzenia w wodę ludzi i zwierząt gospodarskich, w zakresie niebędącym zwykłym korzystaniem z wód, cele rolnicze lub leśne za pobór wód podziemnych na potrzeby zawadniania gruntów i upraw, pobranych za pomocą urządzeń pompowych, pobór wód podziemnych do celów realizacji zadań własnych gminy w zakresie zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi, pobór wód powierzchniowych do celów realizacji zadań własnych gminy w zakresie zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi.				

Należy wskazać, że od wprowadzenia nowego systemu opłat za usługi wodne, tj. dnia 1 stycznia 2018 r., nie podnoszono wysokości poszczególnych stawek opłat za usługi wodne zarówno maksymalnych, jak i jednostkowych. Brak zmian w tym zakresie doprowadził do faktycznego obniżenia stawek opłat za usługi wodne z każdym rokiem o wskaźnik inflacji, tj. w sumie od 2018 r. do chwili obecnej, o ponad 35 %. Wśród czynników wpływających na brak wzrostu ww. opłat, a faktycznym obniżeniem ww. opłat, należy wskazać potrzebę wsparcia przemysłu w okresie trudności gospodarczych związanych z pojawieniem się stanu pandemii COVID-19.

Według danych GUS:

- 1) zużycie wody ogółem na potrzeby przemysłu w 2017 r. wyniosło 7,1 km³, a w 2022 r. 6,5 km³;
- 2) pobór wód powierzchniowych na potrzeby przemysłu w 2017 r. wyniósł 6,8 km³, a w 2022 r. 6,2 km³;
- 3) pobór wód podziemnych w 2017 r. wyniósł 0,2 km³, a w 2022 r. wyniósł 0,2 km³.

Należy więc stwierdzić, że zużycie wody na potrzeby przemysłu w 2022 r. wobec 2017 r. spadło o 8,45%, w tym pobór wód powierzchniowych również uległ zmniejszeniu, a pobór wód podziemnych nie uległ zmianom w analizowanym okresie. Tym samym system opłat za usługi wodne w sektorze przemysłu pozytywnie wpływa na środowisko w zakresie prowadzonej gospodarki w zakresie przemysłu.

4. Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenie społeczne oraz opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Działalność związana z tzw. sferą publiczną z uwagi na konieczność ponoszenia opłat za usługi wodne przez wszystkie sektory, także podlega systemowi opłat za usługi wodne. W tym zakresie nie zostały wprowadzone zwolnienia lub niższe stawki opłat za usługi wodne. Maksymalne stawki opłat za usługi wodne w sektorze administracji publicznej i obrony narodowej oraz opieki zdrowotnej i pomocy społecznej zostały określone w ustawie – Prawo wodne.

Maksymalne stawki opłat za pobór wód w formie opłaty zmiennej, w zależności od ilości pobieranej wody w ramach pozwolenia wodnoprawnego albo pozwolenia zintegrowanego do celów administracji publicznej i obrony narodowej, obowiązkowego zabezpieczenia społecznego oraz do celów opieki zdrowotnej i pomocy społecznej wynoszą:

- 1) 0,70 zł za 1 m³ pobranych wód podziemnych,
- 2) 0,35 zł za 1 m³ pobranych wód powierzchniowych.

Wysokość przedmiotowych stawek jest analogiczna jak w przypadku innych sektorów gospodarki. Należy wskazać, że jednostkowe stawki opłat za usługi wodne za pobór wód w formie opłaty zmiennej, w zależności od ilości pobieranych wód w ramach pozwolenia wodnoprawnego albo pozwolenia zintegrowanego do celów administracji publicznej i obrony narodowej, obowiązkowego zabezpieczenia społecznego oraz do celów opieki zdrowotnej i pomocy społecznej wynoszą:

- 1) 0,115 zł za 1 m³ pobranych wód podziemnych,
- 2) 0,057 zł za 1 m³ pobranych wód powierzchniowych.

W związku z powyższym przedmiotowe stawki są analogiczne jak dla innych sektorów gospodarki.

Jednostkowa stawka opłaty za pobór wód powierzchniowych i wód podziemnych do celów administracji publicznej i obrony narodowej oraz do celów opieki zdrowotnej i pomocy społecznej,

obowiązkowego zabezpieczenia społecznego stanowią jedynie około 16% opłaty maksymalnej w tym sektorze.

Należy wskazać, że przedmiotowe stawki od 1 stycznia 2018 r. nie uległy zmianie, co przy uwzględnieniu inflacji, doprowadziło faktycznie do ich obniżenia tak jak dla innych sektorów gospodarki.

V. Koszty ponoszone przez prowadzących działalność gospodarczą z tytułu poboru wody

Działalność gospodarcza - zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2023 r. poz. 221) jest to zorganizowana działalność zarobkowa, wykonywana we własnym imieniu w sposób ciągły. W pojęciu legalnym „działalności gospodarczej” mieści się m.in. działalność wytwórcza, budowlana, handlowa oraz usługowa.

Zgodnie z art. 270 ust. 1 ustawy – Prawo wodne opłata za usługi wodne za pobór wód składa się z opłaty stałej oraz opłaty zmiennej uzależnionej od ilości wód pobranych. Wysokość opłaty stałej dla działalności gospodarczej została określona w rozporządzeniu opłatomym na tym samym poziomie, dla każdego z rodzajów działalności. Ustawa – Prawo wodne dla działalności gospodarczej wyodrębniła w zakresie opłaty zmiennej za pobór wód następujące rodzaje działalności przypisując im odrębne maksymalne stawki opłat za usługi wodne: odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, działalności związanej ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów oraz do celu odzysku surowców, robót budowlanych związanych ze wznoszeniem budynków, z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej, robót budowlanych specjalistycznych, handlu hurtowego i detalicznego, naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle, a także inne działalności niż ww. wymienione określone w Polskiej Klasyfikacji Działalności.

Dla wszystkich ww. rodzajów działalności gospodarczej, pomimo ich wyodrębnienia w ustawie – Prawo wodne, ustalono maksymalną stawkę opłat za usługi wodne na wynoszącą:

- 1) 0,70 zł za 1 m³ pobranych wód podziemnych,
- 2) 0,35 zł za 1 m³ pobranych wód powierzchniowych,

Tym samym maksymalne stawki opłat za usługi wodne dla działalności gospodarczej zostały ustalone na poziomie takim samym jak dla innych sektorów gospodarki.

Należy wskazać, że jednostkowe stawki opłat za usługi wodne za pobór wód w formie opłaty zmiennej, w zależności od ilości pobieranych wód w ramach pozwolenia wodnoprawnego albo pozwolenia zintegrowanego do celów ww. działalności gospodarczej wynoszą:

- 1) 0,115 zł za 1 m³ pobranych wód podziemnych,
- 2) 0,057 zł za 1 m³ pobranych wód powierzchniowych.

W związku z powyższym przedmiotowe stawki są analogiczne jak dla innych sektorów gospodarki.

Koszty z tytułu poboru wód w części dotyczącej opłat za usługi wodne w ujęciu rocznym (na przykładzie 2021 r.) przedstawia poniższe zestawienie.

Zestawienie ustalonej opłaty za usługi wodne za pobór wód podziemnych i wód powierzchniowych z uwzględnieniem celów/rodzajów działalności gospodarczej za rok 2021 w zakresie działalności gospodarczej				
Usługa wodna - pobór wód powierzchniowych lub wód podziemnych w podziale na cele poboru	Opłata zmienna		Opłata stała*	
	pobór wód powierzchniowych [zł]	pobór wód podziemnych [zł]	pobór wód powierzchniowych [zł]	pobór wód podziemnych [zł]
28: odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	13 818	270 152		
29: działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów oraz do celu odzysku surowców	19 279	101 093		
30: roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków	88	48 933		
31: roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej	65	16 096		
32: roboty budowlane specjalistyczne	5 393	25 589		
33: handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	171	68 398		
36: inne cele niż wymienione w lit. 1-35, określonych w Polskiej Klasyfikacji Działalności	1 713 013	6 307 715		
łącznie pobór wód na ww. cele	1 751 827	6 837 976	11 491 928	34 158 175

* opłata stała za 2021 r. uwzględnia również opłatę za pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody, odprowadzanie ścieków, administrację publiczną i obronę narodową, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, opiekę zdrowotną i pomoc społeczną, cele elektrowni wodnych, cele rolnicze na potrzeby zaopatrzenia w wodę ludzi i zwierząt gospodarskich, w zakresie niebędącym zwykłym korzystaniem z wód, cele rolnicze lub leśne za pobór wód podziemnych na potrzeby zawadniania gruntów i upraw, pobranych za pomocą urządzeń pompowych, pobór wód podziemnych do celów realizacji zadań własnych gminy w zakresie zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi, pobór wód powierzchniowych do celów realizacji zadań własnych gminy w zakresie zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi oraz za pobór wód do celów wydobywania węgla kamiennego i węgla brunatnego (lignitu), pozostałego górnictwa i wydobywania, produkcji artykułów spożywczych, produkcji napojów, produkcji wyrobów tekstylnych, produkcji odzieży, produkcji skór i wyrobów ze skór wyprawionych, produkcji wyrobów z drewna oraz korka, z wyłączeniem mebli, oraz do celów produkcji wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania, produkcji papieru i wyrobów z papieru, wytwarzania i przetwarzania koksu i produktów rafinacji ropy naftowej, produkcji chemikaliów i wyrobów chemicznych, produkcji podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych, produkcji wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych, produkcji wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych, produkcji metali, produkcji metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń, produkcji komputerów oraz wyrobów elektronicznych i optycznych, produkcji urządzeń elektrycznych, produkcji innych maszyn i urządzeń, produkcji pojazdów samochodowych oraz przyczep i naczep, z wyłączeniem motocykli, produkcji innego sprzętu transportowego, produkcji mebli, produkcji wyrobów tytoniowych, poligrafii i reprodukcji zapisanych nośników informacji, produkcji innych wyrobów, naprawy, konserwacji i instalowania maszyn i urządzeń, wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych.

Określone w rozporządzeniu opłatowym jednostkowe stawki opłat za usługi wodne nie stanowią więc maksymalnych opłat określonych w ustawie – Prawo wodne. Ustalenie takich stawek związane było z decyzją Stałego Komitetu Rady Ministrów a także uzgodnieniami jakie miały miejsce pomiędzy

ministerstwami, które znacząco (wobec pierwotnych propozycji) zmodyfikowały i ograniczyły wysokość opłat za usługi wodne podczas prac legislacyjnych nad ustawą – Prawo wodne.

Należy wskazać, że od wprowadzenia nowego systemu opłat za usługi wodne, tj. dnia 1 stycznia 2018 r., nie podnoszono wysokości poszczególnych stawek opłat za usługi wodne zarówno maksymalnych, jak i jednostkowych. Brak zmian w tym zakresie doprowadził do faktycznego obniżenia stawek opłat za usługi wodne z każdym rokiem o wskaźnik inflacji, tj. w sumie od 2018 r. do chwili obecnej, o ponad 35 %. Wśród czynników wpływających na brak wzrostu ww. opłat, a faktycznym obniżeniem ww. opłat, należy wskazać potrzebę wsparcia działalności gospodarczej w okresie trudności gospodarczych związanych z pojawieniem się stanu pandemii COVID-19.

VI. Ocena skutków wejścia w życie ustawy – Prawo wodne w kontekście kosztów ponoszonych przez poszczególne sektory gospodarki oraz przez prowadzących działalność gospodarczą z tytułu poboru wody

Zasadniczym celem wprowadzenia systemu opłat za usługi wodne było zapewnienie realizacji zasady „zwrotu kosztów za usługi wodne”. Wdrożenie przedmiotowej zasady ma pozytywny wpływ na środowisko przez racjonalizację wykorzystania wody przez jej poszczególnych użytkowników z jednoczesnym zapewnieniem odpowiednich środków uzyskanych z tytułu opłat za usługi wodne na cele związane z gospodarką wodną. Dokonując oceny w tym zakresie należy uznać, że wprowadzone w ustawie – Prawo wodne rozwiązania zasadniczo realizują zasadę „zwrotu kosztów usług wodnych”, z uwzględnieniem kosztów środowiskowych i kosztów zasobowych. Należy podkreślić, że przedmiotowa zasada wdrożona do polskiego systemu prawnego została oparta o przeprowadzoną analizę ekonomiczną. Realizując „zasadę zwrotu kosztów usług wodnych” w ustawie – Prawo wodne objęto obowiązkiem opłatowym nowe podmioty, dotychczas z niego zwolnione, dostosowano dotychczasowe stawki do uwarunkowań faktycznych i prawnych, uwzględniając zakres korzystania z wód oraz obecne uwarunkowania ekonomiczne.

Wprowadzony system opłat za usługi wodne, realizujący zasadę „zanieczyszczający płaci” oraz „zasadę zwrotu kosztów usług wodnych” ma pozytywny wpływ na realizację polityki oszczędzania wody oraz zaspokajania społecznie i ekonomicznie uzasadnionych potrzeb wodnych wielu sektorów gospodarki i ludności. Wprowadzenie opłaty stałej, której wysokość zależy od maksymalnych chwilowych wartości dotyczących korzystania z wód - ustalonych w pozwoleniu wodnoprawnym, przyczynia się do dostosowywania zakresu korzystania z wód do rzeczywistych potrzeb wodnych beneficjentów pozwoleń wodnoprawnych, a w konsekwencji uwalniania zasobów wodnych na rzecz innych podmiotów. Zróżnicowanie stawek opłat w zależności od istnienia rozwiązań wspierających zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi (np. istnienie oraz pojemność urządzeń do retencjonowania wody z terenów uszczelnionych, temperatura wykorzystanych wód) stanowi bodziec finansowy przyczyniający się do promowania postaw prośrodowiskowych wśród podmiotów korzystających z usług wodnych.

Wdrożenie zasady „zwrotu usług wodnych” i wyeliminowanie generalnych zwolnień z opłat pozytywnie wpłynęło na uszczelnienie systemu opłat i objęcie opłatami wszystkich podmiotów obowiązanych do ich ponoszenia. Zniesienie zwolnień z opłat, począwszy od wejścia w życie ustawy – Prawo wodne, automatycznie rozszerzyło krąg podmiotów podlegających obowiązkowi ponoszenia opłat za usługi wodne oraz zwiększyło koszty z tego tytułu, które są m.in. wydatkowane na inwestycje z zakresu gospodarki wodnej i prawidłowego zarządzania wodami publicznymi.

Dzięki rozszerzeniu katalogu opłat za usługi wodne nastąpił wzrost współfinansowania gospodarki wodnej przez jej użytkowników, co pozytywnie wpływa na racjonalne korzystanie z gruntów pokrytych wodami i z zasobów wodnych RP. Podmiotami zobowiązanymi do ponoszenia opłat za usługi wodne zostali w szczególności przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą, podmioty publiczne oraz rolnicy. W tym zakresie cel ustawy – Prawo wodne został osiągnięty.

Minister właściwy do spraw gospodarki wodnej od 2018 r. na bieżąco dokonywał oceny stosowania ustawy – Prawo wodne, w szczególności w celu ulepszenia systemu opłat za usługi wodne. Z uwagi na ciągle zmieniające się uwarunkowania gospodarcze (w zakresie wzrostu gospodarczego, wzrostu średniego wynagrodzenia, kosztów prowadzenia działalności gospodarczej, faktycznych kosztów opłat za usługi wodne uwzględniających wpływ inflacji), społeczne (wzrost średnich dochodów gospodarstw domowych) i środowiskowe (wpływ zmian klimatu na potrzebę większej ochrony wód i racjonalne korzystanie z zasobów wodnych) system opłat za usługi wodne będzie wymagał stałej ewolucji opartej o szerokie oceny i analizy. Z uwagi na czas odpowiedzi środowiska wodnego oraz harmonogram wdrażania RDW, zgodnie z którym nowy cykl planistyczny rozpoczyna się dopiero w 2023 r. – w ramach którego będzie dokonywana ocena środowiska wodnego, skutki wejścia w życie przepisów ustawy – Prawo wodne na osiągnięcie celów środowiskowych są w chwili obecnej trudne do oceny. Wstępne porównanie parametrów oceny stanu wód wskazuje na dobrą tendencję, gdyż chociażby średnia stężenie azotu ogólnego zmniejszyła się o 18%, a fosforu ogólnego o 12% w punktach pomiarowo-kontrolnych badanych zarówno w 2016 r., jak i w 2020 r.

W latach 2018 – 2022 nie nastąpiły zmiany w zakresie kosztów z tytułu poboru wód w części dotyczącej opłat za usługi wodne, ponoszonych przez podmioty korzystające z usług wodnych, ponieważ w tym okresie nie uległy zmianie jednostkowe stawki opłat za usługi wodne. Faktycznie brak zmian w tym zakresie doprowadził do faktycznego zmniejszenia opłat za usługi wodne dla poszczególnych podmiotów, co było uzasadnione szczególnymi okolicznościami występującymi w tym okresie – wystąpieniem stanu epidemii, który wpłynął negatywnie na gospodarkę.

W ramach ewaluacji ex-post ustawy – Prawo wodne zaplanowano przeprowadzenie analizy kosztów ponoszonych przez środowisko, w tym tych które były związanych z poborem wody przez poszczególne sektory. W 2019 r. opracowano dokument pn. Analiza zwrotu kosztów za usługi wodne wraz z prognozą rozwoju oraz analiza zwrotu kosztów środowiskowych i zasobowych w regionach wodnych i na obszarach dorzeczy na zlecenie PGW WP. Dokument ten stanowi, w oparciu o dostępne ówczesnie dane, podsumowanie w zakresie kosztów za usługi wodne, kosztów środowiskowych i zasobowych w podziale na następujące sektory w rozumieniu RDW: komunalny, przemysłowy i rolniczy.

Z ww. analizy wynikają następujące, najważniejsze wnioski:

- 1) Zaobserwowano, dość przewidywalny wzrost wartości rynku w sektorze komunalnym, będący odzwierciedleniem objęcia usługami coraz większej populacji, poprawy jakości tych usług i rosnącymi wymaganiami środowiskowymi.
- 2) Wzmocnieniu ulegają mechanizmy oszczędnościowe opłat, które obok pełnienia funkcji nakazowej mają zachęcać do wyboru pro-ekologicznych rozwiązań.
- 3) W analizie odpowiedzialności poszczególnych sektorów za powstałe koszty środowiskowe zidentyfikowano wyraźny proces przesunięcia odpowiedzialności z sektora komunalnego na rolnictwo. Trend ten był spodziewany, biorąc pod uwagę duże nakłady inwestycyjne ponoszone w sektorze komunalnym, związane z rozwojem sieci kanalizacyjnych oraz oczyszczalni ścieków.

Przedstawione wnioski, pomimo ich określenia w 2019 r., można uznać za aktualne dla całego okresu funkcjonowania ustawy – Prawo wodne.

Odpowiedzialność za koszty środowiskowe ponoszą obecnie wszystkie sektory gospodarki, a nie tylko sektor komunalny. Tym samym system opłat za usługi wodne dotyczy każdego rodzaju działalności oddziałującej na środowisko, uwzględniając ich zróżnicowanie.

VII. Zgodność ustawy Prawo wodne z przepisami unijnymi

1. Wdrażanie Ramowej Dyrektywy Wodnej

Reforma gospodarki wodnej w Polsce, która została dokonana poprzez uchwalenie przez Sejm RP nowej ustawy – Prawo wodne, była efektem wieloletnich doświadczeń funkcjonowania systemu gospodarki wodnej i miała na celu likwidację rozdrobnienia kompetencji pomiędzy różnymi jednostkami organizacyjnymi, zarówno administracji rządowej jak i samorządowej w tym obszarze. Poprzedni system gospodarki wodnej funkcjonujący w Polsce nie realizował zasady zlewniowego zarządzania zasobami wodnymi kraju.

Reforma gospodarki wodnej w Polsce, w tym uchwalenie nowej ustawy – Prawo wodne wynikało także z konieczności wdrożenia do polskiego porządku prawnego unijnych przepisów, w tym przede wszystkim RDW. Obowiązek implementacji RDW istniał od momentu akcesji Polski w 2004 r. do Unii Europejskiej. KE w czerwcu 2008 r. przedstawiła Polsce zarzuty dotyczące nieprawidłowej transpozycji przepisów dyrektywy. W odpowiedzi polskie władze zobowiązały się do naprawienia uchybień związanych z implementacją. W lutym 2012 r. KE ponownie przesłała Polsce wezwanie do prawidłowej implementacji RDW, przesyłając dodatkową uzasadnioną opinię na ten temat. Wniosła również sprawę do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) w związku z nieprawidłowym wdrożeniem dyrektywy.

RDW, w celu szeroko rozumianej ochrony wód przed zanieczyszczeniem, wyznacza system zarządzania zlewniowego, jako gwarancji jednolitego podejścia państw członkowskich w tym zakresie. Aby zapewnić realną i efektywną władzę wodną, rozumianą zgodnie z art. 3 RDW, i jej adekwatny wpływ na sprawy gospodarki wodnej, w tym w szczególności planowanie w gospodarowaniu wodami (w tym na potrzeby ochrony przeciwpowodziowej), ochronę zasobów wodnych, inwestycje na wodach, czy zagwarantowanie osiągnięcia dobrego stanu wód na wszystkich szczeblach zlewniowego zarządzania zasobami wodnymi, w drodze ustawy – Prawo wodne wprowadzono podział na kilka poziomów zarządzania zasobami wodnymi: lokalny (nadzory wodne), zlewni (zarządy zlewni), regionu wodnego (regionalne zarządy gospodarki wodnej) oraz dorzeczy (Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, oraz minister właściwy do spraw gospodarki wodnej). Tym samym całość kompetencji, co do zasady, skupiono w ramach powołanego w tym celu PGW WP.

Ponadto nowa ustawa – Prawo wodne zapewniła wykonanie dwóch wyroków TSUE, mianowicie:

1) wyroku z dnia 20 listopada 2014 r., w sprawie C-356/13, w którym TSUE stwierdził niewłaściwą transpozycję przez Polskę przepisów dyrektywy Rady 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. dotyczącej ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego (Dz. U. UE L 1991.375.1. z dnia 1991.12.31), tzw. „dyrektywy azotanowej”,

2) wyroku z dnia 30 czerwca 2016 r., w sprawie C-648/13, w którym TSUE stwierdził niewłaściwą transpozycję przepisów RDW

– co doprowadziło do zgodności polskich przepisów z przepisami Unii Europejskiej oraz pozwoliło spełnić warunek uruchomienia przez KE środków finansowych na inwestycje w zakresie inwestycji przeciwpowodziowych.

2. Wdrażanie dyrektywy azotanowej

Reforma gospodarowania wodami wprowadziła zmianę podejścia do wdrażania w Polsce dyrektywy azotanowej. Dyrektywa ta dopuszcza dwa podejścia do wdrażania działań ograniczających emisję azotanów ze źródeł rolniczych: pierwsze, które jest oparte na wyznaczaniu obszarów szczególnie narażonych oraz drugie - podejście ogólnokrajowe. Do 2017 r. zgodnie z postanowieniami ustawy – Prawo wodne z 2001 r., stosowano podejście polegające na wyznaczaniu obszarów szczególnie narażonych, które w różnych okresach wdrażania dyrektywy azotanowej stanowiły od ok. 1,5% do 6,8% powierzchni kraju. Zarówno obszary szczególnie narażone, jak i programy działań były ustanawiane aktami prawa miejscowego przez dyrektora regionalnego zarządu gospodarki wodnej.

Sposób wdrażania dyrektywy azotanowej, przyjęty w ustawie – Prawo wodne z 2001 r., doprowadził do wszczęcia przez KE w 2010 r. postępowania naruszeniowego przeciwko Polsce. Postępowanie to zakończyło się wniesieniem przez KE skargi do TSUE. W konsekwencji TSUE w dniu 20 listopada 2014 r. wydał niekorzystny dla Polski wyrok, w którym podtrzymał większość zarzutów KE wobec Polski dotyczących nieprawidłowości we wdrażaniu dyrektywy azotanowej. Zarzuty dotyczyły:

- niewystarczającego określenia wód, które mogą być dotknięte zanieczyszczeniami azotanami pochodzenia rolniczego,
- niedostatecznego wyznaczenia obszarów szczególnie narażonych,
- przyjęcia programów działań zawierających środki niezgodne z dyrektywą.

Wdrożenie ustawą – Prawo wodne nowych zasad ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych, a następnie wdrożenie ogólnokrajowego programu działań, pozwoliło zakończyć postępowanie naruszeniowe przeciwko Polsce i uniknąć wysokich kar finansowych, które stanowiłyby istotne obciążenie dla budżetu państwa.

Na podstawie przepisów ustawy – Prawo wodne przewidziano, że minister właściwy do spraw gospodarki wodnej w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw rolnictwa opracowuje program działań, którego podstawowym celem jest zmniejszenie zanieczyszczenia wód spowodowanego nawożeniem użytków rolnych nawozami naturalnymi (gnojówką, gnojowicą, obornikiem) zawierającymi związki azotu, oraz zapobieganie dalszym zanieczyszczeniom tego rodzaju. Uzupełnieniem Programu jest „Zbiór zaleceń dobrej praktyki rolniczej”, który zawiera propozycje działań do dobrowolnego stosowania. Co 4 lata przewiduje się wykonywanie przeglądu i aktualizacji programu działań.

Pierwszy ogólnopolski „Program działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu” został przyjęty w dniu 5 czerwca 2018 r., w formie rozporządzenia, przez Radę Ministrów. Najważniejszymi działaniami określonymi w tym Programie działań jest:

- ustalenie warunków rolniczego wykorzystania nawozów azotowych w pobliżu wód, na terenach o dużym nachyleniu, a także na glebach zamrzniętych, zalanych wodą lub przykrytych śniegiem,
- wprowadzenie terminów, w których dozwolone jest rolnicze wykorzystanie nawozów,
- określenie warunków przechowywania nawozów naturalnych oraz postępowania z odciekami,
- ustalenie sposobu obliczania rocznej dawki nawozów naturalnych zawierającej nie więcej niż 170 kgN/ha,
- określenie zasad opracowywania planu nawożenia azotem.

W ramach funkcjonowania ustawy – Prawo wodne zidentyfikowano potrzebę poprawy przepisów dotyczących ww. Programu działań. W związku z powyższym w ramach nowelizacji ustawy – Prawo wodne wyeliminowano wątpliwości natury legislacyjnej, przeniesiono niektóre przepisy z ustawy z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu do ustawy – Prawo wodne, ujednociono terminologię oraz usunięto zapisy umożliwiające podwójne karanie rolników za to samo wykroczenie. Przede wszystkim w ustawie – Prawo wodne wprowadzono nowe przepisy lub zmodyfikowano istniejące, które zastąpiły przepisy uchylone w ustawie o nawozach i nawożeniu w odniesieniu do sankcji za brak prawidłowo przygotowanego planu nawożenia.

W nowej ustawie – Prawo wodne określono katalog podmiotów zobowiązanych do opracowania planu nawożenia azotem, z uwzględnieniem podmiotów, które dotychczas miały obowiązek opracowywania planu nawożenia na podstawie ustawy o nawozach i nawożeniu. Po wprowadzeniu ww. zmian, rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2020 r. przyjęto zaktualizowany „Program działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu”.

W 2023 r. zakończyły się prace legislacyjne nad przygotowaną przez ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej aktualizacją Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu. Zgodnie z art. 106 ust. 5 ustawy Prawo wodne Program działań podlega przeglądowi i aktualizacji co 4 lata. Nowy Program działań uwzględnia postęp i zmiany zachodzące w rolnictwie, bazując na najnowszych wynikach badań w zakresie nauk rolniczych. Wprowadzone rozwiązania mają na celu dalszą poprawę jakości wód powierzchniowych i podziemnych, poprzez umożliwienie lepszego wykorzystania składników pokarmowych przez rośliny i w konsekwencji ograniczenie dopływu azotanów do tych wód.

W dniu 7 lutego 2023 r. ogłoszono rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 stycznia 2023 r. w sprawie "Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu". Prowadzono działania informacyjne skierowane do rolników oraz doradców rolnych w celu przygotowania ich na ewentualne zmiany w prawie. Działania informacyjne obejmowały m.in. opracowanie broszury na temat podstawowych założeń Programu oraz nowych działań, opracowanie niespecjalistycznej wersji aktualizacji Programu wraz z objaśnieniami, publikację artykułów na temat Programu w branżowej prasie oraz szereg nowych treści na stronie internetowej Ministerstwa Infrastruktury.

3. Wdrażanie dyrektywy ramowej w sprawie strategii morskiej

Dokonując analizy funkcjonowania ustawy – Prawo wodne zidentyfikowano potrzebę transpozycji dyrektywy Komisji (UE) 2017/845 z dnia 17 maja 2017 r. zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/56/WE w odniesieniu do przykładowych wykazów elementów branż pod uwagę przy opracowaniu strategii morskich (Dz. U. UE L 125/27 z dnia 2017.05.18), tzw. RDSM.

W związku z powyższym dokonano nowelizacji ustawy – Prawo wodne ustawą z dnia 11 września 2019 r. o zmianie ustawy - Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw w zakresie wprowadzenia zmiany zgodnie z tabelą nr 1 zmienionego załącznika III do dyrektywy. Tabela ta zawiera szczegółową charakterystykę poszczególnych elementów ekosystemów. Dodano przepisy dotyczące sposobów użytkowania i działalności człowieka w środowisku morskim lub mających wpływ na środowisko morskie. Stanowią one rozszerzenie informacji, które powinny zostać ujęte we wstępnej ocenie stanu środowiska wód morskich na potrzeby oceny sposobów użytkowania wód morskich.

W ramach nowelizacji ustawy – Prawo wodne wprowadzono usprawnienia proceduralne polegające na zmniejszeniu liczby podmiotów, z którymi uzgadnia się przedmiotowe dokumenty tj. wstępną ocenę stanu środowiska wód morskich, projekt zestawu właściwości typowych dla dobrego stanu środowiska wód morskich, projekt zestawu celów środowiskowych dla wód morskich, a także skrócono z 60 dni do 21 dni okres konsultacji projektu zestawu celów środowiskowych, który jest dokumentem krótkim, obejmującym swoim zakresem tylko część obszaru kraju i ma charakter informacyjny, niestanowiący o prawach i obowiązkach obywateli. Wprowadzone nowelizacją zmiany pozwoliły lepiej dostosować ustawę – Prawo wodne do prawodawstwa europejskiego oraz uprościły i przyspieszyły proces legislacyjny, co powinno przekładać się na bardziej efektywne, ekologiczne i ekonomiczne gospodarowanie wodami morskimi.

Ponadto w następstwie dodatkowej analizy oceny funkcjonowania ustawy – Prawo wodne zidentyfikowano potrzebę doprecyzowania przepisów określających zawartość wstępnej oceny stanu środowiska wód morskich. W tym zakresie wprowadzono zmianę ze względu na konieczność wdrożenia przepisów dyrektywy 2017/845/UE, która wprowadziła wymagania dotyczące określenia zasięgu siedlisk przyrodniczych oraz rozszerzyła katalog działalności człowieka, mających wpływ na stan środowiska morskiego.

4. Wdrażanie dyrektywy ściekowej

Polska przystępując do Unii Europejskiej zobowiązała się do dostosowania gospodarki ściekowej do wymagań dotyczących systemów kanalizacji i oczyszczalni ścieków komunalnych wynikających z dyrektywy ściekowej. Zgodnie z postanowieniami Traktatu akcesyjnego Polski do Unii Europejskiej (Załącznik XII) wymagania te, w drodze odstępstwa, nie były stosowane w Polsce do dnia 31 grudnia 2015 r. Traktat akcesyjny określił dla Polski cele pośrednie wdrażania dyrektywy ściekowej, wyznaczając następujące terminy ich realizacji do dnia:

- 31 grudnia 2005 r. – zgodność z dyrektywą ściekową powinna być osiągnięta w 674 aglomeracjach, co stanowi 69% całkowitego ładunku ścieków ulegających biodegradacji,
- 31 grudnia 2010 r. – zgodność z dyrektywą ściekową powinna być osiągnięta w 1 069 aglomeracjach, co stanowi 86% całkowitego ładunku ścieków ulegających biodegradacji,
- 31 grudnia 2013 r. – zgodność z dyrektywą ściekową powinna być osiągnięta w 1 165 aglomeracjach, co stanowi 91% całkowitego ładunku ścieków ulegających biodegradacji,
- 31 grudnia 2015 r. zgodność z dyrektywą ściekową powinna być osiągnięta we wszystkich aglomeracjach, co stanowi 100% całkowitego ładunku ścieków ulegających biodegradacji.

Dodatkowo Traktat akcesyjny określił wymogi ustanowione dla ścieków przemysłowych ulegających biodegradacji, których Polska nie miała obowiązku stosować do dnia 31 grudnia 2010 r.

Podstawowym instrumentem wdrożenia postanowień dyrektywy ściekowej w Polsce jest KPOŚK. Celem Programu, przez realizację ujętych w nim inwestycji, jest ograniczenie zrzutów niedostatecznie oczyszczanych ścieków, zmierzające do ochrony środowiska wodnego przed ich niekorzystnymi skutkami. KPOŚK jest dokumentem strategicznym, w którym oszacowano potrzeby i określono działania na rzecz wyposażenia aglomeracji o RLM \geq 2 000, w systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków komunalnych. KPOŚK podlega aktualizacji co najmniej raz na cztery lata.

Do chwili obecnej przeprowadzono sześć aktualizacji Programu w latach: 2005, 2009, 2010, 2015, 2017 i 2022. Szóstą aktualizację KPOŚK (VI AKPOŚK) Rada Ministrów przyjęła w dniu 5 maja 2022 r. Zawiera ona listę zadań zaplanowanych przez samorzady do realizacji w latach 2021-2027. Z przedstawionych przez aglomeracje zamierzeń inwestycyjnych wynika, że w ramach VI AKPOŚK

planowane jest wybudowanie 60 nowych oczyszczalni ścieków oraz przeprowadzenie 978 innych inwestycji na istniejących oczyszczalniach (w tym likwidacja 35 oczyszczalni). Planowane jest również wybudowanie 8 022 km nowej sieci kanalizacyjnej oraz zmodernizowanie 3 173 km sieci. Koszt inwestycji zaplanowanych przez aglomeracje i zgłoszonych do VI AKPOŚK wynosi 28,7 mld zł.

Mając na uwadze także potrzebę wdrożenia przepisów wynikających z tzw. dyrektywy ściekowej wydano rozporządzenia na podstawie art. 95 ust. 1, art. 99 ust. 1 i ust. 2 i art. 100 ust. 1 ustawy – Prawo wodne.

W trakcie wdrażania dyrektywy ściekowej do polskiego porządku prawnego KE dwukrotnie zastrzyła kryteria, co bezpośrednio wpłynęło na przebieg tego procesu. Początkowo warunkiem wdrożenia dyrektywy było osiągnięcie 80% skanalizowania dla najmniejszych gmin. Przy obecnie obowiązującej interpretacji przepisów dyrektywy konieczne jest osiągnięcie, co najmniej 98% skanalizowania.

W dniu 9 lutego 2022 r. KE podjęła decyzję o skierowaniu sprawy do TSUE. Zakres skargi nie jest jeszcze znany. Mając na uwadze, że Polska w odpowiedzi na uzasadnioną opinię udzieliła Komisji obszernych wyjaśnień w sprawie, zakres skargi może być inny niż ten wskazany w uzasadnionej opinii. Należy zaznaczyć, że KE dokonując analizy stanu aglomeracji bazowała m.in. na nieaktualnych obecnie danych, pochodzących jeszcze z V aktualizacji KPOŚK, które to dane odnoszą się do stanu aglomeracji na rok 2016. Najnowsze dane będące w posiadaniu resortu gospodarki wodnej, zebrane na potrzeby opracowania VI AKPOŚK wskazują, jak już wyżej wspomniano, na znaczący postęp w dostosowaniu aglomeracji do warunków dyrektywy ściekowej.

Według Sprawozdania z realizacji KPOŚK w 2022 roku łącznie wszystkie warunki spełnia 798 aglomeracji (52,16% wszystkich aglomeracji) o RLM równej 17 092 761, co stanowi 47,89% RLM wszystkich aglomeracji. Jako przykład można także podać, że z 63 dużych aglomeracji wykazanych w V AKPOŚK jako niespełniających wymagań dyrektywy, w grupie tej pozostały w VI aktualizacji tylko 24. Taki znaczny postęp w dostosowaniu aglomeracji do wymogów dyrektywy ściekowej został osiągnięty między innymi dzięki przeznaczonym na ten cel i wydatkowanym znacznym środkom finansowym, zarówno z funduszy krajowych, jak i UE.

W grudniu 2020 r. Polska przekazała odpowiedź na uzasadnioną opinię wystosowaną przez KE w związku z uchybieniem zobowiązaniom dyrektywy ściekowej. Zgodnie z deklaracją strony polskiej dokonana została nowelizacja rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 27 lutego 2018 r. w sprawie określania taryf, wzoru wniosku o zatwierdzenie taryfy oraz warunków rozliczeń za zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków (Dz. U. z 2022 r. poz. 1074). Nowelizacja miała na celu powiązanie procesu zatwierdzania taryfy za dostarczanie wody i odprowadzanie ścieków z procesem uchwalania przez rady gmin aktów prawa miejscowego dotyczących wyznaczenia aglomeracji. Przedmiotowe rozwiązanie legislacyjne daje możliwość właściwej oceny wniosku taryfowego przez organ prowadzący postępowanie w sprawie zatwierdzenia ww. taryf. Przy ustalaniu taryfy za zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków uwzględnia się koszty przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego, w tym ponoszone w związku z utrzymaniem infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej. Fakt wyznaczenia aglomeracji w gminie i wykonywanie zadań związanych z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami w zakresie infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej, w szczególności ujętych w KPOŚK i jego aktualizacjach, może mieć wpływ na strukturę taryf za odprowadzanie ścieków. Informacja o wyznaczeniu aglomeracji pozwala zatem na właściwą ocenę wniosku taryfowego przez organ regulacyjny.

Stosowne zmiany legislacyjne, które zadeklarowała Polska, procedowane były także w ramach ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy - Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw. W ramach tej nowelizacji ustawy – Prawo wodne założono m.in. określenie na poziomie ustawowym warunków, jakie musi spełniać aglomeracja, aby była zgodna z wymaganiami dyrektywy ściekowej. Ponadto przewidziano zmianę samego pojęcia aglomeracji oraz doprecyzowanie procedury jej wyznaczenia, zmiany oraz likwidacji. Ponadto przedmiotowa nowelizacja zapewniła wprowadzenie przepisów poprawiających skuteczność sprawowanego przez gminy nadzoru nad funkcjonowaniem systemu odbioru nieczystości ciekłych pochodzących z zbiorników bezodpływowych i osadów ściekowych z instalacji przydomowych oczyszczalni ścieków poprzez rozszerzenie zakresu sprawozdania od podmiotów je odbierających o informację dotyczącą pochodzenia nieczystości ciekłych, w tym z instalacji przydomowych oczyszczalni ścieków. Przedmiotowa nowelizacja wzmocniła również istniejące przepisy dotyczące funkcjonowania systemu obsługi ścieków dowożonych do oczyszczalni taborom asenizacyjnym poprzez wskazanie konieczności zapewnienia odpowiedniej jakości oczyszczania ścieków odprowadzanych taborom asenizacyjnym ze zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków, w zależności od wielkości aglomeracji, z której pochodzą.

VIII. Podsumowanie i wnioski

Wprowadzenie ustawy – Prawo wodne, a w konsekwencji kompleksowej i szerokiej reformy systemu gospodarki wodnej w Polsce było niezbędne w zakresie wdrożenia przepisów Unii Europejskiej, tj. RDW, dyrektywy dotyczącej ścieków, zapewnienia wykonania wyroków TSUE. Było także odpowiedzią na zidentyfikowane potrzeby wynikające przede wszystkim z wieloletnich doświadczeń w zakresie stosowania poprzedniej ustawy Prawo wodne z 2001 r. Ostateczny kształt ustawy – Prawo wodne miał na celu pogodzenie interesów i potrzeb wielu środowisk, a także zapewnienie realizacji najważniejszych funkcji państwa polskiego, m.in. w zakresie ochrony przed powodzią, oraz ochroną wód przed zanieczyszczeniami.

Dzięki wdrożeniu rozwiązań przewidzianych w ustawie – Prawo wodne uzupełniono uregulowania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej, co zapewniło lepszy poziom ochrony przeciwpowodziowej ludności i mienia, zapewniono zlewniowe zarządzanie gospodarką wodną w jednym wyspecjalizowanym podmiocie – PGW WP, utworzono system opłat za usługi wodnej mający na celu korzystanie z wód w sposób gospodarny i racjonalny, co wpłynęło na zwiększenie świadomości społeczeństwa w zakresie proekologicznej działalności.

W dobie zmian klimatu największy nacisk należy położyć na przedsięwzięcia przeciwdziałające skutkom suszy i niedoborom wody poprzez wdrożenie działań wskazanych w PPSS i PPNW. Istotna jest przy tym ochrona przed powodzią, którą z kolei należy realizować poprzez wdrażanie działań wskazanych w PZRP na obszarach dorzeczy. Szczególnie istotną kwestią jest także wzmocnienie realizacji działań związanych z ochroną wód. Stąd też znaczące jest zwiększenie działań z tym związanych, a przede wszystkim realizacja wszystkich istotnych postanowień KPOŚK. Jednym z kluczowych elementów wpływających na możliwość realizacji działań jest finansowanie z zakresu zarządzania zasobami wodnymi. Istotnym jest więc zapewnienie środków na realizację przedsięwzięć, które w rezultacie wpłyną na bezpieczeństwo, ochronę zasobów wodnych oraz poprawę jakości wód. Dzięki opracowanym dokumentom planistycznym z zakresu gospodarki wodnej realizowane są przedsięwzięcia, w szczególności inwestycje przeciwdziałające skutkom suszy i powodzi. Sytuacja z zakresu finansowania gospodarowania wodami z roku na rok ulega natomiast poprawie, pojawia się coraz więcej możliwości finansowania i potencjalnych źródeł finansowania.

Wejście w życie ustawy – Prawo wodne umożliwiło kompleksowe podejście do problematyki wodnej kraju i stworzenie spójnej strategii gospodarowania zasobami wodnymi, w tym zwiększenie zasobów wodnych kraju. Na szczególną uwagę zasługują podejmowane działania inwestycyjne, w tym przede wszystkim związane z bezpieczeństwem powodziowym, przeciwdziałaniem skutkom suszy, wykorzystywaniem zasobów wodnych do celów produkcji energii elektrycznej oraz związane z rozbudową śródlądowych dróg wodnych.

Stworzony został system indywidualnego oceniania przedsięwzięć i działań mogących negatywnie wpływać na stan zasobów wodnych i możliwość osiągnięcia celów środowiskowych ustalonych w planach gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy i kolejnych ich aktualizacjach (ocena wodnoprawna wydawana w drodze decyzji administracyjnej).

Dzięki przekazaniu zadań dotyczących realizacji tzw. dyrektywy ściekowej z urzędów marszałkowskich do PGW WP uporządkowany i usprawniony został proces pozyskiwania danych na potrzeby aktualizacji KPOŚK i corocznej sprawozdawczości, a także proces uzgadniania uchwał wyznaczających aglomerację.

Zgodnie z ustawą – Prawo wodne nastąpiło przejście praw i obowiązków wynikających z wykonywania w imieniu Skarbu Państwa praw właścicielskich przez PGW WP w stosunku do śródlądowych wód powierzchniowych płynących i urządzeń wodnych będących mieniem Skarbu Państwa. Utrzymanie wód i urządzeń wodnych oraz pozostałego mienia związanego z gospodarką wodną realizowane jest sukcesywnie i cyklicznie na mieniu Skarbu Państwa w miarę potrzeb, posiadanych środków finansowych oraz zgłoszeń wpływających do PGW WP.

Należy podkreślić, że wprowadzone w ustawie – Prawo wodne, instrumenty zapewniają osiągnięcie celu RDW w zakresie usuwania bądź minimalizowania wszelkich zagrożeń związanych z nadmiarem i deficytem wody (powódzie i susze). Wejście w życie ustawy – Prawo wodne pozwoliło na horyzontalny nadzór nad inwestycjami hydrotechnicznymi w Polsce. PGW WP realizuje wiele inwestycji o charakterze nie tylko przeciwpowodziowym, ale również przeciwsuszowym i retencyjnym, co w efekcie ma doprowadzić do zminimalizowania negatywnych skutków zmian klimatu.

Zakładane cele ustawy – Prawo wodne w znacznym stopniu zostały osiągnięte, a wprowadzony system opłat za usługi wodne, co do zasady, w lepszym stopniu realizuje zasadę „zanieczyszczający płaci” oraz zasadę „zwrotu kosztów usług wodnych”, uwzględniających koszty środowiskowe i koszty zasobowe oraz analizę ekonomiczną, co przyczynia się do realizacji polityki oszczędzania wody.

Ponadto wejście w życie przepisów ustawy – Prawo wodne umożliwiło zakończenie licznych postępowań naruszeniowych prowadzonych przez Komisję Europejską wobec Polski, co w konsekwencji zapewniło zgodność polskich przepisów z regulacjami Unii Europejskiej i wyeliminowało ryzyko nałożenia na Polskę wysokich kar finansowych, przy jednoczesnym zapewnieniu możliwości korzystania przez Polskę z funduszy europejskich z perspektywy 2014-2020.

Wprowadzenie tak kompleksowego, spójnego i sprawnego systemu zarządzania gospodarką wodną w Polsce wymaga jego doskonalenia, które jest dokonywane przez ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej we współpracy z jednostkami podległymi i nadzorowanymi na podstawie bieżącej analizy funkcjonujących rozwiązań. W tym zakresie dotychczas na podstawie zidentyfikowanych potrzeb wprowadzono szereg zmian w ramach nowelizacji ustawy – Prawo wodne, co zapewnia lepsze dostosowywanie się gospodarki wodnej do zmian klimatu i nowych wyzwań i potrzeb. Uwzględniając potrzebę ciągłego doskonalenia istniejących regulacji, konieczność wdrażania przepisów Unii Europejskiej, a także nowe wyzwania, które pojawiają się w Polsce, jak np. skuteczne przeciwdziałanie

skutkom suszy, czy potrzeba ochrony przed powodzią, dalsze zmiany ustawy – Prawo wodne, zapewniające odpowiednie jej funkcjonowanie, należy uznać za niezbędne.